

Homo/lesbo worden

**Aanbod van De Kringen en achtergronden
van deelnemers**

Homo/lesbo worden

**Aanbod van De Kringen en achtergronden
van deelnemers**

Vera Adriaanse

Marlies Brinkman

Corinne van Erp

Joke Fleer

Karin Gehring

Femke de Geus

Arthur Rademaker

Charles Picavet

Theo Sandfort

Publicatiereeks Homostudies Utrecht deel 32

Eindredactie: Charles Picavet en Matthieu klein Tank

Uitgave: NISSO/Universiteit Utrecht

Verspreiding: NISSO
Postbus 9022
3506 GA Utrecht

Copyright: Universiteit Utrecht
Postbus 80140
3508 TC Utrecht

ISBN: 90-6839-033-3

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Adriaanse, Vera, et al.

Homo/lesbo worden. Aanbod van De Kringen en achtergronden van deelnemers. Utrecht: Homostudies, Universiteit Utrecht. (Publicatiereeks Homostudies Utrecht; deel 31).

Trefwoorden: homoseksualiteit; jongeren; gespreksgroepen

Samenvatting

In opdracht van Stichting De Kringen is nagegaan of het huidige aanbod van die organisatie voldoende aansluit bij de behoeften van hun jonge leden. Daartoe is een enquête gehouden onder 107 leden van jongerenkringen over hoe tevreden zij zijn over de activiteiten van Stichting de Kringen. Om dieper in te gaan op de belevingswereld van jonge kringleden en de rol die De Kringen voor hen speelt (of kan spelen) zijn vervolgens een aantal van deze jongeren geïnterviewd. Tijdens 24 interviews werd ingegaan op hoe de respondenten hun homoseksualiteit ontdekken, beleven en vormgeven. In achttien andere interviews werden de activiteiten van De Kringen en de waardering daarvan uitgediept.

Ondanks de toenemende tolerantie in Nederland speelt de homoseksuele ontwikkeling zich nog altijd af tegen een achtergrond van negatieve ideeën over homoseksualiteit. De respondenten zeggen dat er veel sprake is van schijntolerantie. Jongeren houden daarom steeds rekening met de mogelijkheid dat hun seksualiteit wordt afgewezen. Ze wachten bijvoorbeeld vaak lang om met iemand over hun gevoelens te praten of om informatie te zoeken over wat het betekent om homo of lesbo te zijn. Vooral de ouders worden niet makkelijk in vertrouwen genomen.

Jonge lesbo's en homo's stellen zich vaak zo onopvallend mogelijk op. Ze presenteren zichzelf als 'normale' jongeren die alleen in seksuele voorkeur van hun heteroseksuele leeftijdgenoten verschillen. Daarbij zetten ze zich vaak af tegen het 'extreme' beeld van homo's en lesbo's dat in de media wordt gepresenteerd, omdat dat slecht zou zijn voor de acceptatie van homoseksualiteit. Die hang naar het 'normale' heeft echter ook tot gevolg dat homoseksualiteit onder jongeren onzichtbaar blijft. Dit kan leiden tot gevoelens van eenzaamheid en een gebrek aan herkenning.

De Kringen is bij uitstek een organisatie die dergelijke gevoelens kan doorbreken door homojongeren met elkaar in contact te brengen. De ontdekking dat er meer jongeren zijn die met dezelfde gevoelens zitten en met dezelfde dingen bezig zijn, vinden veel jonge homo's en lesbo's erg positief. Wat de meeste jonge kringleden vooral waarderen aan De Kringen is de mix van diepgaande gesprekken over onderwerpen die met hun homoseksualiteit te maken hebben en gezelligheid.

Hoewel de meeste respondenten erg tevreden zijn over wat De Kringen voor hen betekent, zijn er ook een paar punten die aandacht verdienen. Eén van

die punten is dat De Kringen relatief weinig bekend is onder jonge homo's en lesbo's. Voor zover de organisatie wel bekend is, is niet goed duidelijk wat die te bieden heeft. Ook bij hulpverleners zou de bekendheid vergroot kunnen worden, zodat die jongeren eerder en beter door kunnen verwijzen.

Nog belangrijker is dat de rol van de kringleiders niet altijd even duidelijk is. In sommige kringen is hij/zij een gespreksleider die zorgt voor de thema's en het groepsproces in de gaten houdt. In andere kringen is de rol van de kringleider beperkt tot het onderhouden van contacten met het landelijk bestuur. Als de kring goed functioneert, kan een kringleider het zich permitteren om zich op terughoudende wijze op te stellen. Als de kring echter wel sturing nodig heeft, is het aan de kringleider om die ook te bieden. Anders bestaat de kans dat sommige kringleden zich weinig betrokken voelen bij de groep en afvallen. Om kringleiders te leren omgaan met verschillen binnen de groep bevelen wij aan hun trainingen verder te professionaliseren.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	V
INHOUDSOPGAVE.....	VII
VOORWOORD	IX
1. INLEIDING	1
STICHTING DE KRINGEN	1
ONDERZOEKSVRAGEN	4
ONDERZOEKSMETHODE.....	6
PERSOONSGEGEVENS VAN DE RESPONDENTEN.....	8
2. HOMOSEKSUEEL WORDEN, HOMOSEKSUEEL ZIJN	13
INLEIDING	13
HOMOSEKSUEEL WORDEN	13
DE EERSTE HERINNERING, ‘SENSITISATIE’	14
ONZEKERHEID EN VERWARRING OVER DE EIGEN HOMOSEKSUALITEIT, ‘DISSOCIATIE’	17
ZEKERHEID OVER DE EIGEN HOMOSEKSUALITEIT, ‘IDENTITEITSAANNAME’	25
COMING-OUT	26
HOMOSEKSUEEL ZIJN	38
WAT BETEKENT HET OM LESBO OF HOMO TE ZIJN?.....	40
PROBLEMEN OF GEEN PROBLEMEN?	46
ANDERE LESBO’S EN HOMO’S LEREN KENNEN	55
3. TEVREDENHEID EN WENSEN VAN JONGE LEDEN VAN DE KRINGEN	61
INLEIDING	61
WAAROM BLIJ DE KRINGEN?	61
VERWACHTINGEN TEN AANZIEN VAN DE KRINGEN.....	61
REDENEN OM LID TE WORDEN EN TE BLIJVEN	67
DE EERSTE KENNISMAKING.....	74
OVER HET AANBOD.....	76
DE KRINGAVONDEN	77
OVERIGE ACTIVITEITEN VAN DE KRINGEN.....	82
DE IDEALE KRING	85

HOE TEVREDEN ZIJN JONGE KRINGLEDEDEN?	95
WAT HEEFT HET LIDMAATSCHAP OPGELEVERD?	95
IS AAN DE VERWACHTINGEN VOLDAAN?	99
STOPPEN MET DE KRING	100
DE KRINGEN, EEN AANRADER?	106
4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	109
CONCLUSIES	109
AANBEVELINGEN.....	113

Voorwoord

Als we op de media afgaan, doet het er tegenwoordig weinig toe of je homo of hetero bent. Ontdekken dat je homo bent zou ook niet meer zo'n schok teweeg brengen als dat vroeger het geval was. Het zijn geluiden die ook van homoseksuele mannen en vrouwen zelf komen en door beleidsmakers met enige tevredenheid worden overgenomen.

Een van de dingen die het in dit boek beschreven onderzoek laat zien, is dat homoseksueel worden zeker niet voor iedereen een vanzelfsprekend proces is. Hoewel veel jongeren een positieve betekenis aan hun homoseksualiteit weten te geven, is homo-zijn ook niet voor allen een onverdeeld genoegen.

In positieve zin laat dit boek zien hoe homoseksuele jongeren elkaar ondersteunen bij het ontdekken en vormgeven van hun homoseksuele gevoelens. Zij doen dat in gespreksgroepen, kringen, die verenigd zijn in een landelijke vrijwilligers organisatie, Stichting De Kringen. Zowel het aanbod en functioneren van deze kringen als de 'vraag' en de achtergronden van de jongeren die er deel van uitmaken, staan centraal in het onderzoek dat hier beschreven wordt. Uitgangspunt bij het onderzoek is geweest om voor homoseksuele jongeren die daar behoefte aan hebben een zo optimaal mogelijke ondersteuning te verzorgen.

Dit boek is de uitkomst van een lange weg. Het initiatief voor dit onderzoek is lang geleden door De Kringen zelf genomen. Een eerste hindernis bij het realiseren van het onderzoek was het vinden van financiële ondersteuning. Toen dat niet in de noodzakelijke mate kon worden gevonden, is gezocht naar een minder kostbare manier om dit onderzoek uit te voeren. Deze is gevonden door het onderzoek te laten opzetten en uitvoeren door studenten, in het kader van hun opleiding tot psycholoog. Voor deze studenten was dit project niet alleen hun eerste confrontatie met het doen van onderzoek maar veelal ook met het onderwerp zelf. In al hun openheid en bereidwilligheid om te leren, hebben ze het er goed van af gebracht. De volgende stap betrof het voor een breed publiek toegankelijk maken van de bevindingen.

Aan de einde van deze lange weg is dank op zijn plaats. Deze dank gaat naar uiteenlopende personen en instellingen. Ten eerste naar Chris van Wijk van Stichting De Kringen en Judith Schuyf, mijn voormalige collega bij de Taakgroep Homostudies, die beiden aan de wieg van dit project stonden. Vera Adriaanse, Marlies Brinkman, Corinne van Erp, Joke Fleeer, Karin Gehring, Femke de Geus, en Arthur Rademaker hebben als student aan de Faculteit Sociale Wetenschappen het onderzoek tot een goed einde gevoerd; het was een

plezier om hen als docent te begeleiden. Bij de praktische uitvoering van het onderzoek hebben de studenten veel steun gehad van Paul Hendrickx, contactpersoon bij Stichting De Kringen. Matthieu Klein Tank en in het bijzonder Charles Picavet hebben van de uiteindelijk beschikbare teksten een toegankelijk en relevant verslag weten te maken. Ook gaat dank uit naar de VSB Bank en het NISSO, die dit onderzoek met financiële ondersteuning mogelijk hebben gemaakt. Uiteraard was het onderzoek onmogelijk geweest wanneer niet de leden van de kringen zelf bereid waren geweest om hun medewerking te verlenen. Ook hen komt dankbaarheid toe en we hopen dat hun inzet er toe zal leiden dat degenen die na hen komen er profijt van hebben.

Theo Sandfort

Hoofdstuk 1

Inleiding

Stichting De Kringen, een vereniging van praatgroepen voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen, heeft de afgelopen jaren een enorme groei doorgemaakt. Vooral de toename van het aantal jongere leden is erg opvallend. Bij de stichting kwam de vraag op of het huidige aanbod wel voldoende aansluit bij de behoeften van deze jongeren. Dit onderzoek beoogt een antwoord te geven op die vraag. In de eerste plaats wordt daartoe onderzocht hoe jonge kringleden (in de leeftijd tot dertig jaar) hun homoseksualiteit ontdekken, beleven en vormgeven. Daarnaast wordt onderzocht hoe de activiteiten van De Kringen daarin passen en hoe jonge leden het aanbod van De Kringen waarderen.

In dit hoofdstuk zal eerst iets verteld worden over Stichting De Kringen, waarna wordt ingegaan op de onderzoeksvragen en de methode van dit onderzoek.

Stichting De Kringen

Stichting De Kringen is een overkoepelende organisatie van gespreksgroepen (kringen) rond het thema 'homoseksualiteit'. Die kringen bestaan uit homo- of biseksuele mannen en vrouwen van alle leeftijden. Ze ontmoeten elkaar met regelmaat bij één van de leden thuis. Daarbij zijn er drie soorten kringen te onderscheiden: mannenkringen, vrouwenkringen en gemengde kringen (waarin zowel mannen als vrouwen zitten). Er zijn verder aparte jongerenkringen, waarin leden tot en met 30 jaar terecht kunnen. De organisatie wordt uitsluitend door vrijwilligers in stand gehouden.

Geschiedenis

In 1963 werden de eerste kringen opgericht door drie pastores (ds Brussaard, ds Klamer en pater Gottschalk). De directe aanleiding was de zelfmoord van een homoseksuele jongen. De pastores zagen de gewetensnood bij homoseksuele christenen en besloten voor deze door de kerk veelal verstoten mensen gespreksgroepen op te richten. De 'Contactgroepen voor homofielen', zoals ze destijds nog heetten, waren exclusief gericht op homoseksuele mannen en vrouwen met een religieuze achtergrond. Later konden ook mensen met andere levensbeschouwelijke en maatschappelijke achtergronden zich aansluiten. De formule van de huiskamergespreksgroepen sprak zoveel mensen aan dat het aantal groepen snel groeide.

Om financiële redenen zijn de groepen in 1986 ondergebracht in een stichting: 'De Kringen, landelijk verband van kringen voor homoseksuele mannen en vrouwen'. De verschillende kringen functioneren autonoom, maar moeten zich wel aan de statuten van de stichting houden.

De toegenomen openheid ten aanzien van homoseksualiteit is ook aan De Kringen niet voorbij gegaan. Sinds de jaren tachtig treedt de stichting meer naar buiten. De Kringen richt zich niet meer uitsluitend op de eigen achterban, maar is ook een rol gaan spelen in de emancipatie voor homoseksuele mannen en vrouwen in het algemeen. Door deze actievare houding is Stichting De Kringen steeds bekender geworden.

De verandering in het beleid van De Kringen is ook terug te zien in de statuten. Daarin is sinds 1994 te lezen:

1. De stichting heeft ten doel:
 - a. zich in te zetten voor de persoonlijke emancipatie van homoseksuelen;
 - b. een bijdrage te leveren aan het tot stand komen van maatschappelijke hervormingen, die leiden tot integratie van homoseksualiteit;
 - c. het bevorderen en uitvoeren van alle activiteiten, die tot het bereiken van de onder a en b genoemde doelstellingen kunnen leiden, een en ander in de ruimste zin van het woord.
2. De stichting tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door:
 - a. het bevorderen van de oprichting en instandhouding van plaatselijke en/of regionale kringen, die als zodanig autonoom zijn en de statuten onderschrijven;
 - b. een aantal werkgroepen in het leven te roepen met afgebakende gebieden om De Kringen een zo goed mogelijke inhoudelijke ondersteuning te geven;
 - c. het onderhouden van contacten met instanties en organisaties, die op de een of andere wijze betrokken zijn bij de belangenbehartiging van homoseksuelen.

Met deze statuten heeft de organisatie zich losgemaakt van haar kerkelijke oorsprong. Tot dit moment was in de statuten vastgelegd dat vertegenwoordigers van de drie grote kerkelijke genootschappen in Nederland door middel van 'geestelijk adviseurs' met de organisatie verbonden waren. Bovendien ligt tegenwoordig de nadruk veel minder op het problematische aspect van homoseksualiteit. Het is niet voor niets dat bij de statutwijziging van 1994 te zinsnede 'hen behulpzaam te zijn bij hun verwerking en aanvaarding van hun homoseksualiteit' kwam te vervallen.

De basis van de stichting zijn de plaatselijke kringen. Een aantal landelijke werkgroepen zorgt voor ondersteuning, bijvoorbeeld door uitgave van het blad Keerkring, de organisatie van weekenden en het verzorgen van publiciteit. Elke lokale kring heeft een vertegenwoordiger die contact houdt met het landelijke bestuur van De Kringen: de kringleider/kringleidster. Deze hebben zitting in een raad die bindende adviezen over een aantal zaken kan geven aan het bestuur.

De Kringen vandaag de dag

Aan het begin van het onderzoek bestond de stichting uit zo'n 200 kringen verspreid over het hele land, met in totaal zo'n 2000 leden. Hieronder waren 83 jongerenkringen (67 jongens-, 8 meiden- en 8 gemengde kringen). Inmiddels is het aantal kringen nog verder gegroeid tot meer dan 220.

Hoewel de afzonderlijke kringen veel zelf kunnen bepalen en er dus onderlinge verschillen kunnen zijn, is er wel een aantal gemeenschappelijke kenmerken te noemen:

- De meeste kringen houden ongeveer eens per vier weken een kringavond
- Deze avond wordt, zo mogelijk, telkens bij een ander kringlid thuis gehouden
- Een kring bestaat uit gemiddeld 10 à 15 leden
- Elke kring heeft één kringleider (of twee), die verantwoordelijk is voor de gang van zaken binnen de kring. Hij of zij regelt de praktische zaken: vertegenwoordiging van de kring op de jaarvergadering en het onderhouden van contacten met de stichting. Tevens voert deze kringleider de kennismakingsgesprekken met nieuwe leden
- De meeste kringen beginnen de avond met een 'actualiteitenrondje', waarbij iedereen kort vertelt wat hij de afgelopen weken heeft meegemaakt
- Op een kringavond wordt een thema besproken dat door één of twee kringleden of door de kringleider(s) is voorbereid. Dit kan een stelling zijn waarop gereageerd moet worden, een spel of een discussiepunt
- Na het bespreken van een thema is de rest van de avond bedoeld om gezellig samen te zijn, wat te drinken en te praten

Onderzoeksvragen

Vanuit Stichting De Kringen werd de vraag gesteld in hoeverre het aanbod van de stichting aansluit op de behoeften van jonge leden van De Kringen. Om deze vraag te onderzoeken hebben wij onderscheid gemaakt tussen aan de ene kant

de manier waarop jonge kringleden hun homoseksualiteit beleven en vormgeven en aan de andere kant hoe zij de activiteiten van De Kringen waarderen. De ervaringen en wensen van jonge kringleden wilden wij op die manier zo uitgebreid mogelijk in kaart brengen, zowel in relatie tot het aanbod van De Kringen als geheel los daarvan. De beide vragen zijn onafhankelijk van elkaar uitgewerkt en onderzocht.

Het onderzoek is exploratief en beschrijvend van aard. Dit wil zeggen dat er niet van tevoren hypothesen zijn opgesteld die in het onderzoek getoetst worden. Het is primair de bedoeling een beschrijving te geven van de respondenten en van wat zij aangeven over hun ervaringen, gevoelens en meningen.

Homoseksueel worden, homoseksueel zijn: deel één

In het eerste deel van het onderzoek kijken we naar hoe het voor jonge homo's en lesbo's is om hun homoseksualiteit te ontdekken en vorm te geven. Voor De Kringen heeft dit deel van het onderzoek als doel om inzicht te verschaffen in de belevingswereld en de behoeften van jonge leden. Hieraan kunnen bijvoorbeeld activiteiten of thema's van kringen worden ontleend. Ook voor anderen die zich met jonge lesbo's en homo's bezighouden is deze informatie interessant, omdat het een indicatie is van hoe jongeren zich met hun homoseksualiteit bezighouden. Tot slot zou dit deel voor jonge lesbo's en homo's ook van betekenis kunnen zijn. Omdat er uitgebreid ingegaan wordt op de ervaringen van hun 'soortgenoten', kan het voor hen een bron van herkenning en houvast zijn.

Op basis van bestaande literatuur over homoseksuele jongeren is een aantal thema's onderscheiden die te maken hebben met de ontwikkeling van homoseksualiteit (het homoseksueel worden) en de vormgeving en beleving daarvan bij jongeren (het homoseksueel zijn).

Ten aanzien van de ontwikkeling van homoseksualiteit bestaan een aantal fasemodellen, waarvan het model van Troiden (1989)¹ het bekendst is. Hij onderscheidt vier fasen, van vage gevoelens 'anders' te zijn, via onzekerheid over een eventuele homoseksuele voorkeur tot een zelfdefinitie als homo of lesbo en tot slot de aanname en vormgeving van een homoseksuele leefstijl. Naar aanleiding van dit model worden vragen gesteld aan respondenten over vroege ervaringen en gevoelens ten aanzien van hun homoseksualiteit en eventuele onzekerheid daarover. De coming-out (ofwel het uit de kast komen)

¹ Troiden, R.R. (1989). The formation of homosexual identities. *Journal of Homosexuality*, 17 (1/2), 43-73.

neemt daarbij een speciale plaats in. Vaak gebeurt dat pas na de identiteitsaanname, maar soms ook al eerder, op het moment dat die zekerheid over de eigen homoseksualiteit (nog) niet zo sterk is.

Bij de vormgeving van homoseksualiteit gaat het om de manier waarop jongeren hun homoseksualiteit integreren in hun leven. Vragen die daarbij een rol spelen, zijn: Hoe geven zij vorm aan seks en relaties? Wat voor rol speelt homoseksualiteit in hun vriendenkring en bij activiteiten als uitgaan? En wat voor rol spelen homo-organisaties en -voorzieningen, met name De Kringen, voor hen?

Naast een beschrijving van hoe zij hun homoseksualiteit vormgeven, is het ook erg belangrijk hoe zij die homoseksualiteit beleven. Daarbij kunnen drie thema's worden onderscheiden. Het beleven van problemen die betrekking hebben op homoseksualiteit is iets dat in alle theorieën een prominente plaats inneemt. Het gaat dan zowel om persoonlijke negatieve ervaringen als om de manier waarop in de maatschappij in het algemeen met homoseksualiteit wordt omgegaan. In de tweede plaats is het beleven van plezier van belang, bijvoorbeeld als het gaat om liefde of lust. Tot slot maakt de betekenis die homoseksualiteit heeft voor homoseksuele jongeren een belangrijk deel uit van de belevingswereld van deze jongeren. Wat het betekent om lesbisch of homo te zijn, de kenmerken waarmee homoseksualiteit wordt geassocieerd en de positie die de jongeren daar zelf tegenover innemen zijn daar belangrijke elementen uit.

Tevredenheid en wensen van jonge leden van De Kringen: deel twee

In deel twee van het onderzoek staat de mate van tevredenheid van jonge kringleden over het aanbod dat Stichting de Kringen hen te bieden heeft centraal. Dit zal met name voor kringleiders en -leidsters van jongerenkringen interessant zijn, omdat het aangeeft wat jonge leden van De Kringen willen doen met hun kring. Daarnaast is het mogelijk dat de resultaten het bestuur van De Kringen aanwijzingen geven welke veranderingen eventueel nodig zijn in het beleid. Tot slot kan het jongeren die twijfelen of ze lid moeten worden van De Kringen een beeld geven van wat ze van de organisatie kunnen verwachten.

Allereerst wordt, aansluitend op deel één, gekeken naar de motieven die mensen hebben om lid te worden en te blijven van een kring. Voor sommige jongeren zal De Kringen misschien een organisatie zijn waar ze hulp zoeken bij hun coming-out. Anderen zien De Kringen wellicht vooral als een plek waar ze gezellig met andere homoseksuelen samen kunnen zijn. Om goed aan de wensen van deelnemers tegemoet te komen is het belangrijk inzicht te hebben in hun motivaties.

Vervolgens kijken we wat het huidige *aanbod* is in de diverse jongerenkringen en, daarmee samenhangend, hoe dat aanbod door de deelnemers wordt *gewaardeerd*. Er zal worden gekeken naar de inhoud en vorm van de kringavonden, met name de thema's en het belang van het gezellig samenzijn na het bespreken van een thema. Daarnaast zal worden ingegaan op hoe de kring er idealiter uit zou moeten zien. Het gaat dan om dingen als de omvang van de kring en de frequentie van de kringavonden, maar ook om de rol van de kringleider en de andere leden. Tot slot zal er aandacht zijn voor activiteiten buiten de kringavonden om en de Keerkring (landelijke nieuwsbrief van De Kringen dat elk kwartaal verspreid wordt, met daarin mededelingen, nieuwsberichten en inbreng van leden).

Onderzoeksmethode

Methode van dataverzameling

Voor deel één zijn 24 kringleden geïnterviewd. Deel twee van het onderzoek is gebaseerd op een enquête onder 106 leden van De Kringen en interviews onder achttien kringleden. De respondenten voor beide delen van het onderzoek zijn geworven bij veertien jongerenkringen die aangesloten zijn bij de overkoepelende organisatie. Deze kringen zijn gekozen, omdat zij voor wat hun locatie en de verdeling tussen jongens-, meiden- en gemengde kringen betreft een brede afspiegeling van alle jongerenkringen vormen.

Telkens twee onderzoekers, één voor elk van beide delen van het onderzoek, hebben een bezoek gebracht aan een kringavond van de geselecteerde kringen. Zij gaven uitleg over de onderzoeksvragen en over de enquête. De enquêtes werden vervolgens ter plaatse ingevuld door de kringleden. Per kring waren gemiddeld zeven à acht leden aanwezig. Daarnaast is bij elke kring met drie willekeurig gekozen mensen een afspraak gemaakt om een interview te doen. De interviews vonden meestal plaats bij de respondent of de interviewer thuis.

Er is gekozen om gebruik te maken van een enquête, omdat op deze manier bij een grote groep mensen anoniem gegevens kunnen worden verzameld. De vragenlijst bestond vrijwel helemaal uit meerkeuzevragen. Deze vragen zijn makkelijk en snel te beantwoorden en naderhand eenvoudig te verwerken. Dat is ook meteen het nadeel van dergelijk kwantitatief onderzoek: omdat respondenten slechts uit een beperkt aantal antwoorden kunnen kiezen, kunnen de antwoorden wat oppervlakkig blijven.

Om op enkele onderwerpen wat dieper in te kunnen gaan zijn face-to-face interviews gehouden. Vooral als het gaat om persoonlijke onderwerpen,

zoals in deel één van het onderzoek, is het beter om interviews te gebruiken. De interviewer kan de respondent dan op zijn gemak stellen en op de juiste momenten doorvragen. De interviews voor beide delen van het onderzoek waren thematisch gestructureerd. De formulering en volgorde van de vragen lagen van tevoren vast, maar niet de antwoordcategorieën. De vragen zijn zo open mogelijk gesteld, zodat de respondenten in hun eigen woorden antwoord konden geven.

Alle kringleden van de geselecteerde kringen hebben de enquête ingevuld. Wel waren er drie kringen die aangaven niet mee te willen werken. Een argument daarbij was dat er veel 'nieuwe' leden waren, voor wie de onderzoekers misschien een te grote inbreuk op de kringavond zouden vormen. Een klein aantal respondenten had moeite met enkele vragen, maar dat was in geen enkel geval zo erg dat de hele enquête onbruikbaar werd. Van de vooraf geboden mogelijkheid om bepaalde gevoelig liggende vragen onbeantwoord te laten is geen gebruik gemaakt. Ten aanzien van de interviews was de doelstelling om van elke kring drie leden te interviewen. Hoewel dat bij de ene kring makkelijker ging dan bij de andere is ook die doelstelling gehaald.

Methodie van data-analyse

Respondenten reageerden allemaal verschillend op de open vragen van de interviews van deel één. Om de gegevens toch te kunnen vergelijken, hebben wij op basis van de onderzoeksvragen thema's geformuleerd (bijvoorbeeld: hoe staat de maatschappij tegenover homoseksualiteit?). Vervolgens zijn uit de volledig uitgetypte interviews alle uitspraken over elk thema per respondent samengevat. Dit is gedaan met behulp van het computerprogramma Access. Aan de hand van deze thematisch geordende samenvattingen hebben wij vervolgens gekeken naar verbanden tussen persoonskenmerken van de respondenten (zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau etc.) en hun uitspraken over de diverse thema's.

Tabel 1: Samenstelling van de bezochte kringen

	Geslacht		Totaal aantal leden	Gemiddelde leeftijd
	Man	Vrouw		
Amsterdam	5	7	12	27,3
Arnhem	6	0	6	24,7
Breda	7	0	7	29,6
Den Haag	0	4	4	22,3
Doetinchem	8	0	8	23,1
Enschede	6	0	6	21,8
Gouda	9	0	9	24,9
Groningen	6	0	6	29,5
NW-Veluwe 1	7	2	9	23,6
NW-Veluwe 2	5	0	5	26,2
Ruurlo	7	0	7	26,6
Utrecht 1	0	11	11	24,6
Utrecht 2	0	7	7	25,1
Utrecht 3	0	9	9	22,8

Daarna zijn bij de verschillende antwoorden per thema treffende voorbeelden gezocht van citaten uit de oorspronkelijke interviews. Op die manier is het mogelijk om zowel globale tendenties in de antwoorden aan te geven, als om recht te doen aan de specifieke ervaringen van de respondenten. De uit de interviews afkomstige citaten zijn in dit verslag van gefingeerde namen voorzien. Voor enkele geïnterviewden zijn meerdere namen gebruikt, om een te grote herkenbaarheid te voorkomen.

De antwoorden op de vragen van de enquête en de interviews van deel twee zijn verwerkt met het statistische programma SPSS. Open vragen, zowel van de enquête als van de interviews, zijn daartoe gecategoriseerd. Groepen respondenten (bijvoorbeeld mannen en vrouwen, ouderen en jongeren, etc.) zijn vervolgens vergeleken op hoe tevreden zij waren over De Kringen. Alle in dit verslag beschreven verbanden uit de enquête zijn statistisch significant: de kans dat gevonden verbanden op toeval berusten is kleiner dan vijf procent.

Persoonsgegevens van de respondenten

Bezochte kringen

In tabel 1 is te zien hoe de bezochte kringen verspreid waren over het land. Ook is te zien hoe het zit met de man-vrouwverdeling in de diverse kringen en de leeftijd van de respondenten.

Tabel 2: Persoonsgegevens van de respondenten van de schriftelijke enquête

	Geslacht		Totaal
	Man	Vrouw	
Aantal personen	66	40	106
Gemiddelde leeftijd	25,8	24,2	25,2
Seksuele zelfbenoeming (%)			
Helemaal homo	68	28	53
Vooral homo	24	45	32
Meer homo dan hetero	6	18	10
Biseksueel	0	8	3
Meer hetero dan homo	2	3	2
Vooral/helemaal hetero	0	0	0
Werk of studie (%)			
Werk	62	48	57
Opleiding/studie <i>of</i> studie en werk	35	53	42
Anders	3	0	2
Hoogst voltooide opleiding (%)			
Vbo	11	85	9
Mavo/mbo	32	15	26
Havo/vwo	27	33	29
Hbo/wo	29	45	35
Anders	2	0	1
Vaste relatie (%)	34	35	34
Bij ouders wonend (%)	23	10	18
Woonplaats¹ (%)			
Plattelandsgemeente	41	5	27
Stad	33	10	25
Grote stad	26	85	48
Lid van wat voor soort kring (%)			
Gemengde kring	35	20	29
Meidenkring	0	80	30
Jongenskring	65	0	41
Gemiddeld aantal maanden lid	22,4	17,1	20,3
(Ooit) lid andere homo-organisatie (%)	5	0	3

¹ In de resultaten wordt alleen onderscheid gemaakt tussen kleine en grote steden. De kleine steden zijn de plattelandsgemeenten uit de tabel en de grote steden zijn de steden en grote steden uit de tabel bij elkaar opgeteld.

De respondenten van de enquête

In tabel 2 staan verschillende kenmerken van de respondenten die hebben meegewerkt aan de enquête weergegeven. De gemiddelde leeftijd van de totale groep geënquêteerden is 25,2 jaar. Het jongste kringlid is 17 jaar en het oudste 34. Hiermee wordt duidelijk dat niet alle kringen even strikt vasthouden aan de regel dat een jongerenkring geen leden heeft die ouder zijn dan dertig. In tabel 2 is verder te zien dat mannen bij het weergeven van hun seksuele voorkeur vaker voor de aan de uiterste rand van de schaal liggende antwoordmogelijkheid 'helemaal homo' kiezen dan vrouwen.

Ook is in tabel 2 te zien dat de meerderheid van de mannen werkt en de meerderheid van de vrouwen een opleiding volgt. De kringleden in deze steekproef zijn over het algemeen vrij hoog opgeleid. Zowel van de mannen als van de vrouwen deed de meerderheid HAVO, VWO, HBO of WO. De vrouwen zijn gemiddeld hoger opgeleid dan de mannen. Waarschijnlijk heeft dat te maken met het feit dat de meerderheid van de vrouwelijke respondenten uit een grote stad komt en dat er relatief veel vrouwen in de steekproef een studie volgen.

Omdat in deze steekproef vrouwen vaak een hoge opleiding gevolgd hebben, is het nodig eventuele verbanden op dit aspect te controleren. Als er een verband met geslacht wordt gerapporteerd, wil dat zeggen dat die controle heeft plaatsgevonden en dat het gevonden resultaat dus niet alleen door het verschil in opleidingsniveau kan worden verklaard.

Het aantal maanden dat de respondenten, op het moment dat het onderzoek werd uitgevoerd, bij De Kringen waren aangesloten, loopt erg uiteen. Er zijn mensen die nog maar één kringavond hebben bezocht en er zijn mensen bij die al meer dan zes jaar lid zijn. Gemiddeld zijn de kringleden (op het moment van het onderzoek) één jaar en acht maanden lid. De spreiding is echter erg hoog en loopt van enkele weken tot meer dan zes jaar.

Tabel 3: Respondenten uit deel één naar leeftijd en geslacht

Leeftijdscategorie	Vrouwen	Mannen	Totaal
Tot en met 21 jaar	2	4	6
22 tot en met 26	5	7	12
27 en ouder	2	4	6
Totaal	9	15	24

Tabel 4: Respondenten uit deel twee naar leeftijd en geslacht

Leeftijdscategorie	Vrouwen	Mannen	Totaal
Tot en met 21 jaar	1	4	5
22 tot en met 26	2	4	6
27 en ouder	2	5	7
Totaal	5	13	18

De respondenten van de interviews

De respondenten zijn voor de analyse verdeeld in drie leeftijdsgroepen: tot en met 21 jaar, 22-26 jaar en 27-30 jaar. Het streven was om voor elke leeftijdscategorie tweederde mannelijke respondenten te krijgen en éénderde vrouwelijke, omdat dit dezelfde verhouding is als bij De Kringen. Dit is ook redelijk gelukt. De leeftijdsverdeling van de respondenten die aan deel één en deel twee van het onderzoek hebben meegewerkt staat respectievelijk in tabel 3 en tabel 4.

In het resultaatdeel van dit rapport zal soms verwezen worden naar de seksuele zelfbenoeming (in hoeverre ze zich homo noemen), het opleidingsniveau en de rol die religie speelt voor de respondenten. In tabel 5 is te zien dat de respondenten van deel één redelijk gelijkmatig verdeeld zijn over de categorieën van deze variabelen. Er zijn alleen weinig laag opgeleiden en er is niemand die zich biseksueel noemt.

In deel twee (tabel 6) wordt geen onderscheid gemaakt tussen respondenten uit meer en minder religieuze omgevingen. In deze groep respondenten zijn wat meer lager opgeleiden vertegenwoordigd en relatief ook meer respondenten die zich 'helemaal homo' noemen.

Tabel 5: Kenmerken van de geïnterviewde jongeren uit deel één

	Aantal respondenten
Seksuele zelfbenoeming:	
Helemaal homo	12
Meer homo dan hetero	12
Opleidingsniveau:	
VBO	1
MAVO/MBO	7
HAVO/VWO	7
HBO/WO	9
Rol van religie:	
Geen rol	9
Kleine rol	7
Grote rol	8

Tabel 6: Kenmerken van de geïnterviewde jongeren uit deel twee

	Aantal respondenten
Seksuele zelfbenoeming:	13
Helemaal homo	3
Meer homo dan hetero	1
Biseksueel	
Meer hetero dan homo	1
Opleidingsniveau:	5
VBO	6
MAVO/MBO	3
HAVO/VWO	
HBO/WO	4

Hoofdstuk 2

Homoseksueel worden, homoseksueel zijn

Inleiding

In dit hoofdstuk komt deel één van het onderzoek aan de orde. Daarin staat centraal hoe jonge leden van De Kringen hun homoseksualiteit ontdekken en ontwikkelen en hoe ze die nu ervaren. Het gaat dus zowel om ervaringen uit het verleden als om hun huidige opvattingen, gevoelens en behoeften. In het eerste deel van dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van de homoseksualiteit van de respondenten (homoseksueel worden). Vervolgens komt in het tweede deel aan de orde hoe zij hun homoseksualiteit beleven en hoe zij daar uitdrukking aan geven (homoseksueel zijn).

Homoseksueel worden

In hoofdstuk 1 is al melding gemaakt van het model van Troiden over de ontwikkeling van een homoseksuele identiteit. Hij heeft vier fasen onderscheiden in deze ontwikkeling. De eerste fase (die hij de ‘sensitisatie’-fase noemt) bestaat uit vage gevoelens ‘anders’ te zijn. Het gaat om gevoelens die vaak pas later in verband gebracht worden met de eigen homoseksualiteit. De tweede fase (‘dissociatie’) bestaat uit gevoelens van verwarring en onzekerheid over de eigen ‘geaardheid’. Daartoe moet uiteraard het begrip ‘homoseksualiteit’ wel bekend zijn. Dit kan uiteindelijk leiden tot een zelfdefinitie als homo of lesbo (de derde fase, ‘identiteitsaanname’). De laatste fase in het model van Troiden (‘commitment’) bestaat uit de expressie en vormgeving van een homoseksuele identiteit. Omdat deze laatste fase gaat over het ‘homoseksueel zijn’ komt dat thema pas in het tweede deel van dit hoofdstuk aan de orde.

De coming-out (het uit de kast komen) neemt in de ontwikkeling van homo’s en lesbo’s een speciale plaats in, die de fasering van Troiden gedeeltelijk overstijgt. Jongeren komen vaak uit voor hun homoseksualiteit op het moment dat zij zichzelf al homo of lesbo noemen, maar soms ook eerder of later. Het is een stap die het mogelijk maakt om ook naar anderen toe een homoseksuele identiteit te kunnen hebben. Om die reden geven we apart aandacht aan de coming-out.

De eerste herinnering, 'sensitatie'

Wat is je vroegste herinnering die je nu, achteraf, in verband brengt met je eigen homoseksualiteit? Toen we die vraag aan de respondenten voorlegden was het meest gegeven antwoord: een kinderverliefdheid op iemand van het eigen geslacht. Dit wordt door de helft van de respondenten genoemd. Een aantal personen geeft daarbij aan dat ze pas achteraf die gevoelens als verliefdheid hebben benoemd en dat ze zich destijds niet bewust waren van een dergelijke lading.

In een aantal gevallen wordt de herinnering aan de gymlessen op de lagere school of aan het begin van de middelbare school met de eigen homoseksualiteit in verband gebracht. Verder zijn er respondenten die zich herinneren hoe ze vroeger graag 'doktertje' speelden, of dat ze altijd meer aandacht hadden voor mensen van het eigen geslacht zonder dat dat expliciet met verliefdheid gepaard ging. Anderen denken aan beelden/plaatjes in boeken of tijdschriften of dingen die ze als kind op tv hebben gezien. Tenslotte is er een aantal respondenten dat vertelt dat ze als kind liever met speelgoed speelden dat doorgaans voor kinderen van het andere geslacht bedoeld is.

Bij degenen die als eerste herinnering noemen dat ze als kind verliefd waren, was hun verliefdheid soms op leeftijdgenoten gericht, maar soms ook op volwassenen, zoals op een leerkracht. De verliefdheid op iemand van dezelfde leeftijd wordt bijna uitsluitend door mannen genoemd (er zijn twee vrouwen die dit aangeven), terwijl de verliefdheid op een volwassene uitsluitend door vrouwelijke respondenten genoemd wordt. Dit gegeven is extra opvallend omdat tweederde van alle vrouwelijke respondenten zich zo'n verliefdheid herinnert. Karin (25 jaar) werd verliefd op haar lerares:

"Ik heb drie jaar bij haar in de klas gezeten, omdat ze later van klas verwisselde. Ik heb in de eerste klas van de lagere school bij haar in de klas gezeten. Later in de derde klas had ik haar weer en omdat ik was blijven zitten nog eens. Volgens mij was ik al vanaf de eerste klas behoorlijk onder de indruk van haar. Maar dan benoem je dat niet zo, pas veel later besef je dat. Toen ik eindelijk overging naar de vierde en een meester kreeg vond ik dat maar niks. Dat vond ik eng."

'Doktertje spelen' en herinneringen aan de gymlessen worden alleen door mannen genoemd, onder andere door Gerard (22 jaar):

"Op de basisschool keek ik al een beetje naar jongens, vooral met gym, dan had je alleen een sportbroekje aan. Ik vond het wel spannend om te kijken naar al die jongens, dat deed ik automatisch".

Gerard richtte zijn aandacht ook op helden uit tv-series en stripverhalen:

“Ik was helemaal gek van ‘He-Man’ en ‘De Hulk’, allemaal van die gespierde mannen. Ook naar die tekenfilms keek ik heel graag, ‘Tarzan’ en dergelijke, onbewust eigenlijk.”

De herinnering aan het spelen van spelletjes die doorgaans voorbehouden zijn aan de andere sekse, wordt zowel door jongens als meisjes genoemd. Sabine (20 jaar) heeft als eerste herinnering een verliefdheid op een leeftijdgenootje. Daarnaast vertelt ze dat ze vroeger vooral jongensspelletjes deed:

“Ikzelf was vroeger ook veel bezig met jongens, want meisjes en meisjesspelletjes vond ik stom. Zoals poppen, ik heb nooit poppen gehad. Ik wilde een jongen zijn. Als jongen hoefde je ook geen jurk aan, dan mocht je een broek dragen. Mijn moeder was daar ook niet zo streng in. Zij begreep dat wel. Ze heeft me een keer met een rok naar school gestuurd, maar dat was echt geen pretje. Dat was een hele nare dag. Dat hoefde daarna ook nooit meer. Ik was altijd meer bezig met jongensachtige dingen, zoals in bomen klimmen. Dat is opvallend. Ik was toch ook wel, een raar gevoel, verliefd op een buurmeisje. Daarvoor vond ik een ander meisje ook erg leuk. Ik zat toen in de eerste klas van de basisschool. Ik was een jaar of zeven, acht en dat was ook iets vreemds. Ik droomde van haar. Ik vond haar heel knap. Niet die verliefdheid zoals ik die nu ken, maar het was wel iets.”

Norbert (20 jaar) wilde juist graag met poppen spelen:

“Ik heb vroeger met barbiepoppen gespeeld. Dat hoeft niets te zeggen. Ik hield van verkleedpartijtjes. Pruiken, en schoenen met hakken. Toen ik twaalf was kwam ik op vakantie een jongen tegen die ouder was dan ik en waar ik gek op was...nou, gek op wil ik niet zeggen, maar ik was wel continu met hem bezig. Ik keek naar hem. Ik was er dus al op vrij jonge leeftijd mee bezig. Niet bewust, maar als ik nu terug kijk was ik toen al gefascineerd naar jongens aan het kijken.”

Herinterpretatie van herinneringen

Het gevoel ‘anders’ te zijn dan leeftijdgenoten is iets dat veel homo’s en lesbo’s herkennen als ze terugdenken aan hun jeugd (hoewel dat niet noodzakelijkerwijze alleen voor homo’s en lesbo’s hoeft te gelden). Deze gevoelens hoeven op het moment zelf niet per se geïnterpreteerd te worden als ‘homoseksueel’. Hierboven hebben we al gezien dat sommige respondenten aangaven ervaringen nu anders te interpreteren dan destijds. Ron (30) zegt over het gevoel anders te zijn:

“Ik weet nog dat ik als kleuter van vijf/zes altijd schoonmaakdingen wilde voor Sinterklaas om mijn moeder te helpen met het huishouden. Ik was duidelijk anders dan mijn broers. Ik was bijvoorbeeld de enige van de vijf jongens die het liefst mooie kleren wilde in plaats van oude kleren. Mijn broers bouwden hutten en waren stout en ik wilde naar de kapper en was juist heel gemakkelijk, vertelde mijn moeder. In die zin ben ik altijd al anders geweest.”

Zulke herinneringen worden echter vaak pas achteraf, als de betrokkene zich bewust wordt van de eigen seksuele voorkeur, verbonden met homoseksualiteit. Eenderde van alle respondenten geeft aan dat ze zich pas vanaf de middelbareschoollleeftijd geleidelijk van hun homoseksualiteit bewust werden, maar dat ze achteraf gezien altijd al homoseksueel geweest zijn. Ria (25 jaar) verbindt de manier waarop ze zich als kind identificeerde met vrouwen met haar huidige lesbische voorkeur:

“Ik heb het eigenlijk altijd al gehad. Ik heb me altijd heel vertrouwd gevoeld bij vrouwen, eigenlijk al van kinds af aan. Ik lette altijd op vrouwen, dat je een bepaald vertrouwen voelt. Het is heel moeilijk te omschrijven. Mijn idolen in de puberteit waren bijvoorbeeld altijd vrouwen. Als kind identificeerde ik me ook altijd met mooie, knappe vrouwen. Ik keek altijd naar vrouwen bij de Bijenkorf met parfum op, mooie sieraden en chique pakjes. Dus op de een of andere manier heeft het volgens mij altijd wel gespeeld.”

Sommigen, zoals Sofie (27 jaar), zeggen de gevoelens zoals ze zich die herinneren achteraf als verliefdheid te interpreteren:

“Ik heb wel altijd gevoelens voor vrouwen gehad. Echt van kinds af aan al, maar ik wist nooit dat het lesbische gevoelens waren. Ik was wel verliefd op vrouwen, maar dat heb ik pas later zo geïdentificeerd, van goh, ik was toen hartstikke verliefd op dat meisje. Ik dacht dat ik haar gewoon bewonderde of zo, om wat ze aan had of omdat ze goed was in een bepaalde sport. Maar nu denk ik: Je was gewoon onwijs verliefd op dat kind.”

Ook Xander (20 jaar) herinnert zich gevoelens die hij nu als ‘verliefdheid’ bestempelt:

“Ik ben me er geleidelijk van bewust geworden, maar ik heb ze altijd al gehad. Dat wil zeggen, als ik nu terug denk aan de lagere school, dan liep ik achter bepaalde jongens heel erg aan. Alleen was dat op dat moment een heel andere ervaring voor mij. Ik wilde met ze bevriend zijn, bij ze in de buurt zijn. Niet beseffend eigenlijk dat ik verliefd op ze was. Achteraf gezien heb ik dat altijd gehad, al werd ik me er pas later bewust van.”

Onzekerheid en verwarring over de eigen homoseksualiteit, 'dissociatie'

Over het algemeen wordt aangenomen dat op een gegeven moment, meestal in de adolescentie, het besef doorbreekt dat de al langer aanwezige gevoelens of gedragingen van de betreffende jongeren door de maatschappij het stempel 'homoseksueel' krijgen. Dat leidt vaak tot een periode van twijfel en verwarring over de seksuele geaardheid. De betrokkenen beginnen zich te realiseren dat de heteroseksuele identiteit, die in hun opvoeding als een vanzelfsprekend gegeven werd gepresenteerd, niet bij hen past. De homoseksuele identiteit die daarvoor in de plaats kan komen moet zich echter nog ontwikkelen. Dat gaat in de regel gepaard met onzekerheid. Er zijn verscheidene factoren die bij kunnen dragen aan zulke gevoelens van onzekerheid, zoals het verliefd zijn op zowel jongens als meisjes, de negatieve betekenis van homoseksualiteit en het ontbreken van voldoende kennis over homoseksualiteit.

Ontdekken dat homoseksualiteit bestaat

Het proces dat uiteindelijk leidt tot de conclusie dat je homoseksueel bent, kan pas op gang komen als je weet dat er zoiets als homoseksualiteit bestaat. Dat kan bijvoorbeeld door homoseksuelen in de omgeving of in de media te leren kennen. Hoewel homoseksuelen niet meer zo'n verborgen bestaan leiden als enkele decennia geleden, is de maatschappij nog altijd zeer heteroseksueel gekleurd. Het moment dat de respondenten in dit onderzoek erachter kwamen dat er iets was dat afweek van die heteroseksuele vanzelfsprekendheid kunnen de meeste zich nog wel herinneren.

De meeste respondenten maakten kennis met homoseksualiteit door homoseksuele bekenden in de naaste omgeving. Sommige respondenten kwamen via de media erachter dat homoseksualiteit bestond. De enigen die via de media voor het eerst iets over dit onderwerp hoorden waren degenen die niet in een grote stad opgroeiden. In een kleine stad lijkt de kans om in de eigen omgeving met homoseksualiteit geconfronteerd te worden minder groot dan in een grote stad. Erwin (22 jaar) probeert zich te herinneren wanneer hij die ontdekking deed:

"Ik denk toen ik een jaar of veertien was. Ik geloof dat ik het in een tv-programma zag, daar werd het behandeld. Toen dacht ik voor het eerst: oh ja, dat kan dus ook nog. Ik had het woord wel eens gehoord, maar ik wist nooit wat het inhield."

Vaak is het eerste dat men hoort tamelijk negatief. Jeroen (26 jaar) hoorde pas toen hij een jaar of zestien was voor het eerst iets op school:

“Medescholieren die rare opmerkingen gaan maken. In de trant van: o dat zal wel een vieze flikker zijn en zo.”

Ook Jim (nu 20 jaar oud) werd wel eens voor ‘homo’ uitgescholden. Hij hoorde op zijn elfde voor het eerst van het bestaan van homoseksualiteit. De aanleiding was de wijze waarop een man op de radio sprak. Zijn moeder vertelde hem dat deze man homo was. Hij herkende het woord, omdat hij daarvoor al eens was uitgescholden. De elfjarige legde vervolgens zelf een link met de klank van zijn eigen stem:

“Als ik ook zo klink, dan ben ik het vast ook. Ik wist al langer dat ik jongens veel leuker vond dan meisjes, maar ik had daar nog geen naam voor.”

Voor Ria (25 jaar) verliep de kennismaking veel positiever:

“Toen ik een jaar of negen was ontmoette ik de burens van mijn tante. Dat waren twee homo’s. Ik had iets met hen, ik weet niet wat maar ik voelde me bij hen altijd heel erg thuis. Ik heb een tijdje bij mijn tante gewoond en toen ging ik vaak naar verjaardagen van hen toe. Daar was het een en al homo’s. Omdat ik me daar zo thuis voelde ging ik er over nadenken. Ik heb mijn ouders gevraagd hoe ze over homo’s denken en of ze hen accepteren. Dat vroeg ik me af, omdat ze gelovig zijn. Toen zei mijn moeder: ‘Ja hoor.’ En toen had ik zoiets van oh, nou gelukkig. Vanaf dat moment heb ik het op de een of andere manier altijd vastgehouden.”

Lesbo’s zijn in onze maatschappij nog altijd veel minder zichtbaar dan homo’s. Het is dan ook niet vreemd dat de meerderheid van de respondenten eerder hoorde van het bestaan van mannelijke dan van vrouwelijke homoseksualiteit. Als er al mensen zijn die eerder geconfronteerd worden met het bestaan van lesbo’s, dan blijken dat vooral vrouwen te zijn. Voor Kitty (24 jaar) was dat een lesbische lerares:

“Op de lagere school. Ik kan het me niet echt meer herinneren. Ik had een muzieklerares die lesbisch was.”

Het wordt vaak onderstreept dat homo’s en lesbo’s het moeilijk kunnen hebben tijdens hun adolescentie, omdat ze weinig identificatiemogelijkheden vinden in de doorgaans zo heteroseksuele wereld. De respondenten bij wie homoseksualiteit voorkomt in de nabije omgeving blijken in dit onderzoek dan ook minder problemen te hebben met de coming-out dan degenen bij wie dat niet het geval is. Miranda (21 jaar), van wie de moeder lesbisch is, zegt:

“Ze is om die reden gescheiden toen ik drie jaar was. Twee jaar later kreeg ze een relatie met een vrouw. Pas toen ik zeven was werd ik me ervan bewust dat mijn moeder anders was.”

Ze ziet eigenlijk weinig verschil tussen de periodes voor en na haar coming-out: *“Natuurlijk ook omdat het een hele makkelijke omgeving is. Het is oké, ook van mijn vader uit. Hij zei, toen ik vertelde dat ik lesbisch was: ‘dat had ik wel verwacht.’ Qua omgeving en acceptatie van mezelf heb ik weinig moeite gehad.”*

Die vanzelfsprekendheid was heel kort toch een complicerende factor:

“In het begin vroeg ik me wel af of ik het niet dacht omdat mijn moeder ook lesbisch is. Vanaf dat ik jong was weet ik niet beter. Het speelde wel mee. Achteraf gezien was dat onzin en had ik er ook weinig moeite meer mee.”

Er zijn meer respondenten die vanaf hun prilste jeugd met homoseksualiteit geconfronteerd werden, bijvoorbeeld met een homoseksuele oom of tante. Een kwart van de respondenten kwam op de hoogte van het bestaan van homoseksualiteit door een homo of lesbo in de familie. Niet het gegeven dat twee mensen van hetzelfde geslacht een relatie kunnen hebben, maar wel de constatering dat dit afwijkt van de norm en dat er ook een speciaal woord voor bestaat, is de ontdekking die deze respondenten ooit deden. De nu 22-jarige Esther wist bijvoorbeeld altijd al dat haar tante samenwoonde met een vrouw. Pas op haar dertiende kwam ze er achter dat hiervoor het woord ‘homoseksualiteit’ bestaat. Een jaar later werd ze zich geleidelijk aan bewust dat ze zelf ook lesbisch is. Die ontdekking was voor haar zeker geen schok:

“Als er in mijn omgeving over homoseksualiteit gesproken werd, dan ging het niet over iets negatiefs, maar ook niet over iets dat iedereen dan maar moest horen. Gewoon op een normale manier. Toen ik het bij mezelf ontdekte was ik dus niet blij of verdrietig of zo, ik vond het heel normaal.”

Ontdekken van de eigen homoseksuele gevoelens

Mensen verschillen in de leeftijd waarop ze zich voor het eerst realiseren dat gevoelens die ze hebben als homoseksueel te bestempelen zijn. Het gaat hier dus om eerste vermoedens en niet om het moment waarop men zeker is van de eigen homoseksualiteit. De helft van de respondenten herinnert zich dergelijke gevoelens op een leeftijd tussen de 13 en 17 jaar. Een kwart van de geïnterviewden situeert die eerste herinneringen vóór het dertiende levensjaar en een kwart toen ze achttien jaar of ouder waren. Uit het onderzoek blijkt dat de mannen zeggen eerder nagedacht te hebben over de mogelijkheid homoseksueel te zijn dan de vrouwen. Richard (29 jaar) was zich er al heel vroeg van bewust:

“Ik was er voor mezelf wel al heel jong mee bezig, ik denk dat ik een jaar of acht was. Ik heb altijd, zoals vroeger met doktertje spelen en zo, jongetjes wel interessanter gevonden dan meisjes. Ik kan niet precies aangeven waar de grenzen liggen, omdat ik er echt al heel jong mee bezig was”

Een kwart van de respondenten geeft aan dat het ontdekken van de eigen homoseksualiteit geen geleidelijk proces was: ze kwamen er plotseling achter. De verschillende fasen die in modellen over de ontwikkeling van een homoseksuele identiteit worden onderscheiden lijken voor hen dus niet te gelden. Het betreft bij de respondenten in dit onderzoek allemaal mensen die in een kleine stad zijn opgegroeid. Karin (25 jaar) vertelt:

“Ik werd op een ochtend wakker, ik zat op mijn bed en ineens wist ik het: ik ben gewoon lesbisch. Heel raar, daar had ik nog nooit eerder over nagedacht”

Bij de meerderheid leidden de eerste homoseksuele gevoelens echter tot gevoelens van verwarring. Zoals bij Ron (30 jaar):

“Toen ik elf was ging ik ineens dromen over jongens en werd ik verliefd. Ik voelde dat er iets niet goed zat. Wat dat precies was had ik nog niet zo door. Het was op dat moment ook nog niet seksueel. Ik wilde met jongens naar een zwembad of naar een voetbalwedstrijd. Het was meer een soort nabijheidsdrang.”

Zolang er nog geen sprake is van expliciete seksuele verlangens is er nog niet zo sterk de noodzaak deze gevoelens van een stempel te voorzien. Op het moment dat het niet meer alleen gaat om sociale ervaringen (graag in iemands nabijheid zijn) maar meer intieme en erotische gevoelens een rol gaan spelen, komt die noodzaak wel om de hoek kijken. Dennis (26 jaar) weet nog goed wat het eerste moment was dat hij voor zichzelf overwoog dat hij homo was. Dat was in de zomer twee jaar ervoor:

“Daarvoor heb ik altijd vriendinnetjes gehad en ik had er verder nooit bij stil gestaan. Ik wilde er denk ik ook niet bij stilstaan hoor. Als ik nu verder terugkijk zeg ik: ik wilde het gewoon niet weten. Want je had toch een vriendinnetje en dat was toch ook mooi en makkelijk voor de buitenwereld. Maar goed na een paar goede biertjes bleef ik slapen bij een goede vriend van me en toen is er meer gebeurd, ineens. Ik dacht echt: o, help wat is dat dan. En toen wist ik ook niet waar ik met m'n gevoelens heen moest.”

Zoals eerder gezegd spelen drie factoren mee in het ontstaan van en het omgaan met gevoelens van verwarring, namelijk het hebben van heteroseksuele gevoelens en relaties, de negatieve betekenis van homoseksualiteit en een

gebrek aan kennis over homoseksualiteit. Op deze drie factoren zal nu dieper worden ingegaan.

Heteroseksuele relaties

Vaak is er sprake van heteroseksuele ervaringen voordat een jongere zich zeker voelt over de eigen homoseksualiteit. Maar liefst tweederde van de respondenten heeft een heteroseksuele relatie gehad. Dit kan bijdragen aan gevoelens van twijfel en verwarring: zijn deze gevoelens voor de andere sekse wel oprecht? En hoe verhoudt dit zich tot wat hij of zij voelt voor mensen van hetzelfde geslacht? De meerderheid van degenen die een heteroseksuele relatie begonnen, hield het contact echter wel platonisch.

Er worden verschillende motieven genoemd voor het aangaan van een heteroseksuele relatie. Het meest wordt genoemd 'het uit willen proberen'. De helft van deze respondenten zegt dat het een positieve ervaring was, bij de andere helft was het negatief. Kees (25 jaar) heeft er achteraf spijt van:

"Ik heb er wel van kunnen leren, maar achteraf gezien had ik er niet aan moeten beginnen. Op dat moment was ik voor mezelf uit aan het zoeken van wat ben ik nu. Dan begin je zo 'n relatie om je homoseksuele gevoelens weg te stoppen. Toch was het een slechte ervaring. Voor mij en ook naar hen toe (...) want in principe heb je ze eigenlijk gebruikt. Ja, gebruikt is een te groot woord natuurlijk, maar enigszins wel."

Een aantal jongeren gaf aan dat ze een heteroseksuele relatie aangingen om de schijn op te houden: ze ontkenden zo (zowel voor de omgeving als voor henzelf) homoseksueel te zijn. Het zijn bijna uitsluitend mannen die deze motivatie noemen, maar Sofie (27 jaar) maakte dit ook mee:

"Ik heb vier maanden een vriend gehad, maar daar ben ik niet mee naar bed geweest. Het was een grote mislukking. Ik denk dat ik die relatie ben aangegaan om aan mezelf en m'n omgeving te laten zien dat ik vooral heel gewoon was, van kijk eens hoe ontzettend hetero ik ben."

Heteroseksuele relaties kunnen niet alleen voor spanning en verwarring zorgen, maar brengen soms ook juist duidelijkheid over de homoseksuele gevoelens. Karin (25 jaar) zegt bijvoorbeeld:

"Ik heb nu een man leren kennen waar ik heel leuk en lekker mee kan vrijen en ik ben ook helemaal niet verliefd op hem en ik dacht: ik krijg misschien wel weer iets met een man, maar dan moet ik er stapelverliefd op zijn. En dan nog, dan ga ik misschien toch maar tot een bepaald punt en dan haak ik af. Dat is nu precies andersom. Het is wel leuk, want dan is het niet meer zo 'n negatieve

keuze dat ik vooral op vrouwen val. Het grappige is dat me dit toch weer bevestigt in dat lesbisch zijn. Dat is heel vreemd, maar ik vind het hartstikke leuk en gezellig met hem. Maar toch wel weer zoiets van zo is het om met een man samen te zijn en met vrouwen is dat toch heel anders en toch wel meer wat ik zoek.”

De negatieve betekenis van homoseksualiteit

Over homoseksualiteit wordt vaak niet positief gedacht. Dat draagt bij aan onzekerheid en twijfel bij jonge homo's en lesbo's. De adolescent wordt door die negatieve betekenis ontmoedigd om over zijn/haar homoseksuele gevoelens en gedragingen te praten met vrienden en/of familie. Zo blijven de gevoelens onduidelijk. Bij ongeveer de helft van de respondenten ging de bewustwording gepaard met negatieve gevoelens. Deze negatieve gevoelens kwamen voornamelijk voort uit het zich instellen op de reacties die verwacht werden vanuit de omgeving.

Bijna altijd valt de ontdekking van de eigen homoseksualiteit binnen de periode dat de respondent nog naar school gaat. Dat blijkt uit het volgende citaat van Erwin (22 jaar) geen ideale omgeving voor het verwerken van deze gevoelens:

“Nou, in het begin had ik..., ik bedoel, je zit toch op school en dan probeer je je toch aan te passen aan de norm, zo van: zo, ik ben het ook niet. En dan kom je er achter dat je het wel bent en dan moet je proberen dat te plaatsen. Dus ja, in het begin was ik er natuurlijk niet blij mee, je steekt toch anders af bij de rest.”

Ook Ria (25 jaar) en Sofie (27 jaar) waren bang voor de reacties van de omgeving.

Ria: *“Het nadeel is de angst hoe de omgeving reageert. Je kunt dus zomaar iemand een schouderklopje geven, maar dan denkt de omgeving misschien van o, bah, lesbisch. Dat soort angstige gevoelens, dat men vooroordelen krijgt.”*

Sofie: *“Het enige wat ik eng vond, was dat ik het mensen in mijn omgeving moest gaan vertellen. Daar had ik wel zoiets van: jeetje, als ik er maar geen vrienden door kwijt raak.”*

Vaak speelt de negatieve betekenis van homoseksualiteit voor mensen die uit een religieus milieu komen een extra grote rol. Maarten (26 jaar) had het er om die reden moeilijk mee:

“Homo zijn vond ik vreselijk, vooral vanuit mijn achtergrond. Hel en verdoemenis is het dan. Je moet leven naar de bijbel. De bijbel heeft vrij sterke uitspraken en in die achtergrond dacht ik: ik ben toch wel erg zondig.”

Kennis over homoseksualiteit

Onvoldoende en onvolledige kennis over homoseksualiteit kan tot slot ook bijdragen aan gevoelens van onzekerheid. Het valt voor kinderen of tieners niet mee om kennis op te doen over homoseksualiteit. Als zij hier nieuwsgierig naar zijn, ligt het niet voor de hand ouders of andere volwassenen om informatie te vragen, zeker niet als ze niet de indruk willen wekken dat het over hen zelf gaat. Soms wachten de respondenten daarom erg lang met het zoeken van informatie. De bronnen die ze uiteindelijk aanboren, zijn zeer divers. Informatiebronnen die genoemd worden, zijn onder andere: radio en tv (6 keer), de kring (6), andere homoseksuelen (6), de sociale hulpverlening/het COC (ook een organisatie voor homoseksuelen) (5) en teletekst (3).

De behoefte aan anonimiteit is bij degenen die voor het eerst gaan zoeken naar informatie over homoseksualiteit vaak groot. Teletekst is in dat geval een geschikt medium. Hier kan anoniem gezocht worden naar adressen voor verdere informatie. Internet wordt nog weinig genoemd, wat logisch is omdat voor velen het moment dat ze informatie gingen zoeken natuurlijk al heel wat jaren terug ligt. Maar het lijkt wel aannemelijk dat dit medium een belangrijke rol zal gaan spelen voor mensen die iets willen weten over homoseksualiteit zonder dat anderen dat mogen weten.

Xander (20 jaar) dacht al op zijn dertiende na over de mogelijkheid dat hij homoseksueel was. Twee jaar later wist hij dat zeker. Maar toch duurde het een hele tijd voordat hij op zoek ging naar informatie. Toen pakte hij het wel meteen grondig aan:

“Ik had er wel eens heel vluchtig wat over gelezen. Pas toen ik 17 was en twee weken alleen thuis, toen heb ik van alles en nog wat gedaan. Onder andere gebeld met de kindertelefoon om wat adressen los te peuten. Want op je 17^e of 18^e schijnt dat niet meer te kunnen geloof ik. Ik heb me aangesloten bij Stichting De Kringen, vrijwel direct. Verder boeken gehaald in de bibliotheek en op een school een leraar geraadpleegd die ook homoseksueel was.”

Enkele jaren wachten alvorens informatie te zoeken over een onderwerp dat voor jezelf toch wel belangrijk is, dat lijkt wel lang. Xander:

“Ik vond dat ik er eerst maar eens 100% tevreden mee moest zijn, ook in verband met de omgeving. En daarnaast was de situatie er ook niet naar, een hele hoop kleine problemen thuis. Dan heb je geen zin in dat soort problemen erbij. Laat het eerst maar even sudderen, dacht ik, one thing at a time.”

Ook Jim (20) wachtte lang alvorens op zoek te gaan:

“Ik vond bij toeval een keer op teletekst een pagina over homoseksualiteit. Daar stonden adressen bij. Het duurde nog jaren voor ik daar heen ging bellen, maar ik wist van het bestaan af. Ik wist van het bestaan van De Kringen en andere organisaties, maar ik had niet de moed, of noodzaak, om daar naartoe te bellen of te schrijven. Ik had immers geen problemen, dacht ik. En als ik zou bellen, dan zouden mijn ouders daar achter komen. Ik wist al vrij vroeg, ik denk toen ik in de brugklas zat, wat er allemaal te koop en te doen was. Ik heb er alleen nooit iets mee gedaan.”

Op een gegeven moment ging hij wel in de bibliotheek op zoek.

“Dat was ook weer later, voor die tijd kon ik nog niet op die afdeling kijken. Daar vond ik van die voorlichtingsboekjes. Ik heb ze nooit meegenomen, alleen maar daar gelezen. De vrouw die achter de balie stond was de moeder van een jongen die ik kende. Ik dacht: als ik dat ga meenemen, dan weet iedereen het zo meteen. Ook als ik haar niet had gekend, weet ik niet of ik ze meegenomen had. Er staan dan ook mensen voor en achter je en sommige zijn expliciet daarop gericht. Ik denk niet dat ik het had gekund om daar ‘en plein public’ te laten zien wat ik eventjes wilde lezen.”

Sabine (20 jaar) las heel geïnteresseerd informatie die ze toevallig tegenkwam. Maar ook zij nam ruim de tijd om echt op zoek te gaan:

“Ik las altijd wel van die jongerenbladen, de Yes of zo. Daar staat een hulprubriek in waarin ook wel eens het probleem kwam: help ik ben lesbisch. Daar was ik dan wel heel erg op gericht. De andere problemen las ik ook, maar als er zoiets stond was dat extra interessant. Of als er een ander artikel in stond of een interview met een bekende Nederlander die daar iets over zei. Dan las ik dat wel, maar verder ging ik niet op zoek. Ik wist dat er zoiets was als het COC en het Gay and Lesbian Switch Board. Dat is een lijn die je 24 uur per dag kunt bellen met allerlei vragen over homoseksualiteit. Daar zitten mensen die je vragen kunnen beantwoorden en gewoon naar je luisteren als je iets kwijt wilt. Ik heb hen pas heel erg laat gebeld. Ik heb wel iets van vier jaar met dat telefoonnummer op zak gelopen.”

Ria (25 jaar) ging ook naar de bibliotheek om boeken over het onderwerp te zoeken. Later durfde ze het aan zelf wat te kopen in een boekhandel:

“Ik ben gewoon bij de boekhandel gaan kijken wat voor tijdschriften er zijn. Dat is best wel moeilijk de eerste keer. Waar staan ze? Ze staan dus onder de seksboeken, wat ook heel raar is. Echt onder de porno, dat vind ik zelf niet zo

fijn om daar tussen te staan. Het afrekenen was natuurlijk moeilijk, de eerste keer. Net als voor het eerst zo 'n boek af laten stempelen."

Zekerheid over de eigen homoseksualiteit, 'identiteitsaannname'

Mannen weten gemiddeld op jongere leeftijd zeker dat ze homoseksueel zijn dan vrouwen. Ze zijn ook meer uitgesproken in hun homoseksuele voorkeur. Er zijn in dit onderzoek geen vrouwen die aangeven al voor hun zestiende zeker geweten te hebben homoseksueel te zijn, terwijl maar liefst zes van de vijftien mannen dat zeggen. De helft van de mannen en bijna alle vrouwen zijn minstens achttien voor ze daar zeker over zijn. Het opleidingsniveau van deze respondenten is bijna zonder uitzondering HBO of hoger. Een mogelijke verklaring is dat jongeren (zowel homo- als heteroseksueel) die een hogere opleiding volgen gemiddeld wat later seksueel actief worden.² Zoals we hebben gezien, is de noodzaak om tot zelfbenoeming te komen dan ook minder groot.

Sabine, inmiddels 20 jaar, noemde zichzelf op haar achttiende voor het eerst lesbisch:

"Dat was nadat ik een aantal keren verliefd was geworden op vrouwen en ik ook steeds meer meisjes zag die ik leuk vond. Maar ik werd ook weer verliefd op een jongen, dus was het nooit zo duidelijk dat ik lesbisch was. Meer van ik val óók op vrouwen, maar daar was ik me niet echt van bewust. Toen werd ik verliefd op een meisje. Ik had niet meteen gedacht van: met die seksualiteit moet ik in dat hokje gaan zitten. Dat is dan pas gekomen toen ik bij De Kringen ging om het wat meer een plaatsje te geven."

Bij iets meer dan een kwart van de respondenten kwam de zekerheid over de eigen homoseksualiteit door een verliefdheid. Bij de meesten is echter niet zo'n specifieke aanleiding aan te wijzen. Een aantal respondenten geeft expliciet aan dat het gaat om een proces en niet zozeer om een moment. Maarten (26 jaar):

"Weten en accepteren, daar zit een heel proces tussen. Weten en vermoeden, was in puberteit. Dat je het toch wat zekerder gaat weten dan ben je toch een jaar of 18, 19. En als je dan ook nog echt de stappen gaat zetten, om daar wat mee te doen..."

Er is niet specifiek gevraagd naar gevoelens die gepaard gingen met de zekerheid homo of lesbo te zijn. De respondenten die daar uit zichzelf op

² Brugman, E., Goedhart, H., Vogels, T., & Zessen, G. van. (1995). *Jeugd en seks 1995: Resultaten van het nationale scholierenonderzoek*. Utrecht: Uitgeverij SWP.

ingaan, geven vaak aan gemengde gevoelens gehad te hebben. Voor diegenen die al lang rondliepen met twijfels is het een opluchting dat aan die onzekerheid een einde is gekomen. Een enkeling zegt ook blij te zijn iets te hebben waarmee hij of zij zich van de grijze massa kan onderscheiden. Negatieve gevoelens hebben meestal te maken met de moeilijkheid om het tegen anderen te vertellen. Bij Robert (20 jaar) spelen zowel positieve als negatieve gevoelens een rol

“Ik voelde me klote en heel erg blij tegelijkertijd. Klote vanwege je omgeving en dergelijke, heel erg blij, want er viel een last van mijn schouders. Je wilt je als puber afscheiden van de samenleving. Je hebt een fantastische manier om dat te doen. Je hoeft niet te overdrijven. Er zijn er zat die een leren handtasje gaan aanschaffen en die beginnen met hun handjes te wapperen, nou daar heb ik dus echt geen zin in. Daar hoef ik echt niet mee te koop te lopen. Maar je kan je afscheiden. Iedereen zoekt allerlei aparte manieren om dat te doen en jij hebt iets daarvoor in handen. Dat is wel lekker. Je voelt je wel trots na een tijdje, dat zit er wel in.”

Coming-out

De coming-out, het voor de eerste keer uitkomen voor de seksuele voorkeur, is in het leven van veel homo's en lesbo's een belangrijk moment. Dat zagen we ook bij de respondenten in het onderzoek. Vaak hebben ze gevoelens die toch heel belangrijk waren jarenlang voor zich gehouden. Het niet langer verbergen van de eigen gedachten en gevoelens is het begin van een heel ander leven. Het startpunt daarvan is veelal het met anderen praten over de eigen seksuele voorkeur. We hebben de respondenten gevraagd wanneer en met wie zij dat voor het eerst deden. Wat was de aanleiding? Welke gevoelens hadden ze erbij en hoe reageerden degenen tegen wie het verteld werd? Kenden ze op dat moment al andere homo's? Omdat vooral het uit de kast komen naar de ouders toe belangrijk is voor homojongeren, is daar ook expliciet naar gevraagd. Daarnaast is gevraagd naar redenen om wel of niet open te zijn naar mensen.

Voor de eerste keer uit de kast

Zodra iemand er voor zichzelf achter is dat hij homoseksueel is, komt hij voor de keuze te staan: vertel ik het aan anderen of houd ik het voor mezelf? En als ik besluit er met anderen over te praten, wie neem ik dan in vertrouwen?

Eenderde van de respondenten sprak met iemand over hun seksuele voorkeur voordat ze zelf ooit een andere homo of lesbo waren tegengekomen. Dit waren vooral degenen die in een kleine stad woonden. De kans een homo of lesbo tegen te komen in een grote stad is natuurlijk ook groter. In ruim eenderde van de gevallen was de eerste persoon met wie de geïnterviewde jongere over

de eigen homoseksualiteit sprak homoseksueel, bijvoorbeeld een kringleider. Als men al een homo of lesbo kent, kan dat een geschikte persoon zijn om als eerste de eigen gevoelens tegen te openbaren. Ongeveer een kwart van de respondenten deed dat. Jorn (21 jaar) zocht iemand uit die niet al te dichtbij stond. Hij ging naar een winkel waar een man werkte die hij vaag kende en van wie hij wist dat hij homo was:

“...en ik dacht als ik het nu niet vraag, mag ik het nooit meer vragen. Ik ga nu naar binnen en al staan er honderd man, dan vraag ik nog of ik hem onder vier ogen mag spreken. Ik ben naar binnen gegaan en hij vroeg of hij me kon helpen. ‘Mag ik je iets onder vier ogen vragen’, vroeg ik. Daarna heb ik verteld: ‘Ik ben homoseksueel en ik snap het niet.’ Hij antwoordde: ‘Dat is het beste wat je ooit is overkomen, maak je maar geen zorgen.’”

De man besluit het eerst met zijn vriend te bespreken en belooft later contact op te nemen met Jorn:

“En inderdaad binnen twee weken belde hij me op en zei: ‘Als je wilt haal ik je zo op, dan gaan we wat eten en dan mag je me alles vragen wat je wilt.’ Dat heeft hij inderdaad gedaan en wonderbaarlijk goed, want hij liet mij praten en vragen wat ik maar wilde en hij gaf overal antwoord op.”

Hoewel dat misschien niet voor de hand ligt, is de persoon die een respondent uitkiest om het hart bij uit te storten wel vaker iemand met wie hij of zij niet zo'n speciale band heeft. Ron (30 jaar) koos iemand uit een groepje waar hij wel eens mee uitging, maar die hij verder eigenlijk niet zo goed kende.

“Ik wilde op vreemde mensen oefenen. Op mensen die me niet te dicht bij me stonden, die ik niet kwijt kon raken.”

Ongeveer eenderde van de geïnterviewden vertelde het voor het eerst aan een heteroseksuele vriend(in). Het zijn vooral de oudere respondenten en degenen die in een grote stad zijn opgegroeid die hiervoor hebben gekozen. Een voorbeeld is Willem (28 jaar). Hij vertelde drie jaar geleden voor het eerst aan een collega dat hij homo was. Dit was nog voordat hij kennis had gemaakt met andere homoseksuelen.

“Via mijn werk gingen we drie dagen naar Londen en dat kwam toen ter sprake. Ik kende haar al lang en het was dus ook vertrouwd, tegen haar kon ik alles zeggen. Je ligt op bed en je kunt niet slapen, en dan ga je over onzinnige dingen praten dan komt dat ineens ter sprake. Ik wist dat ze me daar ook niet mee zou plagen, dat ze er niet iets mee zou doen. Ze liet het gewoon rusten en liet me gewoon zelf ontdekken wat ik er mee ging doen. En als ik ergens mee zat kon ik naar haar toe komen.”

Bijna een kwart van de respondenten vertelde het de eerste keer aan een broer of zus, zoals Karin (25 jaar):

“Ik was inmiddels verliefd geworden op een meisje bij mij op het kerkkoor. Ik werd gewoon gek van die gevoelens. Toen heb ik het mijn zus verteld: ‘Is dat niet raar? Wat moet ik ermee?’ Ze zei dat ik me geen zorgen moest maken. Ze beloofde me te helpen als het moeilijk zou worden en dat ze voor mij zou kijken of dat goed voor me was.”

Er waren twee personen die er voor het eerst over spraken met iemand uit de dienstverlening (bijvoorbeeld een maatschappelijk werker). Tenslotte was bij drie respondenten iemand van De Kringen de eerste tegen wie ze het vertelden. Zo ook Gerard (22 jaar), die voor het eerst over zijn homoseksualiteit sprak omdat hij bij De Kringen wilde:

“Ergens in september/oktober stond er een advertentie in de krant van een kring. Ik heb het telefoonnummer opgeschreven en bewaard. Ik moest er eerst over nadenken en vervolgens heb ik pas in december, vlak voor de Kerst, de knoop doorgemaakt en opgebeld. Een paar dagen later zat ik bij hem [de kringleider] thuis. Hij sprak er heel serieus over, of het de normaalste zaak van de wereld was. Dat was dus wel prettig eigenlijk. Het was een enorme opluchting voor mij. Eindelijk had ik het iemand verteld, de grootste zorg was van me afgevallen, iemand weet het nu eindelijk. Ik ben niet de enige meer die hiermee rondloopt. Je hoeft het niet meer voor jezelf te houden.”

Voor de meeste respondenten is er sprake van opluchting nadat ze voor het eerst met iemand over hun homoseksualiteit hebben gesproken. Een wat kleinere groep is nog positiever: ze zijn blij dat ze erover hebben kunnen spreken met iemand. In deze laatste groep komen geen personen voor die religieus zijn opgevoed.

Aanleiding voor de coming-out

De aanleiding voor het op de hoogte brengen van de omgeving over de eigen seksuele voorkeur, loopt bij de respondenten sterk uiteen. Dit geldt zowel voor de eerste keer dat ze uitkomen voor hun homoseksualiteit als wanneer ze later iemand op de hoogte brengen. Vaak noemen respondenten meerdere aanleidingen. Als aanleiding om juist op het bewuste moment met deze boodschap te komen worden genoemd: vragen van vrienden die al iets vermoedden, behoefte aan informatie over homoseksualiteit, verliefd zijn of een relatie hebben, iets met de homoseksualiteit willen doen, de intake voor De Kringen, ‘open’ willen zijn. Verder is er een enkeling die aangeeft dat hij/zij er met iemand over ging praten op aanraden van de kringleider, uit behoefte aan

onafhankelijkheid, als gevolg van een aan zichzelf gesteld ultimatum, of omdat hij/zij de psychische spanning niet meer aan kon.

Sebas (22 jaar) is een voorbeeld van een jongen die het vertelde omdat een vriendin hem ernaar vroeg. Hij had al eerder kennis gemaakt met een andere homo, maar hij had met hem niet over zijn eigen homoseksualiteit gepraat:

“Ze zat bij mij in de klas. Ik was een van de eersten die dat jaar al op kamers zat. Een groep van tien man kwam bij mij eten en we zouden samen gaan stappen en daarna zouden ze allemaal bij mij blijven slapen. Ik had toen een ‘Expreszo’ (homo-jongerentijdschrift) gekocht en die lag onder mijn matras. Terwijl ik aan het koken was vonden zij dat boekje met zijn allen. Die vriendin kwam toen naar mij toe om te vertellen dat ze dat boekje hadden gevonden en daarna hebben we het er over gehad. Zij vroeg aan mij waarom ik dat niet gewoon verteld had. Dit was dus de eerste keer dat ik tegen iemand zei: ‘ik ben homoseksueel.’ Nu kan ik wel voor de trein springen, dacht ik. Ik dacht echt dat het over en voorbij was. Ik dacht dat ik me nooit meer op school zou kunnen vertonen. Maar achteraf was ik dolblij dat ze naar me toe is gekomen en we hebben er veel over gepraat. Ik heb veel steun van haar gehad.”

De houding van de omgeving na de coming-out

Voorafgaand aan de coming-out is een groot aantal respondenten bang voor de reacties van de omgeving. Bij de meesten valt die reactie achteraf mee. Meestal wordt de houding van de omgeving tegenover homoseksuelen positiever, nadat de respondent is uitgekomen voor zijn of haar homoseksualiteit.

Een meisje vertelt dat haar vriendin nog nooit iemand had gezien die homoseksueel was en dat zij redelijk negatief dacht over homoseksuelen. Maar toen die vriendin wist dat de respondent lesbisch was, veranderde haar houding. Ze werd positiever ten opzichte van homoseksuelen. Gerard (22 jaar) vertelt net zo'n verhaal:

“Voor mijn coming-out werd er zowel in mijn omgeving als door mijn ouders weinig positief over homo's gepraat. Als nu iemand zich negatief uitlaat over homo's dan gaat mijn vader dat zelfs sussen.”

Sebas (22 jaar) was voordat hij anderen over zijn homoseksualiteit verteld had ook bang voor negatieve reacties. Al snel na zijn coming-out voelt hij zich echter steviger in zijn schoenen staan en hij besluit *“iets drastisch te gaan doen zodat iedereen het meteen weet, want dat geroddel, daar ben ik heel slecht in”*. Hij wordt klassenvertegenwoordiger en lid van de schoolraad zodat hij iemand is die iedereen kent als homo:

“Dat was een hele openbaring. Als ze het dan over Sebas de homo hadden wisten ze meteen wie dat was. Na twee maanden vakantie was mijn zelfverzekerdheid nog verdriedubbeld. Terug op de opleiding, waar we weer met de oude klas bijeen zaten heb ik eerst iedereen de huid volgekafferd. Niemand had namelijk iets van zich laten horen op mijn verjaardag, terwijl we normaal gesproken altijd kaartjes naar elkaar stuurden. Ik vertelde ook dat ik een vriend had. Dat vond iedereen toen heel apart en leuk.”

Maar er waren ook scholieren die minder positief reageerden:

“Een meisje was echt heel vervelend. Die schreeuwde constant door de gang: ‘Ah, kijk uit daar heb je die homo weer.’ Met dat meisje heb ik nu trouwens heel leuk contact, we zijn zelfs goede vrienden. Maar zij wist net als anderen niet hoe ze ermee om moesten gaan. Mijn beste vriend, waar ik altijd alles mee deed, die wilde niets meer van me weten nadat ik het verteld had.”

Toch kijkt Sebas positief terug op zijn bekentenis:

“Ik was een voorloper geworden in plaats van het verlegen jongetje. Ik was gewoon wat zekerder van mezelf geworden. Ik was iemand die iedereen op school kende. Op dat moment vond ik dat geweldig, hoewel ik wel doorsloeg van zelfverzekerd naar overdreven aanstellerig.”

Er is een redelijk grote groep die zegt dat de omgeving voorzichtiger is geworden, zonder dat dat meteen positief geïnterpreteerd wordt. De omgeving maakt bijvoorbeeld minder grappen over homo's in het bijzijn van de respondent sinds hij/zij voor zijn homoseksualiteit is uitgekomen. De omgeving heeft een genuanceerder beeld ontwikkeld. Zoals bij Dennis (26 jaar):

“Of de houding echt veranderd is weet ik niet. Echt negatief was die sowieso niet. Af en toe maken mensen wel eens een opmerking waar ze dan ineens van schrikken. En ik lach me dan dood. Mijn opa bijvoorbeeld. Vorig maand, hij zei ineens: ‘lazer toch op flikker.’ En meteen zag ik hem bij zijn woorden nadenken. Ik wil eigenlijk helemaal niet hebben dat ze dat zo doen. Maar je hebt wel iets van oh wow, ze zijn er dus wel degelijk mee bezig. Je ziet ze na die opmerking denken: had ik dit wel kunnen zeggen, zeker met Dennis erbij?”

Enkele respondenten vinden dat hun omgeving negatiever is gaan staan ten opzichte van homoseksualiteit na de eigen coming-out. Een meisje vertelt bijvoorbeeld dat ze negatieve opmerkingen heeft gekregen van mannen die wisten dat ze lesbisch was. Ook komt het voor dat de seksuele voorkeur van de betrokkene ontkend wordt, bijvoorbeeld door het af te doen met: *“ach, je hebt de ware gewoon nog niet ontmoet”*. Het zijn alleen vrouwelijke respondenten die melden dat hun omgeving negatiever is geworden. Misschien komt dit doordat lesbisch-zijn nog minder bekend is dan homo-zijn en daardoor minder geaccepteerd wordt.

Een redelijk grote groep respondenten ziet bij de mensen waar ze in hun omgeving mee te maken hebben geen verandering in de houding ten opzichte van homoseksualiteit. Als de omgeving al positief was tegenover homoseksuelen, ligt het ook niet in de lijn der verwachting dat er na de coming-out veel verandert. Richard (29 jaar) vindt zijn omgeving niet zo negatief en hij constateert ook weinig verandering na zijn coming-out:

“Er is niets veranderd, ze hebben allemaal een eigen mening en dat zeggen ze ook tegen mij. Ze hebben bijvoorbeeld moeite met provocerende nichten.”

Tot slot zijn er een paar respondenten die vooral te maken hebben met mensen die het onderwerp ontwijken. Na hun coming-out is dat zo gebeven. Als de omgeving het onderwerp homoseksualiteit gaat mijden of zelfs helemaal doodzwijgt, is dat voor veel respondenten heel moeilijk. Kees (25 jaar) vertelt:

“De houding van mijn omgeving is niet veranderd, vrienden accepteren het, maar vragen er verder niet naar. Ze luisteren, ik kan mijn zegje kwijt, maar ze gaan er niet verder op in.”

Openheid tegenover ouders

Hoe vertel ik het mijn ouders? Dat is een vraag waarmee veel homo's en lesbo's in dit onderzoek mee geworsteld hebben. Niet meer dan vier van de 24 respondenten geven aan dat ze zo'n goede band met hun ouders hebben dat het hen niet zwaar viel dit te vertellen.

Typerend is dat velen op de vraag wanneer ze met deze mededeling zijn gekomen niet alleen het jaar en de maand, maar vaak (zonder dat daarnaar gevraagd werd) de exacte datum en soms zelfs het tijdstip weten te noemen. De situatie waarin ze het vertelden staat hen nog helder voor de geest. Dat onderstreept nog eens dat het voor velen een belangrijk moment is. Vaak duurt het lang voordat een jongere die stap zet. Meestal worden de ouders pas ingelicht nadat eerst anderen op de hoogte zijn gebracht. Vijf respondenten spraken echter voor het eerst over hun homoseksualiteit met hun ouders. Zij woonden alle vijf op dat moment nog thuis. Anderen leiden op dat moment al een leven als homo of lesbo zonder dat hun ouders dat weten. Het wordt moeilijk gevonden hen in te lichten omdat de jongeren denken dat ouders negatief zullen staan tegenover homoseksualiteit. De 26-jarige Dennis zocht een jaar geleden naar het goede moment om het zijn ouders te vertellen.

“Ik had steeds verwacht dat m'n vader het heel slecht zou gaan opvatten en m'n moeder beter. Dus toen mijn vader er een keer niet was dacht ik, laat ik het nu maar vertellen. Bij een kop thee heb ik toen verteld: ‘er is wat met mij loos, ik zit niet lekker in mijn vel, het gaat niet zoals het nu loopt... Mijn vermoeden

is dat ik homoseksueel ben.' Mijn moeder reageerde met: 'Ach jee. Oh jee. Nou, vertel dit je vader maar niet, want die heeft het al zo zwaar op z'n werk. Kijk maar wanneer er een goed moment komt.'"

Ron (30 jaar) had al meerdere mensen in zijn omgeving op de hoogte gebracht, terwijl zijn ouders nog van niks wisten. Omdat hij vreesde dat het verhaal als een lopend vuurtje door het dorp waar hij woonde zou gaan, besloot hij het zelf maar te vertellen voordat ze het van iemand anders zouden horen. Hij had zich helemaal voorbereid op een negatieve reactie:

"Ik had van tevoren een slaappleaks geregeld omdat ik bang was dat mijn vader me eruit zou gooien. Dat is overigens niet gebeurd. Ik heb ze het verteld toen ik al zo'n drie maanden een relatie met een jongen had. En ik wist toen dat ik binnen een maand een eigen sleutel zou krijgen van mijn eerste eigen huis. Ik had me dus al helemaal ingedekt en had zoiets van: nu of nooit. Ja en het kon ook niet langer wachten, want als ik een week had gewacht dan hadden ze het naar mijn idee van de buurvrouw gehoord. 'Ik ben verliefd', zei ik. Mijn moeder reageerde: 'oh wat leuk.' En vervolgens zei mijn vader: 'oh wat leuk.' En toen vervolgde ik: 'maar het is niet op een meisje.' Het woord homo heb ik helemaal niet gebruikt. Het was 1 april, ze kwamen net terug van vakantie. Ik had er ook nog bij gezegd: 'het is geen 1 april grap.' Ik ben meteen daarna uit de kamer opgestapt en naar mijn slaapkamer gegaan. Mijn hele T-shirt was nat en ik dacht: oh wat heb ik gezegd."

Niet alleen een (veronderstelde) negatieve houding tegenover homoseksuelen kan maken dat de respondenten het moeilijk vinden hun ouders op de hoogte te brengen. Een aantal vindt het ook moeilijk omdat ze denken hun ouders teleur te stellen. Xander (22 jaar):

"Ik kon niet aan het ideaalbeeld van trouwen en kinderen krijgen voldoen."

Een goede aanleiding om de ouders in te lichten is voor velen de eerste verliefdheid op iemand van hetzelfde geslacht. Sommigen wachten iets langer met het vertellen, totdat die verliefdheid is overgegaan in een vaste relatie. Het zijn vooral vrouwen die een relatie als aanleiding gebruiken. Misschien heeft dit te maken met het feit dat de vrouwen zich minder uitgesproken homoseksueel noemen dan de mannen. Als ze eenmaal een relatie hebben is er eindelijk de zekerheid die ze voorheen niet hadden.

Twee respondenten stelden zichzelf een ultimatum: binnen een bepaalde periode zouden ze het aan hun ouders verteld moeten hebben. Norbert (20 jaar):

“Ik heb mijzelf een datum gesteld wanneer ik het zou vertellen, dat was vlak na mijn eerste kringavond (...) Het moest gewoon van mijzelf. Een stok achter de deur, een grote trap onder mijn achterwerk.”

Sommigen werden lid van De Kringen op het moment dat ze het nog niet aan hun ouders verteld hadden. Een flink aantal (5 van de 24) werd gesteund door hun kringleider bij het gesprek waarin de ouders op de hoogte werden gebracht. De kringleider wees erop dat het raadzaam is de ouders in te lichten en gaf ook aan hoe dit het beste aangepakt kan worden.

Bij twee respondenten kwam het hoge woord eruit terwijl ze samen met hun ouders naar een programma over homoseksualiteit zaten te kijken. Jim (20 jaar) vertelt:

“Bij Kruispunt was een documentaire over homoseksuelen die mishandeld werden. Mijn vader zei toen dat dat nergens op sloeg, dat die mensen er niets aan konden doen dat ze homo waren. Ik barstte toen in snikken uit en vertelde dat ik ook homo was.”

Kees (25 jaar) was er eigenlijk nog niet aan toe het zijn ouders te vertellen, toen hij voor het blok werd gezet:

“Ik was met een jongen aan het rotzooien en toen kwamen mijn ouders onverwachts binnen, dat was even slikken. De volgende dag heb ik ze het verteld.”

Reacties van de ouders

Een groot deel van de respondenten zegt zich vooraf niet echt druk te hebben gemaakt over de reactie van hun ouders. Vooral mannen en jongeren uit grotere steden zeggen dat. Toch hebben we gezien dat de meeste jongeren er een hele tijd mee wachten om het tegen de ouders te vertellen. Ook zijn de ouders nooit de eersten bij wie ze voor hun homoseksualiteit uitkomen. De meeste respondenten verwachten dan ook een negatieve reactie van hun ouders. Vaak valt de reactie achteraf wel mee. De meerderheid beoordeelt de reactie van de ouders als positief. Bij een aantal is er weliswaar sprake van schrik bij de ouders, maar die gaat vervolgens over in een positieve reactie. Slechts een minderheid heeft te maken met blijvend negatief reagerende ouders.

Gelukkig reageerde een (weliswaar kleine) meerderheid van de ouders positief op de mededeling van zoon of dochter. Het maakte hen niet uit of ze maakten duidelijk hun zoon of dochter gewoon te accepteren zoals ze zijn. *“Je had het ons gerust eerder mogen vertellen”*, is een reactie die dan ook soms voorkwam. Veel van de positief reagerende ouders hadden eigenlijk al wel door dat hun kind

homoseksueel was. Dat vermoeden leefde (anders dan sommige respondenten zelf dachten) iets meer bij vaders dan bij moeders. De vader van Willem (28 jaar) is daarvan een voorbeeld. Zijn vader zei volgens Willem:

“Wees gelukkig, pas op voor ziektes en doe verder normaal. Ik had het eigenlijk al gedacht.”

Een kleine groep respondenten zegt dat hun ouders eerst erg schrokken toen ze vertelden homoseksueel te zijn. Het ging hierbij vooral om de moeders. Gerard (22 jaar) vertelt bijvoorbeeld:

“Mijn moeder schrok, ze wist van niets. Mijn vader werd kwaad en vertelde me dat ik het niet van hem had. Vervolgens heeft mijn vader enkele dagen niet met mij gesproken.”

Ook bij Maarten (26 jaar) was er sprake van schrik, die echter al snel over ging in een positieve houding:

“Ik belde naar huis op en zei: ‘ik ben trouwens homo.’ Mijn ouders vonden dat niet zo leuk dat ik het zo door de telefoon vertelde. Doordat ik het hen zo vertelde dachten ze in eerste instantie dat het wel weer over zou gaan. Niet dat ze het niet accepteerden, maar ze vroegen zich af waar dat nou in een keer vandaan kwam. Ze schrokken daar best wel van.”

Ontkenning van hetgeen hun kind hen verteld heeft is een negatievere reactie. Dat maakte Kees (25 jaar) mee. Zijn ouders reageerden met de opmerking dat het wel weer over zou gaan. Hij merkt op:

“Er is niets aan te veranderen, dat moeten ze toch begrijpen. Als ik er iets aan kon veranderen, dan had ik het allang gedaan.”

Karin (25 jaar), die van haar ouders geen negatieve reactie had verwacht, werd ook niet direkt serieus genomen door haar vader:

“Ik weet nog goed wat hij zei: ‘Als het dan maar geen experiment wordt.’ Ik wist helemaal niet hoe ik dat moest duiden. Iemand anders zei me later dat hij doelde op uit de band springen. Vervolgens is het een hele tijd dood gezwegen. Dat vond ik wel vervelend. Toen ik naar Frankrijk op vakantie zou gaan zei mijn vader: ‘als je maar niet met een Fransman thuis komt.’ Toen voelde ik me zo lullig. Had ik al die moeite gedaan om het te vertellen en dan gaan we net doen of het allemaal niet gebeurd is. Ik heb het eerst even zo gelaten, maar later heb ik gezegd dat het me heel erg irriteerde en kwetste. Toen voegde hij er maar aan toe: ‘of een Française.’ Ik was wel blij dat ik er wat van gezegd had.”

Ria, (25 jaar) kreeg aanvankelijk een vergelijkbare reactie, maar helaas zou het daar niet bij blijven:

“Mijn ouders namen mij niet serieus toen ik het hen vertelde. Ze zeiden dat het niet waar was en dat er wel goede mannen zijn voor mij. Mijn ouders ontkennen het nu nog steeds. Ze zeggen dat het door mijn seksueel misbruik verleden komt.”

Toen de ouders merkten dat de seksuele voorkeur van hun dochter blijvend was, werd de reactie nog negatiever:

“Vorig jaar was ik bij mijn ouders en ik had een boekje van het COC dat ik zat te lezen en toen kwam mijn moeder binnen op een moment dat ik het niet merkte. Ze zag het en toen werd ze heel erg kwaad. Ze heeft me een knal gegeven en in mijn gezicht gespuugd. Ze zei: ‘Als jij echt met een meid thuiskomt dan ontferf ik je.’”

Eén van de redenen die genoemd worden om negatief te reageren, is het verliezen van het vooruitzicht op kleinkinderen of het vrezen voor een moeilijk leven voor hun kind. Kitty (24 jaar) zegt over de reactie van haar moeder:

“Ze reageerde wat geschrokken, zo van hoe kom je daarbij. Maar later dacht ze dat het voor mij heel moeilijk zou zijn of dat ze dan geen kleinkinderen meer zou krijgen van me. Dat vond ze het moeilijke eraan eigenlijk. Niet echt dat ze het afkeurde, maar meer die twee dingen. Dan word je toch minder geaccepteerd en ik had ook al de viersprong achter de rug. ‘Het is voor jezelf wat makkelijker als je het niet bent’, zei ze.”

Een kleine groep ouders reageert negatief vanuit hun geloofsovertuiging. Kees (25 jaar) met erg gelovige ouders vertelt:

“Mijn ouders waren heel kwaad toen ze ontdekten dat ik homoseksueel was. Ze zeiden dat ik maar naar een psychiater moest gaan of naar een praatgroep, want het zat tussen mijn oren. Ze zeiden dat ik gewoon moest leven, ik moest er voor zorgen dat ik een vriendinnetje kreeg.”

Een andere jongen met gelovige ouders vertelde dat zijn vader begon te preken, als een dominee, over hel en verdoemenis, hij kreeg het advies om veel te bidden. Deze vader is een uitzondering, want terwijl moeders doorgaans positiever reageren dan vaders, is het beeld bij gelovige ouders andersom.

Hoewel lang niet alle ouders uitgesproken positief hebben gereageerd, overheerst bij de meeste respondenten toch een gevoel van opluchting. Ook als ouders negatief reageren kan er nog sprake zijn van opluchting als ze eigenlijk verwacht hadden de deur uit te worden gezet. De opluchting is ook niet alleen een gevolg

van de reactie van de ouders, maar misschien nog wel meer van het gevoel niet langer iets verborgen te hoeven houden. Zo zegt Miranda (21 jaar):

“Ik was blij dat ik het verteld had. Voorheen kon ik niet laten blijken wat ik voelde en dacht, ik leidde een dubbelleven.”

Vertellen of verzwijgen

Uit het voorgaande blijkt dat het soms moeilijk kan zijn om voor je homoseksualiteit uit te komen tegenover anderen. Van de respondenten is iets minder dan de helft tegenover iedereen open over de eigen homoseksualiteit. De meesten hebben dus wel specifieke groepen of personen aan wie ze het liever niet vertellen. Dat is vooral het geval bij zakelijke relaties, collega's op het werk of medescholieren, mensen dus die de respondenten niet zelf uitgezocht hebben, maar van wie ze wel in meer of mindere mate van afhankelijk zijn. Maarten (26 jaar):

“Ik verzwijg het op mijn werk, bij de thuiszorg. Die mensen zijn streng gereformeerd. Ik praat wel met hen over het geloof, omdat me dat interesseert, maar ik zeg niet dat ik homo ben. Als het daarover gaat, dan houd ik me een beetje op de vlakte. Ik ga niet vragen wat ze daar van vinden. Ik ga niet de kat op het spek binden. Ik neem geen risico.”

Slechts weinigen kiezen er uit zichzelf voor om op school of werk iets te vertellen. Meestal doen ze dat pas als er vragen komen van anderen. Voor Ria (25 jaar) was die ervaring niet positief:

“Ze hebben het altijd bij mij vermoed, ook op de middelbare school. Vorig jaar zat ik op een MBO-opleiding waar heel veel allochtone mensen zitten en die denken nogal negatief over homoseksualiteit. Een meisje vroeg aan mij of ik lesbisch was. Ik heb het verteld en vroeg haar of ze het niet door wilde vertellen. Dat heeft ze toch gedaan. Op een prikbord hingen de cijferlijsten met onze namen erop en op mijn naam hadden ze het woord 'pot' geschreven. Dat was nog niet het ergste, maar je schrikt wel eventjes. Maar dat het vervolgens echt als een lopend vuurtje door de hele school ging, dat was minder leuk. Ook voor de toekomst ben ik best wel eens bang.”

Een volgende keer zal ze tegen toekomstige collega's (ze is nu nog werkzoekend) of op een vervolgopleiding niets vertellen:

“Ik wil mezelf beschermen. Ik kom er om te leren, om te werken en that's it. Alleen als ik met een collega heel goed bevriend zou raken zou ik die in vertrouwen nemen.”

Het verzwijgen levert voor velen echter ook wel problemen op. Miranda (25 jaar) werd om die reden geleidelijk opener:

“Ik was op school bang dat men het zou ontdekken en dat ze me raar zouden vinden. Hetzelfde geldt voor mijn baantje bij de supermarkt. Ik probeer eerst te peilen hoe een bepaalde persoon staat tegenover homoseksualiteit en als dat positief is vertel ik het wel. Ik wil mezelf kunnen zijn, het kunnen vertellen als ik verliefd ben. Niet de hele klas hoeft het te weten, alleen de mensen met wie ik veel omga. Maar ik verzwijg het voor niemand echt meer.”

Het voorbeeld van Jim (20 jaar) laat zien hoe bij de beslissing om wel of niet open te zijn een groot aantal motieven door elkaar kunnen spelen:

“In het studentenhuis wil ik het wel vertellen, maar soms komt het niet uit of dan is er net weer een rotopmerking over gemaakt en dan denk ik ook: Dan niet. Ik denk dat het ze niet zal boeien en aan de andere kant is het mijn privé-leven en gaat het ze niets aan. Behalve als ik een serieuze relatie met een vriend heb en die regelmatig zou komen, dan zou ik het vertellen. Maar nu, zij hebben het ook niet over hun seksualiteit, dus waarom zou ik dat dan wel doen? Soms denk ik wel eens: zeg het nou gewoon, dan kan ik ook mijn mening geven als ze het erover hebben. Ik zou in huis wel echt mezelf willen zijn, niet liegen over waar ik mijn vrienden van ken. Ik ben bang dat iemand het doorkrijgt, ook op school, ik ben bang voor geroddel.”

Ook bepaalde familieleden vertelt men soms liever niks. Zo verzweege Norbert (20 jaar) het een tijd lang voor zijn oma:

“Er zijn op het moment geen mensen in mijn omgeving voor wie ik het bewust verzwijg. Ik heb wel een tijd gehad dat ik dat deed voor mijn oma van 79. Ik was toch haar lievelingskleinkind. We waren bang dat ze mij wel zou accepteren, maar dat ze het zichzelf moeilijk zou maken omdat ze het zielig voor mij zou vinden. Dat mij dit weer moest overkomen. Vlak voor Kerst heb ik het verteld. Ik had toen een serieuzere relatie en dan wil je dat toch vertellen. Het was heel positief. Ze vroeg of mijn vriend ook met Kerst zou komen, hoe leuk het was, en wat hij zou drinken en zo.”

De reden om maar niks te vertellen hoeft dus niet altijd voort te komen uit de angst voor negatieve reacties. Er zijn ook mensen die simpelweg vinden dat het anderen niks aan gaat, dat het een privé-onderwerp is waar je het niet met iedereen over hebt. Het verhaal van Erwin (22 jaar) maakt duidelijk dat het niet uit jezelf vertellen zeker niet gelijk staat aan verzwijgen:

“Ik vertel het mensen niet zelf, maar als ze ernaar vragen zal ik het niet ontkennen. Ik vind het niet belangrijk om het te vertellen, het is voor mij iets

persoonlijks. Er zijn geen mensen voor wie ik mijn homoseksualiteit bewust verzwijg.”

Vaak is de reden voor het verzwijgen echter wel de angst voor vooroordelen, onbegrip en de vrees contacten te verliezen. Sabine (20 jaar) is er met name bang voor dat ze voortaan anders behandeld wordt:

“In het begin vertelde ik het helemaal niet. Nu ga ik het steeds makkelijker vertellen, bijvoorbeeld aan huisgenoten. Het gaat niet zomaar, ik moet wel het gevoel hebben dat ik die persoon kan vertrouwen. Dat je weet dat die het niet meteen allemaal doorvertelt aan iedereen. Het is niet iets waarmee ik te koop loop, maar ik heb nu ook niet meer zoiets van: de wereld vergaat als mensen het weten. Misschien schaam ik me er minder voor. Maar ik vertel het nog steeds niet zo snel omdat ik weet dat mensen anders kunnen reageren dan ze willen en dat de relatie kan veranderen.”

Bij de meeste respondenten is het ‘uit de kast komen’ een geleidelijk proces. In de loop der jaren worden ze steeds opener. Op basis van de onderzoeksgegevens is, heel voorzichtig, de conclusie te trekken dat de jongere respondenten er minder moeite mee hebben. Degenen die jonger zijn dan 22 jaar hebben het veelal uit zichzelf verteld aan belangrijke personen in hun omgeving. De oudere respondenten wachten vaker af tot anderen met vragen komen.

Een uitzondering op die regel is Gerard (22 jaar). Op zijn achttiende of negentiende vertelde hij voor het eerst aan iemand dat hij homo is. Dat was de kringleider. Naast de kringleden stelde hij vervolgens ook zijn ouders op de hoogte. Hij moest wel, want ze vroegen zich af waar hij iedere maand naartoe ging. Maar verder vertelde hij het de afgelopen drie, vier jaar tegen niemand:

“Ik ben bang dat ik de contacten die ik nu heb verlies. Als je weet dat mensen heel raar over homo’s denken, ben je bang dat mensen met wie je altijd goed op kon schieten, waarmee je je hele leven hebt opgetrokken, je opeens verlaten.”

Homoseksueel zijn

Op het moment dat jongeren zichzelf zien en bestempelen als homoseksueel gaan er nieuwe dingen spelen. Jezelf lesbo of homo noemen wil op zichzelf nog niet zoveel zeggen. Het gaat er dan om hoe je die homoseksualiteit een plaats kunt geven in je leven. Volgens Troiden is het uitdrukking geven aan je homoseksualiteit de laatste fase in de ontwikkeling van een homoseksuele

identiteit, een fase die hij 'commitment' noemt. Bij de vormgeving van homoseksualiteit kun je denken aan de mate van openheid over homoseksuele gevoelens, de vormgeving van (bijvoorbeeld seksuele) relaties, in hoeverre je met homo's of hetero's bevriend bent en in hoeverre je betrokken bent bij homo-organisaties. Daarbij is het steeds belangrijk om aandacht te besteden aan hoe jongeren die aspecten van hun homoseksualiteit beleven. Is homoseksualiteit voor hen iets problematisch of juist iets leuks? Wat betekent homo of lesbo zijn voor hen?

Wat betekent het om lesbo of homo te zijn?

De plaats van homoseksualiteit in het leven

Homoseksueel zijn houdt voor de meeste mensen meer in dan alleen het hebben van een relatie of seks met iemand van hetzelfde geslacht. Er zijn echter grote verschillen in de mate waarin de seksuele voorkeur belangrijk is voor de respondent en de manier waarop het een rol speelt in diens dagelijks leven.

Hoe belangrijk is het?

Voor ongeveer de helft van alle respondenten speelt homoseksualiteit maar een beperkte rol in het leven. Kees (25 jaar) zegt daarover:

"Het bepaalt zeker niet mijn hele leven. Maar het is wel belangrijk. Het bepaalt wel je levensstijl een beetje. Als ik hetero was geweest was ik al getrouwd en had ik nu kinderen, nu ben ik nog alleen. Maar daar leer je ook mee leven."

Maarten (26 jaar) staat niet zo heel veel stil bij zijn homo-zijn. Dat wil niet zeggen dat het onbelangrijk is:

"Het is een onderdeel van mijn leven geworden. Ja, mijn vriend is belangrijk en er is een stukje homoseksualiteit in mij. Dat is niet iets waar je steeds bewust van bent. Het is een onderdeel geworden van je leven en dat is belangrijk in de zin dat het heel vanzelfsprekend is."

Voor Erwin (22 jaar) is het homo-zijn minder gaan betekenen toen hij eenmaal zijn weg als homo had gevonden:

"Het is niet belangrijk nee. Ik bedoel, het is zo'n klein onderdeel van wat ik ben, er zijn gewoon andere dingen die ik gewoon belangrijker vind. Nee, dus op dit moment niet echt belangrijk meer."

Dat geldt ook voor Xander (20 jaar). Het is minder belangrijk geworden nu hij zelf niet meer met zijn homoseksualiteit worstelt:

“Ik probeer het nu een plek te geven die evenredig is met mijn gevoel. Ik voel me niet het prototype nicht. Dat wil ik ook niet zijn. Maar soms is het wel belangrijk. Bijvoorbeeld op Roze Zaterdag, daar ben ik pas geweest. Daar komen dan 15.000 mensen en dat is super gezellig en dan voel je je toch wel eventjes iets, misschien omdat je homo bent. Homoseksualiteit is echter niet een van de belangrijkste dingen in mijn leven. Er is maar één ding belangrijk en dat is dat ik gelukkig word.”

Eigenlijk is hij, althans in de ogen van anderen, geen echte homo, denkt Xander:

“Ik lees een homo-lifestylemagazine, als er iets over homoseksualiteit op de televisie is kijk ik daar graag naar. Maar als ik echt invulling zou geven aan het homo zijn, dan zou ik ander werk doen. Mensen verwachten namelijk niet dat er homo's zijn die waanzinnig technisch bezig zijn. Als ik volgens de maatschappelijke richtlijnen mijn homoseksualiteit in zou moeten vullen, dan zou dat over het algemeen wel betekenen dat ik een heel ander beroep zou moeten kiezen.”

Voor de andere helft van de respondenten is de eigen homoseksualiteit belangrijk tot heel belangrijk. Bij Ria (25 jaar) is het belangrijk omdat zij, anders dan Xander, nog niet helemaal klaar is met het ontdekken van haar homoseksuele identiteit:

“Het speelt nu een hele grote rol, omdat ik ermee bezig ben. Het is natuurlijk een onderdeel van mijn leven. Je wordt ouder, je wilt wat meer vastigheid. Ik weet niet hoe ik het moet uitleggen...Ik wil in de toekomst een serieuze relatie en dan vastigheid. Samenwonen, aan kinderen denken.”

Ook bij Sofie (27 jaar) speelt homoseksualiteit een grote rol in haar leven:

“Omdat ik dat gewoon nog helemaal aan het ontdekken ben. Ik lees er nog steeds heel veel boeken over, ik ga naar die feesten toe. Ik ben kringleidster, dus dan ben je er ook wel wat meer mee bezig natuurlijk. Ik praat er veel met vrienden over. Dus op dit moment neemt het best wel een belangrijke plaats in in mijn leven.”

Hoewel bij de meeste respondenten het belang van het homo-zijn in de loop der tijd afneemt, is dat niet per definitie het geval. Peter (30 jaar):

“Het is heel belangrijk, vooral nu ik een vriend heb. Het is het belangrijkste geworden”

De invulling van homoseksualiteit

Uiteraard noemen de meeste respondenten De Kringen als een belangrijke activiteit bij het invulling geven aan een homoseksuele leefstijl. Alle respondenten op één na noemen uitgaan daarnaast als een belangrijke manier waarop ze daar invulling aan geven. Maarten (26 jaar):

“Daarnaast ga ik ook heel veel uit naar homotenten en homodisco’s en feesten. Allerlei gezelligheidsdingen die er in Nederland worden georganiseerd, daar ga ik wel heen.”

Maarten (26 jaar) wil echter niet alleen in homokroegen uitgaan en andere homo’s zien:

“Buiten het homo-zijn is er ook nog een leven. In het dagelijks leven heb je ook met hetero’s te maken en de vrienden en vriendinnen die ik heb, die zou ik niet willen laten vallen. Daar wil ik ook contact mee houden.”

Miranda (21 jaar) heeft juist meer homoseksuele vrienden:

“Een groot deel van mijn vriendenkring is homo of lesbisch en dat is ook weer een bepaalde connectie die je hebt. Als ik uitga, ga ik voornamelijk naar homogelegenheden.”

Karin (25 jaar) is één van de respondenten die een heel aantal andere dingen weet te bedenken die belangrijk zijn in de manier waarop zij uitdrukking geeft aan haar homoseksualiteit:

“Ik geef invulling aan mijn homoseksualiteit door boeken te lezen, films te kijken, bepaalde kennissen te bezoeken... Ik zou geen lesbische loodgieter bestellen of een lesbische huisarts kiezen of zo, zover ga ik niet. Je hebt mensen die een lesbische tandarts willen, maar dat kan mij niet schelen.”

Daarnaast geeft bijna een kwart van de respondenten aan dat het hebben van een relatie een belangrijk onderdeel is van het homo- of lesbo-zijn. Een kwart noemt het COC. Drie van deze respondenten geven aan ook zelf (als vrijwilliger) actief te zijn bij het COC. Verder zegt een aantal respondenten erg gespitst te zijn op programma’s over homoseksualiteit op TV of informatie in andere media. Tot slot lezen een paar respondenten homo-tijdschriften.

Verschillen tussen homo- en heteroseksueel zijn

Zijn er verschillen tussen homo’s en hetero’s? Volgens de meeste respondenten eigenlijk nauwelijks. De meesten weten weinig meer te bedenken dan het vanzelfsprekende: of je valt op iemand van hetzelfde of juist het andere

geslacht. Voor een groot aantal, waaronder de 20-jarige Xander, is dit zelfs heel nadrukkelijk het enige onderscheid:

“Er is voor mij maar één verschil en dat is waar je op valt. Op mannen of vrouwen. Er zijn mensen die daar meer verschillen aan verbinden. Die vinden dat homo’s zijig praten, veel met hun handjes lopen wapperen en met handtasjes rondlopen. De grootste clichés die er bestaan. Daarom zeg ik ook wel eens tegen mensen die het echt niet begrijpen: ‘ik voel me hetero, maar ik val op jongens.’”

Jim (20 jaar) associeerde homoseksualiteit toen hij jong was zelf ook met ‘nichterig gedrag’ dat hij voor zichzelf probeerde te vermijden. Hij droomde van een vriend:

“(…) aan wie je het ook niet kunt zien en dan gaan we lekker samen een leven opbouwen waar verder lekker niemand wat van weet. Wij tegen de rest van de wereld.”

Peter (30 jaar) ziet wel een verschil:

“Buiten de seksuele gevoelens om – en misschien is wat ik nu ga zeggen wel een beetje een cliché, maar zo ervaar ik het toch wel een beetje – is het zo dat de homoseksuele jongens die ik ken wel vaak zachtaardig zijn, wat minder macho.”

Als lesbo ga je op een andere manier met vrouwen om en dat gaat volgens Sofie (27 jaar) verder dan het seksuele. Opmerkelijk genoeg vindt ze het hebben van seksuele gevoelens voor vrouwen zelfs niet iets dat alleen voorkomt bij lesbische vrouwen:

“Het verschil is volgens mij, dat je als lesbienne liefdesgevoelens hebt voor een vrouw. Dat je voor vrouwen meer voelt, je voelt een diepe liefde of genegenheid, meer dan een heteroseksuele vrouw zou voelen. Volgens mij is het een bepaald gevoelsniveau wat dieper is. En ook het feit dat je seksuele fantasieën hebt over vrouwen. Die kun je als hetero ook hebben natuurlijk, maar ik denk dat ze bij lesbische vrouwen heviger zijn.”

Robert (20 jaar) ervaart meer diepte in zijn contact met andere homo’s:

“Ik vind over het algemeen dat je met homo’s dieper gaat als het om je gevoel gaat.”

Ook op andere punten kunnen homoseksuelen afwijken van hetero’s: homo’s en lesbo’s zijn volgens sommige respondenten gevoeliger dan hetero’s, progressiever, meer met hun uiterlijk bezig en vroeger zelfstandig. Als reden

voor dit laatste wordt genoemd dat homo's meer over dingen na moeten denken die voor hetero's vanzelfsprekend zijn. Verder wordt gewezen op de van hetero's afwijkende leefstijl, met name door het veelal ontbreken van kinderen in een relatie. Een andere leefstijl hoeft echter zeker niet slechter te zijn, vindt Marga (25 jaar):

“Ik vind een hetero vaak een beetje burgerlijk. Dan denk ik wel eens: ‘wat hetero-achtig.’ Dat rollenpatroon. De man beschermt het vrouwtje. Man werkt, vrouwtje dat ook wel werkt, komt thuis en gaat het huishouden doen. Dat merk ik toch heel duidelijk. In de homowereld is dat vaak gelijker.”

Maar niet alle verschillen tussen homo's en hetero's zijn positief. Er zijn ook verschillen die er niet zouden moeten zijn. Volgens de meeste respondenten is het een slechte zaak dat homo's en hetero's niet dezelfde rechten hebben. Norbert (20 jaar) pleit bijvoorbeeld voor complete gelijkberechtiging:

“Ieder mens is gelijk, of je nou homo, hetero of bi bent. Als hetero's kunnen trouwen en kinderen adopteren, waarom homo's dan niet? Als iedereen gelijk is dan moeten ook voor iedereen gelijke wetten en regels gelden. Ik wil zelf helemaal niet trouwen en ook geen kinderen. Ik vind het wel belangrijk dat die mogelijkheid er is. Zelf ben ik niet gelovig, de bijbel doet mij niets. Maar als iedereen gelijk geschapen is, moeten alle wetten voor iedereen gelden, wat betreft kinderen krijgen, adopteren of trouwen.”

Ten aanzien van het huwelijk tussen homo's bestaan ook andere meningen. Xander (20 jaar) vindt het bijvoorbeeld geen goede zaak dat homo's zo willen lijken op die burgerlijke hetero's. Dennis (26 jaar) is ook geen voorstander van het homohuwelijk, maar heeft daar een andere reden voor:

“Dat vind ik een beetje te ver doorgedraaid van de homobeweging eigenlijk. Ik ben dan weer ouderwets denk ik. Zo ga je iets afpakken van de hetero's, dan kom je aan iets van de hetero's. Daar hoor je vanaf te blijven, je moet respect hebben voor anderen. Net zoals je graag wilt dat hetero's respect hebben voor jou. Heb dan ook respect voor heterodingen zoals trouwen en adopteren. Pleegouders is wat anders. Dan kom je gewoon bij een pleegouder terecht, dat mag gewoon. Kinderen vanaf hun begintijd opvoeden vind ik best erg, dat zou ik zelf ook niet doen.”

Is homoseksualiteit aangeboren?

Het is een vraag waarover wetenschappers regelmatig de degenen kruisen: is homoseksualiteit aangeboren of aangeleerd? Aanwijzingen voor een genetische oorsprong gelden als argumenten om homoseksuelen niet te discrimineren: waarom zou je mensen achterstellen voor iets waar ze zelf niks aan kunnen

doen? Tegenstanders doen op hun beurt moeite die wetenschappelijke aanwijzingen te weerleggen, om zo hun betoog dat homoseksualiteit bestreden dient te worden kracht bij te zetten. De meeste respondenten in dit onderzoek lijken zich er echter niet al te druk over te maken. Als ze dan toch wat moeten zeggen, geven ze bijna allemaal aan dat het volgens hen in de genen zit. Richard (29 jaar):

“Dat maak ik op uit het feit dat, als ik nu terug kijk, ik het altijd gevoeld heb. Niemand had mij iets over homoseksualiteit verteld en ik had toch dat gevoel. De meest simpele verklaring is dat het gewoon aangeboren is.”

Erwin (22 jaar) sluit zich daarbij aan:

“Ik denk dat het aangeboren is, het is niet iets dat je kunt leren. Je hebt het of je hebt het niet. Ik denk dat het er al in zit op het moment dat je geboren wordt.”

Ook Gerard (22 jaar) denkt dat homoseksualiteit aangeboren is en dat maakt het homo-zijn voor hem ook gemakkelijker.

“Ik denk dat het in je genen zit, je wordt er mee geboren. Voor mezelf vind ik het ook gewoon prettig om te weten dat je er niks aan kunt doen. Anders heb je een beetje schuldgevoel, jezelf maak je wijs dat het in je genen zit, dan kun je er toch mee leven, voor jezelf is het toch makkelijker.”

Xander, 20 jaar, denkt dat het niet alléén in de genen zit:

“Het is aangeboren, dat weet ik zeker. Er is zelfs genetisch bewijs voor, maar er zijn wel mensen die op het randje balanceren. Ik geloof niet in iets absoluuts. Mensen die op de rand balanceren kunnen naar de ene of de andere kant over slaan. Met balanceren op het randje doel ik niet op mezelf, ik ben zelf zeker dat ik overwegend homoseksueel ben. Mensen om me heen die zeggen dat ze 100% homoseksueel zijn, zitten tegen zichzelf te liegen, want ze bewijzen keer op keer weer dat het niet waar is. Zelfs de absolute hetero's zeggen wel eens gevoelens te hebben voor mannen of vrouwen. Het hangt ervan af naar welke kant het gaat, ik denk dat het voor mij 80% homo is.”

Enkele respondenten kennen nog meer invloed toe aan omgevingsfactoren. Zij waren allen hoog opgeleid. Maarten (26 jaar) is één van hen. Hij vindt het antwoord op de vraag zelf eigenlijk niet zo belangrijk:

“Of het genetisch bepaald is, dat weet eigenlijk niemand. Ik denk dat het een combinatie is, misschien heb je er een bepaalde aanleg voor en misschien speelt voor een stukje mee wat je in je kinderjaren meekrijgt. Ik denk dat erfelijkheid toch wel meespeelt. Het is leuk om daar uren over te discussiëren,

maar het zou met een onderzoek naar boven moeten komen. Als het resultaat van zo'n onderzoek er is, dan lees ik dat wel, maar ik zit er niet op te wachten."

Volgens twee respondenten is homoseksualiteit niet aangeboren, maar is het iets dat zich gedurende het leven ontwikkelt. Een voorbeeld daarvan is Miranda (21 jaar):

"Aangeboren denk ik niet, want dan moet je denken aan het homogeen en daar geloof ik niet in. Het is heel moeilijk, want je hoort er steeds meer wetenschappelijk bewijzen over. Maar het is misschien ook omdat ik er bang voor ben dat mensen hun kinderen op het homogeen gaan onderzoeken. Of als je lesbische of homoseksuele ouders hebt, dat ze dan zeggen dat je ook wel homo of lesbo zult zijn, terwijl dat helemaal niet zo hoeft te zijn. Het is een deel angst. Volgens mij ontwikkeld het zich meer."

Twee andere respondenten geven aan niet te weten of het wel of niet is aangeboren. Alleen vrouwen denken dat homoseksualiteit niet aangeboren is of twijfelen daarover. Eén van degenen die twijfelen is Nicole (27 jaar):

"Kan allebei zijn, dat weet ik niet. Als ik moest kiezen... het kan aangeboren zijn, het kan in je genen zitten of in je hersenen, een verbindinkje, maar het kan ook gewoon zijn dat sommige mensen zich zo ontwikkelen. Dat weet ik niet. Ik zou het niet weten, het kan allebei."

Problemen of geen problemen?

In theorieën over de ontwikkeling van homoseksualiteit speelt niks zo'n grote rol als het problematische karakter ervan. Zoals we al gezien hebben, hebben bijna alle respondenten ooit wel last gehad van angst voor intolerante reacties en hebben sommige ook daadwerkelijk negatieve reacties te verduren gekregen. Omdat dit zo belangrijk is in de beleving van hun homoseksualiteit zijn de respondenten ook bevraagd over de houding van de samenleving in het algemeen tegenover homoseksualiteit. Daarnaast wordt speciale aandacht gegeven aan problemen die met aids samenhangen. Ook komt aan de orde of er ooit professionele psychische hulp is gezocht in verband met problemen die samenhangen met de eigen homoseksualiteit. Tot slot zal worden ingegaan op de vraag of het ook *leuk* is om lesbo of homo te zijn.

De houding van de samenleving tegenover homoseksualiteit

Het ontdekken van en leren omgaan met de eigen homoseksualiteit staat niet los van de manier waarop de samenleving hier tegenover staat. Regelmatig valt in de media te beluisteren dat de emancipatie nu wel zo ongeveer voltooid is.

Bijna alle respondenten noemen echter voorbeelden van voor homoseksuelen negatieve aspecten van onze maatschappij. Miranda (21 jaar):

“Volgens mij staat de samenleving vooral negatief tegenover homoseksualiteit. Niet voor honderd procent, maar als je kijkt hoeveel onwetendheid er nog is omtrent homoseksualiteit... Je hoort nog wel eens van: het is helemaal geaccepteerd. Maar dat is nog niet zo. Dat merk je als je over straat loopt met je vriendin. Als iedereen het zou accepteren, zou je rustig met je vriendin over straat kunnen lopen en je vriendin zoenen, zeg maar. Als je met je vriendin over straat loopt krijg je weer het geijkte voorbeeld, je wordt nagefloten of nageroepen van: hé lesbo, vieze pot, dat soort dingen.”

Een aantal vindt de houding van de samenleving in het algemeen negatief (acht keer genoemd). Zeven respondenten maken melding van een negatieve houding van mensen met een bepaalde religie. Sebas (22 jaar) zegt:

“Vooral moslims hebben een negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit, de Islam verbiedt het.”

Andere segmenten van de samenleving waarbij door sommigen een negatieve houding ten aanzien van homoseksuelen wordt gesignaleerd zijn: jeugdigen (genoemd door twee mensen), lager opgeleiden (door één persoon) en bewoners van het platteland (door zes personen).

Xander (20 jaar) stelt:

“Onder jeugd van een jaar of vijftien voel je duidelijk een anti-homoklimaat. Op scholen is het klimaat ten aanzien van homoseksualiteit grillig.”

Er wordt door de respondenten zowel schijnacceptatie als schijntolerantie genoemd. Van tolerantie is sprake als de maatschappij homoseksualiteit wel ‘gedoogt’, maar niet goedkeurt en accepteert. Acceptatie gaat dus verder dan tolerantie. Xander (20 jaar):

“Er is in Nederland een behoorlijke mate van schijntolerantie. Ik vind het zelf wel om te lachen. Er zijn heel veel mensen die in je gezicht zeggen prima en achter je rug om gore flikker.”

Nog negatiever is Gerard (22). Hij voelt zich niet geaccepteerd, ook al lijkt de samenleving er tegenwoordig weinig problemen mee te hebben:

“Ik denk dat het merendeel van de Nederlanders er toch anders over denkt, diep van binnen. Anders zag je toch wel meer homo’s op straat lopen. Dat zegt denk ik al genoeg, dat je er zo weinig ziet. In Amsterdam mag je het denk ik nog proberen om hand in hand te lopen, maar buiten Amsterdam denk ik niet. Jongens en meisjes mogen wel op straat lopen. Waarom jongen-jongen of

meisje-meisje niet, denk ik dan. Als je het dan toch tolereert, tenminste, dat zeg je dan. Zo lang ze raar gaan doen als ze twee mannen hand in hand zien lopen, is het volgens mij niet geaccepteerd.”

Erwin (22 jaar) vindt de reactie op het hand in hand lopen ook een goede graadmeter:

“In Nederland kun je in elk geval uitkomen voor je homoseksualiteit. Het wordt getolereerd want je hoeft niet de gevangenis in, maar het wordt niet geaccepteerd. Alleen in Amsterdam mag je hand in hand lopen.”

Hoewel hij negatief is over de houding van de samenleving heeft hij wel goede hoop:

“Volgens mij staat de samenleving er op dit moment afwijzend tegenover, maar het is wel langzamerhand aan het omslaan. Je moet iedereen accepteren, je kunt geen onderscheid maken op basis van seksuele geaardheid. Je bent een persoon en dat je homoseksueel bent is daar slechts een heel klein onderdeel van. Wat iedereen privé doet moet hij zelf weten, daar mag je geen onderscheid in maken. Het gaat erom wat je presteert op school of werk. Ik voel me nog steeds niet geaccepteerd in de samenleving omdat er nog steeds mensen zijn die onderscheid maken op basis van seksuele geaardheid.”

De meerderheid van de respondenten die van mening zijn dat de samenleving in het algemeen negatief staat tegenover homoseksualiteit, is van het vrouwelijke geslacht. Ook schijntolerantie wordt meer door vrouwen dan door mannen genoemd. Schijntolerantie wordt vooral genoemd door degenen die in een grote stad wonen.

Veel respondenten kunnen toch ook nog wel iets positiefs ontdekken in de houding van de maatschappij, al is het maar de vaststelling dat het elders of vroeger erger was. Zo wijst een groep erop dat de situatie in Nederland toch wel een stuk gunstiger is dan in het buitenland. En ook binnen de landsgrenzen ziet men verschillen: in de steden is het voor een homo of lesbo beter toeven dan op het platteland. Het zijn alleen de oudere respondenten die aangeven dat de acceptatie van homoseksualiteit in de stedelijke gebieden beter is. Mogelijk beginnen de verschillen tussen stad en platteland wat te vervagen.

Er zijn ook respondenten die aangeven dat de samenleving in het algemeen positief staat tegenover homoseksualiteit. Maarten (26 jaar) heeft persoonlijk zelfs nooit met discriminatie te maken gehad:

“[De samenleving] staat tamelijk oké en vrij tolerant ten opzichte van homoseksualiteit. Je hebt bijna dezelfde rechten als de andere mensen. Dat

vind ik erg positief en voel me geaccepteerd in de samenleving. Ik ben nog nooit openlijk afgewezen omdat ik homo ben.”

Hoewel velen wel iets op de houding van de omgeving of de samenleving aan te merken hebben, voelt het merendeel zich toch wel geaccepteerd. Voor een deel is dat ook afhankelijk van je eigen houding, vindt Jeroen (26 jaar):

“Ik ben nog nooit door iemand openlijk afgewezen omdat ik homo ben. Het heeft met je persoon te maken of je afgewezen wordt of niet. Als je een teruggetrokken bestaan leidt en geen belangstelling hebt voor je medemens, dan laten ze je ook links liggen. Als je open bent tegen vrienden en in orde bent, dan hoor je er net zo goed bij, of je nu homo bent of niet.”

Sebas (22 jaar) ziet nog wel misstanden, maar hij vindt dat je daar niet te zwaar aan moet tillen:

“Er zijn wel kleine dingetjes. Als een vrouw trouwt krijgt ze in haar paspoort een stempel: vrouw van. Nou, dan wil ik ook zo'n soort stempel. En de voorwaarden voor adoptie zijn nog steeds niet gelijk. Maar ik voel me wel geaccepteerd. We kunnen een gezamenlijke rekening hebben, samen een reis boeken zonder dat ze vragen of je één of twee bedden wilt. Dat doen ze bij hetero's ook niet. Ik denk ook dat veel mensen het zwaarder maken dan het is.”

Dennis (26 jaar) is een van degenen die wel negatieve aspecten ziet, maar die daar niet mee kan zitten:

“Er zijn toch nog altijd oudere mensen die er negatief tegenover staan. Maar ik ben ik, en ik ben zo gelukkig. Als zij het daar met hun bekrompen gedrag niet mee eens zijn, dan moeten zij dat maar vinden. Het maakt mij niet uit.”

Wat moet er veranderen in de samenleving?

Volgens veel van de geïnterviewde jongeren is er dus nog wel het nodige te verbeteren in de houding van de samenleving ten aanzien van homoseksualiteit. Bijna de helft van de respondenten ziet hier vooral een taak voor de media. Homoseksualiteit zou hier positiever en ‘normaler’ naar voren moeten worden gebracht. Gerard (22 jaar) denkt dat hij als homo meer geaccepteerd zou worden als er ook ‘gewone’ homo's op tv te zien zouden zijn:

“Het slechte van de media is dat ze alleen de rare kant laten zien van homo's. Parades, giechelende nichten, extravagante homo's. Ze moeten laten zien dat er ook nette homo's zijn, net zoals nette hetero's. Gewoon normale mensen die ook kinderen kunnen opvoeden, die normaal hand in hand kunnen lopen, het huishouden kunnen runnen... 90% van de homo's is normaal. Er is maar een paar procent die extravagant is en die paar procent laten ze wel steeds zien. Op

basis daarvan wordt gegeneraliseerd: als die homo's zo zijn, dan geldt dat zeker ook voor de rest."

Ria (25 jaar) ziet ook veel programma's waarin vooral aandacht is voor de 'afwijkende' homo's en lesbo's. Ook zij is daar niet blij mee:

"Bijvoorbeeld een programma zoals 'De Nachtrijder'. Daar worden homo's vaak afgeschilderd als mensen die allemaal aan SM doen. Daar walg ik van. Of in die Amerikaanse talkshows. Dat beeld zou ik graag een beetje veranderd willen hebben. Ze hebben een bepaald beeld dat homo's extravagant zijn. Die stereotype gedachten. Alle lesbo's zijn lelijk, het zijn man-vrouwen. Zo is het al lang niet meer. Als ik naar een disco ga voor lesbo's dan zijn er zoveel verschillende soorten. Ze zijn allemaal zoals jij en ik. Ik vind vaak dat er stereotiep gedacht wordt. Er zijn wel kenmerken, moet ik zeggen. Het is waar dat heel veel homo's en lesbo's in de verzorging, in de hulpverlening zitten. Dat valt me op."

Ze ziet overigens ook een taak voor homo's en lesbo's zelf bij het verbeteren van het beeld: ze zouden zich minder extreem moeten uiten, vindt Ria:

"Wat ik wel vind is dat sommige homo's zich zo identificeren. Kort haar en een tuinpak. Of die homo-ontmoetingsplaatsen in de bossen. Daar denk ik negatief erover. Dat vind ik ook niet goed te praten. Mensen die zich echt heel duidelijk willen laten zien. Ik identificeer mij niet zo goed, maar ik ga niet heel erg provoceren."

Ook van de overheid wordt nog wel wat verwacht. Nog steeds is er sprake van ongelijkheid, met name op het gebied van bloeddonschap en het adopteren van kinderen. Bijna de helft van de respondenten signaleert dat homoseksuelen op juridisch gebied nog achtergesteld worden. Tot slot geeft een kwart van de respondenten aan dat ze vinden dat op scholen meer en betere voorlichting gegeven moet worden.

De rol van aids

Van de mensen met aids in Nederland, heeft nog steeds het grootste deel deze infectieziekte opgelopen door homoseksueel contact. Veel mensen denken bij deze ziekte dus al snel aan homoseksualiteit en het omgekeerde geldt ook: homo zijn wordt geassocieerd met de mogelijkheid aids te hebben of te krijgen. Die negatieve associatie zou een rol kunnen spelen bij de manier waarop mensen leren omgaan met hun homoseksuele voorkeur. We hebben de mannelijke respondenten gevraagd naar hun ervaringen met en ideeën over de ziekte aids. Omdat lesbische vrouwen geen speciaal risico lopen op aids hebben we de vrouwelijke respondenten deze vraag niet voorgelegd.

Eenderde van de jongens vertelt dat aids heeft geleid tot angstgevoelens. Een jongen wil vanwege zijn angst voor aids niet in Amsterdam wonen. Daar wonen volgens hem alleen mensen die op seks belust zijn. Hij heeft het gevoel dat aids bij de homowereld hoort. In de plaats waar hij nu woont heeft hij naar eigen zeggen de minste kans dat hij het oploopt. Een andere respondent geeft aan dat hij in verband met de mogelijkheid aids te krijgen bang is om in Amsterdam versierd te worden. Eén man vindt de associatie met aids zelfs zo vervelend dat hij zich liever geen homo noemt. Alle respondenten die aangeven bang te zijn als het om aids gaat, zijn in een kleine stad opgegroeid. Erwin (22 jaar) vertelt: *“Op het moment dat ik ermee begon was er nog niet zo’n heel gedoe om heen als er nu is. Toen was ik er dus niet zo erg mee bezig. Maar op een gegeven moment werd ik toch wel bang: ik moet nu toch wel uit gaan kijken, want ik heb geen behoefte om dat te krijgen. Dus het heeft toch wel zeker invloed gehad.”*

Xander (20 jaar) is zich goed bewust van de risico’s. Hij zegt dat aids bij hem een rol heeft gespeeld, maar daarvan lijkt vooral sprake bij zijn seksuele gedrag:

“Het heeft altijd een hele duidelijke rol gespeeld. Je doet het of je doet het niet, heel makkelijk. Ik ben nooit zo ver gegaan dat ik daadwerkelijk een condoom nodig zou hebben. Het is een voordeel dat je een aantal dingen zonder condoom kan doen en er zijn een aantal dingen die je echt met een condoom moet doen anders is het een groot risico. Het is voor mij altijd heel duidelijk geweest. Ik ben er ontzettend alert op. Het is condoom of wegwezen.”

Niet alleen de zorg om de eigen gezondheid, maar ook dat anderen een associatie leggen tussen homo’s en aids, speelt Maarten (26 jaar) parten:

“Zo van: o, er zit ook meteen een ziekte bij. Zo van: krijg ik dat er ook nog bij cadeau. Aan de ene kant een schrikbeeld, aan de andere kant had ik er ook wel veel over gelezen in foldertjes. Ik wist wat ik wel en wat ik niet kon doen. En hoe je het kunt krijgen. Het heeft me niet belet om contacten te maken, vrienden en seksuele relaties. Het zit wel steeds in het achterhoofd, wat kan wel en wat kan niet. In het begin was ik daar niet echt mee bezig. Dat was toen meer gewoon ontdekken. Maar wel vervelend dat de maatschappij dat weer meteen koppelt aan... In ieder geval dat als je aids hebt, dan is de kans dat je homo bent toch een stuk groter. Er zit in ieder geval wel een bepaald verband tussen. Dat is geen leuke wetenschap, maar ik had zoiets van als je hetero bent kun je het net zo goed krijgen, dus wat dat betreft maakt het niet zo veel uit. Ik had er verder ook helemaal geen problemen mee of zo, maar ik had zoiets van: als ik het vertel dan denken ze misschien dat ik ook aids heb of weet ik veel. Dat

speelde toch wel mee, maar niet echt negatief. Maar het speelde wel, op de achtergrond.”

De helft van de mannelijke respondenten denkt dat aids geen rol heeft gespeeld bij de ontdekking van hun homoseksualiteit. Opvallend is dat alle oudere mannelijke respondenten in deze groep zitten. Toen zij als kind voor het eerst hoorden over homoseksualiteit was aids waarschijnlijk nog een relatief onbekend verschijnsel. Richard (29 jaar) vertelt:

“Nooit bij stil gestaan. Pas op het moment dat het ter sprake kwam. Ik heb het ook niet in mijn nabijheid meegemaakt, dus misschien sta ik er daarom makkelijker tegenover. Dat is natuurlijk niet goed, dat weet ik.”

Contact met hulpverlening

Als jongeren problemen hebben met hun homoseksualiteit kan contact zoeken met de hulpverlening (bijvoorbeeld de huisarts of een maatschappelijk werker) een manier zijn om met deze gevoelens te leren omgaan. Meer dan de helft van de respondenten heeft dergelijke hulp echter nooit gezocht. Ook Maarten (26 jaar) niet:

“Nee, daar heb ik nooit over nagedacht. Ik had zoiets van ik moet er wat mee gaan doen, maar dan dacht ik meer aan mensen leren kennen, praten met vrienden. Maar niet met een pastoraal medewerker of een zielenkrijper, het RIAGG, nee.”

Robert (20 jaar) is één van een aantal respondenten dat geen positief beeld heeft van de hulpverlening:

“Ik heb sowieso een ontzettende hekel aan en trouwens ook negatieve gedachten bij hulpverlening. Ik ben nu redelijk in staat mijn eigen zaken in orde te houden en op te zetten. Tenzij je De Kringen hulpverlening wilt noemen. Zet me bij het RIAGG neer en je kunt me binnen drie maanden opnemen in een psychiatrisch ziekenhuis. Ik wil daar niet zitten.”

Een kwart van de respondenten had wel contact met de hulpverlening over hun homoseksualiteit. Het betreft hier de huisarts, het RIAGG, een maatschappelijk werker en een psychiater. Twee respondenten uit deze groep noemden De Kringen als hulpverlening. Alle respondenten die contact met de hulpverlening hebben gezocht zijn in een kleine stad opgegroeid. Van deze respondenten heeft het grootste deel aangegeven dat het contact met de hulpverlening positieve gevolgen had voor het ontdekken van de eigen homoseksualiteit en het ermee leren omgaan. Erwin (22 jaar) had positieve ervaringen met de hulpverlening:

“Ik heb een afspraak gemaakt met de maatschappelijk werker bij ons op school, omdat ik het er best wel moeilijk mee had. Ik wilde er gewoon met iemand over praten. Ja, en met je ouders durf je dat nog niet direct natuurlijk. Ik kende die man al van eerdere gesprekken, dus ik dacht dat kan wel. Ik heb een flink aantal gesprekken met hem gehad over: ben ik het wel, ben ik het niet, wil ik het wel? Het heeft voor mij een grote rol gespeeld, omdat hij me toch geholpen heeft duidelijkheid te krijgen in al mijn verwarde gevoelens. Dat heeft voor mij een bijzonder grote rol gespeeld, dat was de aanleiding om er echt mee bezig te gaan.”

Enkele respondenten hadden reeds contact met de hulpverlening (RIAGG of psychotherapeut) in verband met problemen die niet direct samenhangen met hun homoseksualiteit. Niemand van deze groep heeft met de hulpverlener over de eigen homoseksualiteit of problemen daaromtrent gesproken. Ria (25 jaar) geeft aan een gesprek daarover te hebben vermeden:

“Ik was toen al bij de hulpverlening. Zij hebben daarover gesproken. Ze merkten wel iets aan mij, uit die andere dingen. Ik heb het toen steeds ontkend. Ik wilde niet dat anderen het wisten.”

Meerdere mensen laten expliciet weten geen behoefte te hebben aan iets dat lijkt op zware hulpverlening. De Kringen heeft er ook bewust voor gekozen de kringleiders, die wel getraind worden in het leiden van gesprekken en het oog krijgen voor groepsprocessen, geen ‘therapeutische bagage’ mee te geven.

Is het leuk om homoseksueel te zijn?

In dit onderzoek zijn al heel wat problemen die homo’s en lesbo’s kunnen hebben met hun seksuele voorkeur de revue gepasseerd. Daardoor dreigt het feit dat homoseksueel zijn ook gewoon leuk kan zijn te worden ondergesneeuwd. Dat het bepaald niet alleen kommer en kwel is blijkt uit het gegeven dat een groot deel van de geïnterviewden het fijn vindt om homoseksueel te zijn. Xander (20 jaar) ziet duidelijke voordelen:

“Je hebt altijd een manier nodig om je af te zonderen, nou, die heb ik. Ik vind dat homofeesten en homocafés veel leuker en gezelliger zijn dan heterofeesten. Er wordt bijvoorbeeld nooit gevochten, nooit. Je kan er even een praatje maken zonder dat mensen meteen denken dat ze versierd worden. Je kan compleet jezelf zijn, je hoeft niet de schone schijn op te houden dat je een macho bent. Een mooi voorbeeld is Roze Zaterdag in Utrecht. Dat was fenomenaal groot, er waren wel 1700 mensen in Tivoli en er is geen verkeerd woord gevallen, de hele avond niet. Nou, presteer dat met het gemiddelde groepje hetero’s. Stop 1700 hetero’s in een zaal en gegarandeerd dat er een paar gewonden vallen,

omdat er iemand met bierglazen gaat smijten of zo. Ik vind homo-zijn dus een voordeel. Buiten dat kun je mensen ook nog eens heerlijk shockeren.”

Sofie (27 jaar) heeft ook geen problemen:

“Heerlijk, ik vind het wel lekker. Ik ben het en iedereen mag het weten. En als ik uitga, dan gaan we ook naar lesbische feesten, dat vind ik gewoon heerlijk. Ik voel me zo ontzettend op mijn plaats daarbij, dat ik het heel fijn vind.”

Richard (29 jaar) maakt duidelijk dat gelukkig zijn als homo, in ieder geval voor hem, geen kwestie is van ‘mee leren leven’.

“Buitengewoon, als ik het over mocht doen, deed ik het weer!”

En ook Maarten (26 jaar) vindt het prima zoals het gaat:

“Ik ben niet anders gewend. Ik heb er geen problemen mee, ik zou ook niet anders meer willen, dan zouden er dingen wegvallen. Het voelt gewoon goed. Ik denk daar nooit over na, van goh, hoe zou het zijn als ik nou hetero zou zijn. Het is heel vanzelfsprekend, daar denk je dan verder niet over na.”

Enkele respondenten ervaren de eigen homoseksualiteit als neutraal. Het grootste deel hiervan is vrouw, maar er zitten ook een paar mannen bij. Bijvoorbeeld Erwin (22 jaar):

“Nou, op dit moment heb ik er geen moeite mee, ik bedoel, de mensen waarvan ik vind dat ze het moeten weten die weten het. Ik ben er niet meer dagelijks mee bezig, ik loop er niet de hele dag over te piekeren. Ik bedoel, ik heb honderd andere dingen te doen.”

De meeste geïnterviewden staan ambivalent tegenover de eigen homoseksualiteit. Ze vinden dat er zowel plezierige als onplezierige kanten aan zitten. Zoals Ria (25 jaar):

“Ik ben trots op mezelf. Dat ik er voor mezelf uit ben. Dat ik toch een beetje speciaal ben. Dat is de positieve kant. Ik weet alleen nog niet hoe ik met mijn gevoelens om moet gaan. Dat is moeilijk. Hoe ik me daarin moet uiten, omdat ik zo goed heb geleerd om dat weg te schuiven. Het is verwarrend.”

Slechts één respondent gaf aan het helemaal niet fijn te vinden om homoseksueel te zijn. Hij kan geen enkel plezierig aspect noemen van zijn homoseksualiteit. Hij noemt zichzelf ook niet homoseksueel. Daarnaast zijn er een paar die vooral negatieve aspecten noemen, maar ook wel een paar positieve kunnen bedenken.

Andere lesbo's en homo's leren kennen

Het leren kennen van andere homoseksuelen is heel belangrijk voor jongeren die bezig zijn met het ontdekken van hun eigen homoseksualiteit, zo blijkt uit het verhaal van de respondenten. Bijna iedereen geeft aan dat het eerste contact met andere homo's of lesbo's een positieve invloed heeft gehad. Het leverde vaak al meteen vriendschappen op en soms zelfs een relatie. Maar bovenal zorgde het voor belangrijke informatie: hoe is het om homoseksueel te zijn en waar kun je terecht om uit te gaan?

Het merendeel van de respondenten vertelt herkenning te hebben gevonden in het contact met andere homo's. Norbert (20 jaar) zegt bijvoorbeeld:

“Ik vond het in het begin fijn om met andere homo's over de coming-out te praten. Iedereen zat ermee, het schept een band om daar met een andere homo over te praten.”

Ria (25 jaar) vertelt:

“Ik vind het fijn dat ik bij andere homoseksuelen helemaal mezelf kan laten zien, dat ik mezelf niet in hoeft te houden. Bovendien kon ik me met andere homoseksuelen identificeren en kan ik met hen over onderwerpen praten waar je in de heterowereld niet over praat.”

Als je nog weinig over homoseksualiteit weet, kan contact met een andere homo je de ogen openen. Je krijgt een ander beeld dan je door de media wordt voorgeschoteld. Een jongen vertelt bijvoorbeeld dat hij door zijn eerste contact met andere homo's er pas achter kwam dat je ook een normale homo kunt zijn, zonder 'uitgedost' rond te lopen.

Bekende homo's en lesbo's: belang van een rolmodel

De media kunnen wellicht ook een andere rol spelen dan het tonen van dergelijke 'uitgedoste' homo's. Vaak wordt namelijk verondersteld dat bekende personen die openlijk homoseksueel zijn een rol kunnen spelen als voorbeeld voor jongeren die onzeker zijn over hun seksuele voorkeur. Zo'n beroemdheid kan de enige homo of lesbo zijn die ze kennen, al is het dan niet persoonlijk. Voor de geïnterviewden blijken dergelijke personen echter niet zulke belangrijke rolmodellen te zijn.

Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat bekende Nederlanders die homoseksueel zijn geen enkele rol hebben gespeeld bij het ontdekken van of

leren omgaan met hun eigen homoseksualiteit. Enkele anderen kennen aan bepaalde bekende homo's of lesbo's een bescheiden rol toe.

Een kwart van de respondenten heeft echt wat gehad aan het zich kunnen spiegelen aan een bekende lesbo of homo. Het betreft hier uitsluitend de jongere respondenten, ze hebben allemaal een hoge opleiding gehad. Zo zegt Jim (20 jaar):

“Toen ik op kamp was, hoorde ik voor het eerst dat Hans van der Togt homo was. Dat vond ik heel grappig en ik dacht: nu ken ik er eindelijk één. Dat was wel leuk. En toen hoorde ik het gelijk van meer mensen, onder andere André van Duin. Dat wist ik ook niet. Ik vond hierin herkenning, ik was niet de enige.”

Het zijn vooral de vrouwen die benadrukken dat de media homoseksualiteit meer op een 'normale' manier zouden moeten belichten. Zoals eerder vermeld is vrouwelijke homoseksualiteit minder zichtbaar dan mannelijke. Wellicht is daarom het ontbreken van een herkenbaar rolmodel een groter probleem. Zoals voor Kitty (24 jaar), die het hierdoor moeilijker vond voor haar seksuele voorkeur uit te komen:

“Ik had een negatief beeld over lesbische vrouwen in het algemeen. Niet zozeer over mezelf, maar over dé lesbische vrouw. Daar kon ik me niet bij thuis voelen. Dat kwam door mijn omgeving, mijn ouders. En door de strip 'De familie Doorzon'. De lesbische vrouw die daarin voorkwam, dat was een type waar ik mezelf totaal niet in herkende.”

Dennis (26 jaar) is de enige andere respondent voor wie bekende homo's een negatieve invloed hadden. Hij merkte door de manier waarop in zijn omgeving op deze personen werd gereageerd dat de houding ten opzichte van homoseksualiteit niet positief was. Daarom hield hij zijn eigen seksuele voorkeur maar verborgen:

“Nu lach je erom, om al die opmerkingen, maar toen had je zoiets van: o, help, daar heb je weer zo'n woord. Flikker of zo. Dat was niet op mij gericht, maar dat voelde ik wel zo. Bijvoorbeeld over Paul de Leeuw. Dan zeiden ze: 'nou, die vuile flikker hoef ik ook niet meer te zien op tv.' En dan had ik zoiets van: o jee, dan moesten ze dat ook niet van mij gaan denken. Daarom wilde ik het verbergen. Je denkt toch dat ze het allemaal heel erg zullen vinden.”

Rol van De Kringen

De Kringen speelt bij uitstek een rol bij het met elkaar in contact brengen van jonge lesbo's en homo's. Een grote groep kwam pas voor het eerst bij De Kringen met andere homoseksuelen in aanraking. Dat geldt voor zeven van de negen

respondenten die uit een kleine stad komen. De vaststelling niet de enige te zijn met bepaalde gevoelens en ideeën is voor velen een openbaring. ‘Herkenning’ is dan ook een woord dat je telkens weer tegenkomt in het verhaal van deze mensen. Jim (20 jaar) vertelt bijvoorbeeld:

“Daar heb ik heel veel aan gehad voor mijn zelfbeeld. Ik zag dat er veel meer mensen zijn zoals ik. Dat was een feest van herkenning, zoveel dingen die je allebei hebt meegemaakt in je jeugd, dezelfde herkenning, dezelfde denkbeelden en scenario’s.”

De respondenten vonden het fijn dat ze toen eindelijk over ‘homodringen’ konden praten met andere homo’s. Ze voelden zich geaccepteerd door de andere kringleden. Erwin (22 jaar) vertelt:

“Je hoeft niet uit te leggen wat je bent, ze zijn het allemaal en je hoeft niet uit te leggen wat je voelt. Je kunt gewoon dingen vragen. Iedereen zit ermee.”

Xander (20 jaar) ontmoette op zijn zeventiende bij De Kringen voor het eerst een andere homo:

“Dat was de kringcoördinator. Daar moest ik op gesprek komen. Eerst nog wel tweeduizend knietjes en rondjes voor de deur voordat ik daar naar binnen durfde. En ook precies op tijd, want ik durfde niet te laat te komen. En ook oh zo zenuwachtig. Dat er nog twee mensen zaten was wel heel erg slikken. Maar goed dat ze dat van tevoren niet hadden verteld, anders was ik nog niet eens gegaan. En natuurlijk waren dat wel twee homo’s die daar zaten, maar toch had ik nog zoiets van ojee, die zien nu wel dat ik homo ben.”

Opmerkelijk genoeg vindt Xander het dus zelfs moeilijk als andere homo’s erachter komen dat hij homo is:

“In eerste instantie denk je dat iedereen denkt dat je hetero bent. En dan heb je te maken met een verwachtingspatroon. Ik ben dat niet, maar ten overstaan van een andere homo is het lastig. Ik heb het nooit kunnen verklaren. Het is nu ook over. Ik loop onder de ogen van iedereen gewoon flikkerblaadjes te kopen. Hardop zeg ik dat er toch echt geen tasje omheen hoeft, want ik wil het op straat rustig laten zien.”

Ook voor Maarten (26 jaar) was de kringleider de eerste homo waar hij contact mee had. En ook hij vond het niet gemakkelijk die eerste stap te zetten:

“Het was moeilijk om daar heen te gaan, om de stap te zetten, te bellen en zo. Toen ik daar eenmaal zat vond ik het feit dat hij helemaal onbekend was heel prettig. Ik wilde eerst wat mensen leren kennen, toch wel eerst zelf kijken wat het is. Als het een vergissing is, dan weet je in ieder geval dat niemand het weet. Het gesprek was heel praktisch: vertel wat over je achtergrond en of je

ooit een vriendje hebt gehad. Ik kreeg toen het idee dat het leuk is om andere mensen te leren kennen, om er over te praten. Dat gevoel had ik heel sterk, er over willen praten.”

Achteraf voelde hij zich heel opgelucht:

“Ik doe er eindelijk wat mee en dus gaat het de goede kant op. Als je er nooit iets mee doet dan raak je gefrustreerd, je moet er wat mee doen. Dat voelde ik wel. Het was een goed gesprek.”

Een aantal geïnterviewden ontmoette bij De Kringen mensen die, ook buiten de kringavonden om, goede vrienden werden. Robert (20 jaar) vertelt bijvoorbeeld dat hij heel goed kan opschieten met de mensen uit zijn kring en dat ze zelfs met elkaar op vakantie gaan:

“In de kring ontmoette ik de eerste mensen die in mijn lijn lagen. Ik leerde er mijn eerste echte goede vrienden kennen, waarmee ik over alles kon praten, het was een hele openbaring.”

Een jongen vertelt dat hij, naar aanleiding van de positieve verhalen van de andere leden, meteen al na zijn eerste kringavond besloot zijn ouders in te lichten. Hij vond het heel fijn dat hij bij De Kringen ervaringen kon uitwisselen. Opmerkelijk is bij de groep die De Kringen een belangrijke informatiebron noemt, de meerderheid (drie kwart) laag opgeleid is. Verder is het opvallend dat niemand van deze groep respondenten uit een grote stad komt.

De meeste respondenten ervaren het ontdekken van het uitgaansleven via De Kringen als erg positief. Zo vertelt Dennis (26 jaar):

“Samen met de kring ging ik uit in een homodiscotheek, er ging toen echt een wereld voor mij open.”

Iets meer dan de helft van de geïnterviewden zeggen dat De Kringen een rol heeft gespeeld bij het leren omgaan met hun homoseksualiteit. Bij iedereen was dat een positieve invloed. Twee van de respondenten kregen zelfs een relatie met iemand die ze bij De Kringen hadden ontmoet.

Hoofdstuk 3

Tevredenheid en wensen van jonge leden van De Kringen

Inleiding

In het vorige hoofdstuk zagen we dat jonge kringleden veel aan De Kringen kunnen hebben. Wat De Kringen betekent voor die jonge leden wordt in dit hoofdstuk verder uitgediept. In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens aan bod waarom jonge kringleden bij De Kringen zijn gegaan en gebleven, wat er voor hen georganiseerd wordt door De Kringen en hoe tevreden zij over dat aanbod zijn. De citaten uit dit hoofdstuk komen uit interviews met andere respondenten dan de citaten uit het vorige hoofdstuk. Daarnaast worden in dit hoofdstuk de gegevens uit de enquête gepresenteerd.

Waarom bij De Kringen?

Ten aanzien van de motivatie van jongeren om lid te worden van De Kringen zijn een aantal dingen van belang. Ten eerste is belangrijk wat ze verwachten van De Kringen, hoe ze van De Kringen hebben gehoord en wat hun ideeën zijn over de gespreksgroepen en het verdere aanbod vanuit de organisatie. Naast de verwachtingen speelt ook een rol wat jongeren willen en in hoeverre zij verwachten dat De Kringen die wensen kan vervullen. Daarom is gevraagd naar de redenen van de respondenten om daadwerkelijk lid te worden en ook om lid te blijven. Tot slot kijken we naar wat de respondenten vertellen over de eerste keer dat zij hun kring bezochten. Dat is namelijk ook de eerste keer dat zij een oordeel kunnen vellen over of De Kringen iets voor hen is.

Verwachtingen ten aanzien van De Kringen

Hoe horen jongeren voor het eerst van De Kringen?

Veel mensen horen pas kort voordat ze contact opnemen met De Kringen voor het eerst van het bestaan van deze organisatie. De personen of instanties die daarbij een rol spelen staan in tabel 7.

Er is niet onderzocht of de geïnterviewde jongeren De Kringen gemakkelijk wisten te vinden. Uit wat een aantal respondenten spontaan naar voren brengt tijdens de interviews komt wel het beeld naar voren dat het toeval

daarbij een grote rol speelde. Ivo (17 jaar) hoorde van het bestaan van De Kringen toen hij via Internet contact kreeg met een jongen die al lid was:

“Als je niet via anderen hoort dat De Kringen bestaan, dan kom je er ook nooit bij terecht. Ben je afhankelijk van zo’n toevallig contact op Internet, dan wordt dat moeilijk. Ik vind het een belangrijke organisatie, maar als het bijna niet bekend is dan is het lang niet zo effectief.”

Tabel 7: Hoe horen jongeren voor het eerst van De Kringen (uit de enquête)

	Aantal keer genoemd
Via vrienden en bekenden	38
Via radio of TV	28
Via teletekst	14
Via jongerenbladen	9
Via andere homoverenigingen	9
Overige	7

Ton (24 jaar) kreeg van een ex-vriendje een folder over De Kringen:

“Ook wel stom toeval hoor, dat ik zo van De Kringen hoorde. Ik heb wel eens in het telefoonboek zitten kijken van wat voor verenigingen of instanties er nou waren. Vond ik ook niet zo gauw iets in moet ik zeggen.”

Eddy (24 jaar) besloot onlangs dat hij wat meer met zijn homoseksuele gevoelens wilde doen. Hij was al bij een introductiegroep van het COC buiten zijn eigen woonplaats geweest, maar had er toch nog niet helemaal gevonden wat hij zocht:

“Daar baalde ik af en toe wel van. Dan zit je toch met die gevoelens en dan wil je er heel graag wat mee doen en ik heb al jaren hier in mijn woonplaats gezocht of er überhaupt wat mee te doen was. En het kwam er gewoon niet van. Op zaterdag moest ik altijd werken en dan was het COC ook maar twee uurtjes open en op donderdag vergat ik het dan... Of ik had een keer alle moed bij elkaar geraapt en dan kwam er weer iemand op bezoek of zo. Of dan wilde ik heel graag, maar dan durfde ik weer niet. Er was altijd wel een reden waarom ik niet ging.”

In Expresso, het jongerenblad van het COC, las hij vervolgens over De Kringen. Op teletekst had hij er ook wel eens iets over zien staan.

“Toen ik dat zag, dacht ik, nou dit is gewoon leuk en op zich bevalt het ook wel. Ik wist, geloof ik, wel al iets eerder dat De Kringen bestonden. Maar ik wist niet, dat er in mijn woonplaats ook zo’n kring was en daar moet je dan maar

net tegenaan lopen. En toen las ik dat toevallig en toen heb ik dat blaadje gewoon een week bewaard. Op een gegeven moment dacht ik van: ik bel ook gewoon, 't is wel goed. Het moment zelf is het wel eng om te bellen, maar op een gegeven moment ga je daarheen en dan heb je al zoiets van, oh ja, er zijn gewoon meer mensen in deze situatie. En toen kwam het wel goed."

Nu heeft hij er spijt van dat hij zo lang gewacht heeft:

"Je leven kun je niet meer terugdraaien, maar als ik het over zou moeten doen, zou ik het vijf jaar eerder gedaan hebben. Ik heb jaren te lang met mezelf in de knoop gezeten, terwijl dat helemaal niet hoefde. In principe was het alleen even een simpel telefoontje. Dan denk ik: had ik het maar eerder gedaan. Tien jaar geleden had de maatschappij een heel ander beeld over homo's dan nu. En nu is het dan zo geïntegreerd. Ik vraag me af waarom ik zo moeilijk heb gedaan. Dat vind ik af en toe wel jammer."

Bij René (30 jaar) duurde het nog langer voordat hij met zijn gevoelens bij De Kringen terecht kwam:

"Ik heb afgelopen december kenbaar gemaakt dat ik homoseksueel ben. Ik wist dat al vanaf mijn twaalfde, maar ik vond het heel erg moeilijk om dat kenbaar te maken. Ik heb ook ouders met strikte normen en waarden: zo hoorde het en niet anders. Dus de drempel om het te vertellen was ook heel hoog. En ik had ook heel veel vrienden en ik was bang om hen te verliezen als ik het kenbaar zou maken. Dus ik heb er een hele tijd mee rondgelopen en rond mijn 27^e had ik zoiets van: ik moet toch iets meer kwijt, want ik ben nu niet gelukkig en ik wil wel gelukkig worden. En hoe ga ik hier mee om?"

Kay (17 jaar) was al eerder bezig met zijn coming-out en besloot toen ook meteen contact op te nemen met De Kringen. Hij belde het telefoonnummer dat hij had gevonden op teletekst en had vervolgens ook een gesprek met een kringleider. Hij besloot toch de stap nog maar niet te zetten omdat hij zijn ouders nog niet ingelicht had. Pas tweeëneenhalf jaar later werd hij, op zijn zeventiende, lid:

"Je moet ook wel een hele goede smoes hebben naar je ouders toe en daar had ik geen zin in. Ik wou eerst gewoon openheid tegenover mijn ouders voordat ik wat actiever zou worden."

Mijn ouders zijn er eigenlijk tegen dat ik bij De Kringen zit. En ook wel dat ik homo ben. Ze accepteren het wel, maar hebben het liever niet. Ze hadden het beeld (en ik weet niet of ze dat nog steeds hebben) dat ik vanzelf hetero zou worden als ik maar genoeg met hetero's om zou gaan. Nou ik ging altijd alleen maar met hetero's om en werd toch homo, dus dat slaat nergens op. Maar ja, het is van hun gewoon een wanhoopsreactie."

In hoofdstuk 2 is al aan de orde gekomen dat De Kringen een belangrijke rol vervult voor mensen die nog niet of nauwelijks in aanraking zijn gekomen met andere homoseksuelen. Het ligt voor de hand dat mensen die hun homoseksualiteit grotendeels nog moeten ontdekken, weinig vrienden of bekenden hebben die homo of lesbo zijn. Het is derhalve opvallend dat juist vrienden en bekenden de belangrijkste informatiebron zijn voor de huidige leden van De Kringen. Voor veel mensen blijft De Kringen, tot het moment dat ze er toevallig mee in aanraking komen, een onbekende organisatie. Een aantal mensen brengt uit zichzelf naar voren het jammer te vinden dat ze niet eerder van De Kringen hebben gehoord. De gegevens geven zelfs aanleiding te denken dat die groep redelijk groot is. Maar drie geïnterviewde jongeren werden naar De Kringen verwezen door hulpverleners. Wellicht is Stichting De Kringen te weinig bekend bij de hulpverlening.

Wat verwachten de jongeren te vinden bij De Kringen?

We zagen net dat De Kringen voor veel geïnterviewden lange tijd een onbekende organisatie was. Als ze er dan eindelijk van horen weten ze nog nauwelijks wat ze zich er precies bij voor moeten stellen. De meeste reacties op de vraag *“Wat wist je van De Kringen voordat je er voor het eerst contact mee opnam?”* lijken op die van de 19-jarige Nick: *“Helemaal niks.”*

Interviewer: *“Je had geen idee hoe je eerste kringavond eruit zou zien?”*

Nick: *“Nee, ik wist het helemaal niet. Maar ik had die stap genomen: nu wil ik er echt voor uitkomen. En dus ben ik er gewoon naar toe gegaan.”*

Ivo (17 jaar) had zelfs negatieve vooroordelen over wat hem te wachten stond:

“Als je van zo'n kring hoort, dan heb je een bepaald beeld, een klein beetje een vooroordeel op basis van wat je weet over homoclubs in het algemeen, dat het seksgericht is. Ook voordat ik bij een kring kwam bleef dat toch wel een beetje in mijn achterhoofd zitten. Eén van de eerste dingen die een van de kringleden tegen mij zei, was: ‘Je gulp is open’. Dat was niet zo, er was alleen een knoop open. Dan word je wel geconfronteerd met je eigen vooroordeel en dat is wel grappig. Aan de andere kant breekt dat ook wel de sfeer. De eerste kringavond was ook wel meteen helemaal geslaagd.”

Al met al lijkt het imago van De Kringen voor buitenstaanders niet al te duidelijk. Pauline, 27 jaar oud en ondertussen een tevreden lid, vindt dat de organisatie daar wel wat aan mag doen:

“Mensen denken nu dat we een stel bejaarden zijn die 's avonds bij elkaar komen en praten over hele diepe onderwerpen. Stichting De Kringen adverteert wel in tijdschriften, maar ik heb nooit een artikel gelezen over wat ze precies doen. Een iets duidelijker beeld naar buiten toe zou goed zijn.”

Veel jongeren geven aan geen concreet beeld te hebben van wat ze bij De Kringen kunnen verwachten. Als de interviewer doorvraagt blijkt toch dat ook degenen die aangeven geen idee te hebben van hoe het er bij De Kringen aan toegaat, wel ongeveer denken te weten wat ze er kunnen halen. Gevraagd naar hun verwachtingen wordt door de geïnterviewden het meest genoemd dat ze verwachtten ervaringen uit te kunnen wisselen. Daarna volgen: het bespreken van homo-onderwerpen, gezelligheid, het opdoen van sociale contacten, activiteiten ondernemen, (h)erkenning vinden, ondersteuning krijgen en (genoemd door slechts één persoon) het vinden van een partner voor seks.

Net als Nick hierboven, zegt ook Ronald (23 jaar) aanvankelijk dat hij geen idee had wat De Kringen inhield. Als de interviewer vervolgens vraagt: *“Helemaal niks? Je had helemaal geen beeld van hoe...”*, zegt Ronald: *“Nou, dat je er met je leeftijdgenoten over kan praten wat het is om homo te zijn en dergelijke. Dat was de enige boodschap die ik meekreeg.”*

Dat aspect van het uitwisselen van ervaringen is hetgene wat de respondenten het meest noemen als verwachting die zij hadden. Veertien mensen noemen kenmerken die hier verband mee houden. René (30 jaar) somt er meerdere op: *“Diepgang in gesprekken. Daar bedoel ik mee: wanneer heb je het ontdekt, hoe heb je het ontdekt, de gevoelens die je daarbij had, het moment dat je het zeker wist van jezelf, hoe je ermee bent omgegaan toen je het aan het ontdekken was. Dat soort dingen.”*

Voor anderen ging het ook om homoseksuele onderwerpen die niet direct betrekking hoefden te hebben op de eigen situatie. Negen (van de achttien) mensen noemden dit als verwachting. Maaïke (23 jaar) zegt hierover: *“Dat je elke maand bij elkaar zou komen om een actueel onderwerp te behandelen, zoals het homohuwelijk, dat je daar dan over ging praten.”*

‘Gezelligheid’ wordt eveneens door negen mensen genoemd. Zoals uit de reactie van Maaïke blijkt, kan dit goed samengaan met het voorgaande: *“Dat je niet alleen zware onderwerpen ging behandelen en alleen maar moeilijke discussies over religie, maar ook gezelligheid en na de kringavond met zijn allen uit of naar de Roze Zaterdag. Gewoon gezelligheid.”*

Veel mensen geven aan dat ze in hun omgeving geen of weinig homo's of lesbo's kenden voor ze bij De Kringen gingen. De kring is volgens zeven respondenten dé plek om in dat gemis te voorzien. Sommigen spreken expliciet uit dat het ook gaat om het leren kennen van mensen die ze buiten de kring zullen blijven ontmoeten. Pepijn, nu 20 jaar, was 15 toen hij zijn coming-out beleefde:

“Ik wilde andere homo's leren kennen. Ik had er nog nooit een gezien, tenminste niet dat ik wist. Ik hoopte dat ze naar me zouden luisteren en dat ik mijn verhaal kwijt kon.”

Een drietal mensen noemt in dat verband (h)erkenning als belangrijk element: het gevoel dat je niet de enige bent, begrip van anderen krijgen. Mirjam (27 jaar) zegt:

“Dat je er niet in je eentje voor staat, maar dat je een beetje het idee krijgt, goh, er zijn er meer in de omgeving. Ik ben de enige niet.”

Mensen zeggen ook een gevoel van vertrouwen en respect verwacht te hebben, zoals René (30 jaar):

“Respect, dat er geen geintjes over werden gemaakt, maar dat er serieus werd gepraat. Een beetje gezelligheid kwam er ook wel bij, maar respect was het allerbelangrijkste. Ik was er nog maar net voor uitgekomen en had hierover nog een beetje een onzeker gevoel. Je hebt dan veel behoefte aan respect en waardering.”

Het krijgen van ondersteuning is de verwachting van twee mensen. Zij hoopten van anderen advies en hulp te krijgen. Lucien (27 jaar) heeft vooral vragen over de manier waarop je met je homoseksualiteit om kunt gaan:

“(…) hoe je ermee omgaat op het werk bijvoorbeeld. Kom je ervoor uit? En hoe gaat het in het contact met je ouders, praat je er thuis ook nog over nadat je het bekend hebt gemaakt of doe je dat niet? Dat soort dingen”.

Zeven respondenten hadden de verwachting dat het lidmaatschap van De Kringen meer in zou houden dan de bijeenkomst in de huiskamer. Ze verwachtten ook andere activiteiten. Vooral uitgaan wordt in dit kader veel genoemd. Pepijn (20 jaar):

“Op dat moment ging ik nog met heterovrienden uit en dat ben je dan wel eens een beetje zat. Ik wilde ook wel eens naar een jongen kijken zonder dat ze eventueel wel eens zouden kunnen gaan denken dat..., of dat ze dat vervelend

zouden vinden. Ik wilde wel eens in een homo-disco uit. Ik wilde dat wel eens zien.”

Redenen om lid te worden en te blijven

Redenen voor aansluiting bij een kring

Naast de *verwachtingen* die mensen hadden over De Kringen, is ook expliciet gevraagd naar de *redenen* om lid te worden van een kring. Daar zit voor een deel overlap in: als je ervaringen uit wilt wisselen met andere homoseksuelen (de reden om De Kringen te bezoeken) ga je natuurlijk naar een organisatie waarbij je dat verwacht te vinden. We maken toch dit onderscheid omdat beide niet honderd procent overeen hoeven te komen. Zo zou iemand kunnen denken dat een kring er vooral is om over homoseksualiteit te praten, terwijl hij/zij zelf in eerste instantie lid wordt om andere homoseksuelen te leren kennen.

In de tabel 8 wordt aangegeven hoe belangrijk respondenten diverse redenen vinden om zich aan te sluiten bij een kring. In de enquête (onder 106 personen) konden zij aangeven welke van twaalf voorgelegde redenen het belangrijkste waren. Zij mochten vier redenen kiezen op volgorde van het belang dat ze eraan hechtten. Aan de belangrijkste werd een score van vier punten toegekend, aan de volgende drie punten, enzovoort. Niet genoemde redenen kregen nul punten. Voor elke voorgelegde stelling is de gemiddelde score berekend.

De scores per onderdeel staan in de tweede kolom van onderstaande tabel. De derde kolom, aantal keer gekozen, maakt duidelijk voor hoeveel mensen die reden een rol speelt. In de vierde kolom is te zien welk percentage van de mannen een stelling als één van de vier belangrijkste redenen heeft aangekruist. Hierbij is dus niet gekeken naar de plaats (1, 2, 3 of 4) die de betrokkene aan de stelling toekende. Zo zit voor 80 procent van de mannen ‘andere homo’s leren kennen’ in de top vier van redenen om bij een kring te gaan. In de vijfde kolom staan dezelfde gegevens, maar dan voor de vrouwen. Voor eveneens 80 procent van de vrouwen was ‘andere lesbo’s leren kennen’ dus een van de vier belangrijkste redenen om bij een kring te gaan.

Tabel 8: Redenen om bij De Kringen te gaan (uit de enquête)

	Gemiddelde score (0-4)	Aantal keer gekozen	Geslacht	
			% Man (N=66)	% Vrouw (N=40)
Andere homo's/lesbo's leren kennen	2,38	85	80	80
Vrienden maken	2,05	76	71	73
Leren omgaan met mijn homoseksualiteit	1,28	50	46	50
Voor het eerst over mijn homoseksualiteit praten	0,72	30	27	30
Ontvangen van acceptatie en steun	0,70	38	36	35
Van anderen leren hoe ik met mijn Coming-out om kan gaan	0,68	29	33	18
Begrepen voelen onder homoseksuele mannen/lesbische vrouwen	0,63	33	32	30
Gevoel bij homogemeenschap te horen	0,55	31	24	38
Vinden van een partner voor een relatie	0,23	14	15	10
Leren omgaan met afwijzing van mijn homoseksualiteit door mijn omgeving	0,18	9	11	5
Uitzoeken of ik wel homo/lesbisch ben	0,14	5	2	10
Vinden van partners voor seks	0,02	1	2	0

Uit de tabel blijkt dat de respondenten 'andere homoseksuele mannen/ lesbische vrouwen leren kennen' het belangrijkste vinden, gevolgd door 'vrienden maken'. Een derde belangrijke reden is 'het leren omgaan met de eigen homoseksualiteit'. De reden die het minst vaak gekozen werd was 'het vinden van partners voor seks'.

Bij de meeste redenen zien we nauwelijks verschil tussen mannen en vrouwen. Vrouwen zijn echter wat vaker lid van De Kringen geworden vanwege onzekerheid over hun seksuele voorkeur. Mannen vinden het belangrijker dan vrouwen om van anderen te leren omgaan met de coming-out. Bovendien is voor mannen de reden 'leren omgaan met afwijzing' van groter belang.

Naast deze gegevens uit de schriftelijke vragenlijst over de redenen voor aansluiting bij De Kringen beschikken we ook over informatie uit de interviews. In de interviews kon dieper ingegaan worden op de redenen om lid te worden. Eén van de belangrijkste redenen om lid te worden is het opdoen van sociale contacten, ook voor Pauline (27 jaar):

“Meer mensen leren kennen, uitgaan met de groep, een relatie of zoiets, want ik wist niet op welke manier ik dat anders moest bereiken.”

Als de interviewer Annet (24 jaar) vraagt of ze alleen vriendschap of meer specifiek een relatie zocht, antwoordt zij:

“Nou, eigenlijk vriendschap, maar de eerste avond dat ik er was, zat ik wel zo rond te kijken van: wie is hier nou erg leuk ...”

Lucien (27 jaar) zegt ook iets dergelijks:

“Om eerlijk te zijn had ik ook wel in mijn achterhoofd van: misschien leer je een leuke jongen kennen of zo, maar ik denk dat iedereen dat wel heeft. Maar dat is niet de belangrijkste reden.”

Steun geven aan anderen is voor hem ook een reden om lid te worden:

“Ja, gewoon ervaringen uit wisselen, ook iets leren van anderen. Maar ook hulpverlening aan anderen. Vooral aan mensen die echt in de put zitten, die het nog niet aan hun ouders hebben verteld. Die moet je echt opvangen vind ik.”

Sommige mensen zoeken naar erkenning en willen zich graag in anderen herkennen. Vaak zien ze geen homo's of lesbo's in hun directe omgeving. Ton (24 jaar):

“Ik wilde bevestiging van het feit dat het heel normaal was en dat er meer mensen zijn zoals ik ben. Ik kende verder niemand op die manier. Ik zocht bevestiging van mezelf.”

Eddy (24 jaar) kent alleen maar hetero's:

“Ik wilde gewoon wat meer homo's leren kennen, zodat ik daar ook wat mee kon gaan doen. En dat je iets niet zes keer hoeft uit te leggen voordat ze begrijpen dat het bij jou anders zit dan bij hen. Ook om verder na te denken over de dingen die homo's bezighouden, zoals een discussie over het huwelijk. Ik wilde van anderen horen hoe zij dat beleven en kijken of ik daar herkenning in kon vinden. Die herkenning miste ik.”

Voor een aantal mensen dat niet in een grote stad woont, is deelname aan De Kringen de enige mogelijkheid om deel uit te maken van de homogemeenschap.

Petra (27 jaar) zou het heel jammer vinden als haar kring zou stoppen:

“Want hier in de omgeving is al heel weinig en dan verlies je wel het contact...kijk, als je nou een autootje hebt en je scheurt eens hier en daar heen, dan heb je dat contact wel wat meer natuurlijk. Maar hier is al helemaal niets, dus dan is toch dat contact weg.”

Pepijn (20 jaar) had zoveel problemen dat hij hulp nodig had. Naast de 'gewone' hulpverlening had hij ook behoefte aan iets anders:

“Ik liep, onder andere vanwege problemen met mijn homoseksualiteit, bij een psychiater. Maar ik had meer behoefte aan iets minder zwaars, gewoon wat luchtiger met andere homo’s omgaan. Via mijn huisarts ben ik toen ik contact gekomen met De Kringen.”

Ook Anouk (18 jaar) had behoefte aan een minder zware omgeving om iets te doen met haar biseksuele gevoelens:

“Ik kende in mijn omgeving niemand die biseksueel is. Ik wilde graag van anderen horen hoe zij dat ervaren. Hoe voel je je, hoe ga je ermee om? Dat wist ik voor mezelf nog niet zo goed. Maar ik wilde niet zoiets als het RIAGG, iets therapeutisch. De Kringen is ook gewoon lol hebben en leuke dingen doen.”

Daan (27 jaar) ging naar het COC om andere homo’s te leren kennen. Hij kwam daar in een introductiegroep terecht die na tien sessies weer afgesloten werd:

“Dat was met name ook op problemen gericht en er zaten mensen in die groep die hadden echt gigantische problemen. Die waren net gescheiden of lagen in een scheiding, wilden niet homoseksueel zijn, wisten niet wat ze wilden... Er waren er eigenlijk maar twee uit de groep die daar, net als ik, minder problemen mee hadden. Aan het eind van die tien weken had ik het helemaal gehad. Ik hoef nu echt geen nicht meer te zien, dacht ik. En ik had een gigantische lading problemen gehoord. Wat moet ik daarmee?, dacht ik. Ik had daar ook helemaal geen behoefte aan.”

Bij De Kringen verwachtte hij een groep te vinden die niet zo de nadruk op problemen zou leggen:

“Dat had ik van iemand gehoord. Het werd door die kringleider bevestigd toen die hier kwam. Als mensen ergens problemen mee hebben, dan kunnen ze dat natuurlijk altijd kwijt als ze dat willen. Maar voor de rest is het een gewoon normaal contact met andere mensen.”

Tabel 9: Redenen om lid te blijven (uit de enquête)

	Gemiddelde score (0-4)	Aantal keer gekozen	Geslacht	
			% Man (N=66)	% Vrouw (N=40)
Vrienden maken	2,23	74	73	65
Andere homo's/lesbo's leren kennen	1,91	72	68	68
Over mijn homoseksualiteit praten	1,23	56	58	45
Gevoel bij homogemeenschap te horen	0,96	39	30	48
Begrepen voelen onder homoseksuele Mannen/lesbische vrouwen	0,88	41	36	43
Ontvangen van acceptatie en steun	0,62	27	15	43
Leren omgaan met homoseksualiteit	0,37	18	18	15
Leren omgaan met afwijzing van mijn homoseksualiteit door mijn omgeving	0,29	14	15	10
Vinden van een partner voor een relatie	0,25	14	15	10
Van anderen leren hoe ik met mijn coming-out om kan gaan	0,17	8	11	3
Uitzoeken of ik wel homo/lesbisch ben	0,01	1	0	3
Vinden van partners voor seks	0,00	0	0	0

Redenen om te blijven

De gegevens in tabel 9 zijn op dezelfde manier verkregen als de gegevens in de tabel over de redenen van mensen om zich aan te sluiten bij een kring, in de vorige paragraaf.

Uit de tabel blijkt dat “vrienden maken” de belangrijkste reden is om lid te blijven, hierna volgt “andere homo's/lesbo's leren kennen”. De reden die op de derde plaats staat is het praten over de eigen homoseksualiteit.

Niet iedereen vindt dezelfde redenen het belangrijkst. Bij sommige redenen gaven mannen en vrouwen of oudere en jongere leden een ander antwoord. Vrouwen vinden het gevoel bij een homogemeenschap te horen een belangrijkere reden om lid te blijven dan mannen. Dit zou kunnen komen doordat de homosubcultuur mannen meer te bieden heeft, en dat homo's voor dit doel gemakkelijker bij andere voorzieningen/activiteiten terecht kunnen. Vrouwen vinden bovendien het ontvangen van acceptatie en steun van groter belang. Ook zien we verschillen in het belang dat aan bepaalde redenen wordt gehecht die verband houden met de mate waarin men zich homoseksueel voelt. Mensen die minder uitgesproken homoseksueel zijn vinden het belangrijker om te leren omgaan met hun homoseksualiteit. Bovendien blijkt het voor hen van

groter belang te zijn om zich begrepen te voelen onder homoseksuele mannen en lesbische vrouwen.

Slechts één geënquêteerde noemt als reden ‘uitzoeken of ik wel homo/lesbisch ben. Ook één geïnterviewde, Marja (23 jaar), geeft deze reden. Ze noemt zichzelf overwegend hetero:

“Het was uit met mijn vriendinnetje en ik wilde best wel uit naar een homocafé en gay kroegen en weet ik veel, maar niet met haar. Ik wilde met wat meer lesbo’s omgaan, wat meer mensen leren kennen en ook kijken hoe lesbisch ik was. Het was mijn eerste vriendin en ik wilde ook wel eens verder zien wat het was en actief blijven. Er iets mee blijven doen en niet denken van: ik heb een vriendin gehad, misschien was het een vergissing. Dat was helemaal niet zo, maar mijn ex-vriendinnetje was daar even bang voor. Ze dacht dat het voor mij eenmalig was en dat ik achteraf zou zeggen: die paar jaar met haar dat is een grote grap.”

Mensen die geen relatie hebben, vinden het uitzoeken of zij wel homo/lesbisch zijn en het leren omgaan met hun homoseksualiteit belangrijker dan degenen die wel een vaste partner hebben. Voor mensen zonder relatie is het gevoel bij de homogemeenschap te horen een belangrijkere reden om lid te blijven. Hetzelfde geldt voor het zich begrepen voelen onder homoseksuele mannen / lesbische vrouwen. En als je al een partner hebt, hecht je natuurlijk minder belang aan de mogelijkheid er bij De Kringen een te vinden.

Mensen die in een grotere plaats een kring bezoeken, vinden het gevoel bij een homogemeenschap te horen en het praten over hun homoseksualiteit een belangrijkere reden om lid te blijven dan mensen uit een kleinere plaats. In de kleinere plaatsen wordt vaker de reden ‘leren omgaan met afwijzing door de omgeving’ gekozen.

De omvang van de kring houdt ook verband met gekozen redenen. Hoe kleiner de kring, hoe belangrijker de leden het vinden om te praten over hun homoseksualiteit. Mogelijk vinden degenen in de grotere kringen de sfeer minder veilig en wordt er daardoor eerder over meer afstandelijke thema’s gesproken.

Tabel 10: Verschuivingen in belang redenen (uit de enquête)

	Om lid te worden	Om lid te blijven
Andere homo's/lesbo's leren kennen	1	2
Vrienden maken	2	1
Leren omgaan met mijn homoseksualiteit	3	7
(Voor het eerst) over mijn homoseksualiteit praten	4	3
Ontvangen van acceptatie en steun	5	6
Van anderen leren hoe ik met mijn coming-out om kan gaan	6	10
Begrepen voelen onder homoseksuele mannen/lesbische vrouwen	7	5
Gevoel bij homogemeenschap te horen	8	4
Vinden van een partner voor een relatie	9	9
Leren omgaan met afwijzing van mijn homoseksualiteit door mijn omgeving	10	8
Uitzoeken of ik wel homo/lesbisch ben	11	11
Vinden van partners voor seks	12	12

Verschuivingen in redenen

We zagen dat een aantal redenen die respondenten hadden om bij De Kringen te gaan te maken hadden met het ontdekken van de eigen homoseksualiteit. Wat is de reden om lid te blijven als je al voldoende andere homo's en/of lesbo's kent, geen probleem meer hebt met het omgaan met je homoseksualiteit en daar al volop met anderen over hebt gesproken? Voor sommigen geldt dan dat de kring overbodig wordt. Voor veel leden geldt echter niet dat ze hun lidmaatschap beëindigen. Wel krijgt het lidmaatschap een andere betekenis. In tabel 10 worden de redenen om lid te worden van De Kringen vergeleken met die om lid te blijven. De belangrijkste redenen staan hier, voor beide groepen apart, genummerd van 1 (heel belangrijk) tot en met 12 (heel onbelangrijk).

Zowel bij de motivatie om lid te worden van een kring als bij de motivatie om lid te blijven, is het 'maken van vrienden' en het 'leren kennen van andere homo's/lesbo's' het meest belangrijk. Kringleden vinden het iets minder belangrijk om 'over homoseksualiteit te praten', en ook 'ontvangen van acceptatie en steun' blijft een tamelijk vaak genoemde reden voor het lidmaatschap. De twee redenen die voor het aangaan van het lidmaatschap het minst belangrijk waren ('uitzoeken of ik wel homo/lesbisch ben' en 'vinden van partners voor seks') blijven het minst belangrijk.

Een reden die belangrijker wordt in de loop van de tijd is 'het gevoel bij de homogemeenschap te horen'. 'Leren omgaan met mijn homoseksualiteit'

en ‘van anderen leren hoe ik met mijn coming-out om kan gaan’ zijn redenen die minder belangrijk worden als men langer lid is.

Voor de meeste respondenten worden de ‘zware’ motieven om lid te worden van De Kringen op den duur minder belangrijk. Erik (29 jaar), die al vier jaar lid is, antwoordt op de vraag of de redenen waarom hij nu nog lid is anders zijn dan de redenen waarom hij ooit bij De Kringen kwam:

“Absoluut. Een hoop thema’s zijn al behandeld. Voor mij is het op dit moment nog puur gezelligheid. Ik heb de behoefte niet meer om te weten wat andere mensen ergens over denken. Ik hoor het altijd wel aan, maar ik denk dat ik er heel weinig mee zal doen. Wat mezelf betreft ben ik er helemaal uit wat mijn homoseksualiteit betreft. Wat dat betreft heb ik die kringavonden eigenlijk niet meer nodig.”

Momenteel is hij kringleider en dat heeft te maken met de reden dat hij nog even wil blijven, al is hij de leeftijd genaderd dat hij de jongerenkring moet verlaten:

“Op het moment heb ik het idee dat als ik ermee stop dat het dan gebeurd is met de jongerenkring, omdat ik geen potentiële kringleider in de groep zie zitten op dit moment. Dus de stap om te stoppen is groter.”

De eerste kennismaking

Ook als mensen eenmaal weten van De Kringen is er vaak nog een grote drempel om daadwerkelijk contact op te nemen. Een eerste kringavond is voor de meeste mensen erg spannend. De eerste kennismaking is vervolgens niet altijd positief. Ronald (23 jaar) voelde zich bij zijn eerste kring bijvoorbeeld zodanig misplaatst dat hij er maar mee stopte. Na een tussenperiode van vier jaar zit hij nu bij een andere kring:

“Toen ik voor het eerst naar De Kringen ging, toen was ik echt op zoek naar acceptatie. Gewoon voor mezelf. En dat viel lelijk tegen. Voor mij is het belangrijk op wat voor niveau mensen met hun gevoel bezig zijn. Want er zaten daar al mensen die heel ver ontwikkeld waren in hun homoseksualiteit. Die al een aardige weg hadden afgelegd wat hun homoseksualiteit betreft. En dan kwam ik...ik gooide eigenlijk werkelijk mijn ziel en zaligheid op tafel en dat was heel akelig.”

Hij legt uit:

“Je komt op een gegeven moment niet meer aan het woord. Je ontwikkelt niet. Want kijk, als je bij De Kringen gaat, dan doe je dat om je te ontwikkelen, om wat met je gevoel te doen. En vanwege het feit dat er een groot niveauverschil was, ook qua leeftijd, heeft dat gewoon heel anders uitgedakt. Vooral de eerste

avond, bij het rondje waarin iedereen zijn verhaal moet vertellen waarom hij hier zit... Ik vond het niet leuk. Laat ik je vertellen, ik was toen nog geen achttien en er waren nog vier jongeren en de rest was allemaal veel ouder. Dus je begrijpt duidelijk dat daar een groot verschil in zit. Ik was op dat moment nog met niemand naar bed geweest en die andere mannen... Ik was nog bezig met het te accepteren voor mezelf."

Het ongemakkelijke gevoel kan ook langer duren. Nick (19 jaar) voelde zich lange tijd 'het zwarte schaap' van de kring:

"Voordat ik erbij kwam was het al een heel gezellig groepje en dan kom je erbij als buitenstaander. Daar kom je natuurlijk niet tussenin. Ik heb om die reden overwogen om zelf een kring op te zetten, maar dat is echt niet te doen. Dat red je gewoon niet. Ik heb het de vorige kringavond aangekaart."

Met de reactie die hij kreeg, is hij niet echt tevreden:

"Ik had meer verwacht dat ze het zouden erkennen, maar dat hebben ze niet gezegd, maar ze weten het wel."

Hoewel veel mensen dus een flinke drempel te nemen hebben, is de stap naar bijvoorbeeld het COC nog groter, stelt Daan (27 jaar) op basis van zijn eigen ervaring:

"Bij De Kringen kan je iemand bellen, naar aanleiding van een advertentie. Als je bijvoorbeeld bij het COC naar binnen zou willen stappen, dan moet je eerst het café door. Als het dan vol zit sta je daar als enige vreemde tussen en iedereen zit je als een achterlijke aan te kijken, zo van: wie ben jij in godsnaam?"

Volgens hem is het dus belangrijk een veilige entree te bieden:

"Dat je eerst kan lezen wat ze zijn, wat ze doen, wat de bedoeling is. En dat je iemand kan bellen en je dan aanmelden en je een gesprekje aangaat met iemand zonder dat je plompverloren in een groep wordt gedumpt. Ik denk dat dat voor veel mensen een stuk makkelijker is. Als je voor het eerst bij die kring komt, en je zou voor de rest niemand kennen, dan heb je op die manier toch iemand die je een beetje kent, die toch vertrouwd is."

Eddy (24 jaar) kwam eerst bij een gespreksgroep van het COC terecht (hij noemt dat zelf ook een 'kring'):

"Toen werd ik gewoon heel koel en afstandelijk ontvangen, dus toen had ik al zoiets van: ja het hoeft van mij niet. Ik bedoel, als je daar zo komt voor de eerste keer dan zit je, nou niet met een probleem, maar ik moest er heel veel voor overwinnen om daar naar binnen te gaan en om dat te vragen. En toen werd er zo koel gereageerd. Die jongen was zelf kringleider en ik dacht: bij jou

hoef ik niet in de kring te zitten. Ik heb het dus nog maar even laten zitten. En toen kwam ik dus dat tijdschrift met die advertentie van De Kringen en toen dacht ik: ik probeer dit gewoon.”

Maar ook bij De Kringen voelde Eddy zich aanvankelijk niet op zijn gemak en hij twijfelde zelfs of hij er wel mee door moest gaan:

“Je komt gewoon in een wildvreemde groep mensen die op elkaar ingespeeld zijn. Daar kom je als vreemde tussen. De ogen zijn heel erg op jou gericht omdat je nieuw bent en dat vond ik eng. Toen ik bij het COC zat, waren het allemaal vreemden en dat vond ik in principe veiliger. Dus toen had ik zoiets van oh, er zit vast niemand tussen die ik ken, behalve die kringleider en toen heb ik expres de tweede keer bij mij gepland, dat ze hierheen zouden komen zodat ik in ieder geval wel op de kringavond zou zijn. Die tweede keer was een stuk gezelliger. De derde keer was het ook leuk net als de vierde keer. Nu heb ik er dankzij De Kringen een vriend bij, dus dat is wel heel leuk. Dat is ook weer een reden om te gaan.”

Niet alle ervaringen zijn echter negatief. Voor een groot deel van de respondenten is de eerste kringavond een positieve ervaring, zoals voor Anouk (18 jaar):

“En toen de eerste kringavond... Ik verwachtte eigenlijk niet zoveel. Ik wist het niet precies. Ik wist niet wat voor meisjes het zouden zijn en of het zou klikken. Ik dacht echt van ooooh! Maar dat viel me allemaal echt heel erg mee. Het was meteen heel gaaf, de eerste keer al.”

Over het aanbod

Het belangrijkste wat Stichting De Kringen haar leden te bieden heeft, zijn de kringavonden. Zoals we in hoofdstuk 1 hebben gezien, bestaan die avonden meestal uit twee delen. Eerst wordt een thema besproken, waarna los van het thema nog nagepraat kan worden. De gezelligheid staat dan centraal. Wij hebben de respondenten gevraagd hoe belangrijk ze die elementen vinden en in hoeverre ze daarover tevreden zijn. Andere activiteiten waarover vragen gesteld zijn, zijn de Keerkring (de nieuwsbrief van de stichting), dagjes en weekendjes uit en contacten met ‘de buitenwereld’. Verder komt aan de orde hoe een kring idealiter zou moeten functioneren. Het gaat dan om de rol van de kringleider en de overige leden, over de grootte en samenstelling van de kring en over de frequentie waarmee de kring bij elkaar komt.

De kringavonden

Thema's

In de meeste kringen is het behandelen van een thema het belangrijkste onderdeel van de avond, maar er zijn ook kringen waar geen thema's besproken worden. Dertien van de achttien ondervraagden zitten bij een kring waar thema's behandeld worden. In sommige kringen zijn het altijd de kringleiders die dit onderdeel voorbereiden, in andere kringen wordt het elke maand door één of twee wisselende leden verzorgd. Het thema kan bestaan uit een spel of een discussie, eventueel aan de hand van stellingen, over een onderwerp dat verband houdt met homoseksualiteit.

De thema's die aan de orde komen zijn zeer divers. Vaak gaat het om meer algemene onderwerpen als het homohuwelijk, het uitsluiten van homoseksuelen voor orgaandonatie of homoseksualiteit en geloof. In het kader van dat laatste onderwerp werd door een kring bijvoorbeeld een dominee uitgenodigd.

Veel mensen geven aan dat ze de thema's informatief vinden. Maar de functie gaat verder dan informeren, vindt Pauline (27 jaar):

“De laatste paar keer hadden we geen thema, maar nu hebben we besloten dat toch weer wel te gaan doen, want het geeft wat structuur en je bent ook samen bezig en zit niet alleen met je buurvrouw te kletsen.”

Ook Erik (29 jaar) heeft de ervaring dat een avond zonder thema goed kan lopen, maar dat de thema's toch een belangrijke functie kunnen hebben. Ze zorgen ervoor dat iedereen aan bod kan komen:

“Die avonden lopen altijd wel heel goed, het is altijd heel gezellig. Maar ik denk dat als je echt een thema behandelt, dat je dan ook de mensen die wat stiller zijn hoort. Dan kan je gewoon zeggen: en nu zeg jij eens wat je bezighoudt.”

Veel mensen geven aan de thema's interessant te vinden, maar er zijn er ook die het liever in een andere richting zoeken, zoals Marjolein (24 jaar):

“Ik wil wel andere thema's. Als het over homoseksualiteit gaat zijn het van die zware gesprekken. Dat trok me niet zo. Het moet een beetje dichtbij staan, dan blijft het interessant. Over verliefdheid en zo.”

Pepijn (20 jaar) noemt een thema dat voortkomt uit zijn eigen belangstelling:

“Nou, wat me zelf wel bezighoudt is in hoeverre je kunt tegenhouden dat je een nicht wordt. Ik koop wel eens een strak truitje bijvoorbeeld en op zich vind ik het wel leuk staan, maar dan heb ik meteen het gevoel van ‘iedereen kan het aan me zien en straks word ik net zo als al die anderen’. Maar dat is gewoon iets persoonlijks van mij en daar hoeft geen onderwerp over te gaan, maar ik zou het wel leuk vinden om het er eens met mijn kring over te hebben. Ik heb een jongen gesproken van de Amsterdamse kring en die vertelde dat bij hem heel veel nichten zitten en hij zei ‘we hebben het eigenlijk nooit ergens over, we hebben het altijd over opmaken, uitgaan en winkelen’.”

Kay (17 jaar) vindt gezelligheid eigenlijk belangrijker dan het informatieve deel van de avond:

“Je kunt toch niet de hele dag thema’s gaan zitten uitdiepen?”

Maar dan bedenkt hij dat het wel een goede manier is om de wat minder mondige mensen erbij te betrekken:

“Alhoewel er zijn wel mensen die misschien tijdens thema’s wat meer kwijt kunnen dan als je gewoon met iemand zit te kletsen. Sommige mensen zeggen niet zo veel en zo hebben ze tenminste ook hun deel. En als je dan alleen maar de hele avond gaat zitten kletsen en ze zeggen helemaal niets, dan zullen ze toch minder op hun plek zijn denk ik. Dat is voor hen ook minder leuk.”

Voor Ton (24 jaar) is het thema vaak eigenlijk een hinderlijke onderbreking.

“Ik bedoel, het gaat zo van: we moeten een thema doen vanavond, dus laten we daar maar mee beginnen. En dat gaat dan eigenlijk nergens over dus. Het enige waar ik echt veel van leer is het rondje dat we van tevoren altijd doen. Dan hoor je het allemaal... Het gaat toch om de ervaringen, iedereen kan in dat rondje zeggen wat hij wil, de ervaringen die maken iets duidelijk.”

Soms gaat een thema niet door. Een vaak genoemde reden daarvoor is een te lage opkomst. In een kleine groep is het behandelen van een thema blijkbaar niet meer gewenst. Ook in de kring van Erik (29 jaar) is dat vaak een reden het thema te laten vervallen. Maar hij zou eigenlijk wel vaker een avond zonder thema willen. Bijna de helft van de geïnterviewde kringleden deelt die mening. Dit komt overeen met gegevens uit de enquête. Van die respondenten zegt 26 procent graag meer thema’s te willen bespreken op een kringavond. Een grotere groep, 43 procent wil dat echter juist niet. Erik:

“We behandelen elke keer een thema en aan het eind van de avond zeg je weer: Ajuus, tot volgende maand. Ik heb liever dat er weer wat informele avonden worden georganiseerd, omdat je dan toch meer van elkaars achtergrond te weten komt. Een beetje op een vriendschappelijke manier met elkaar omgaan.”

We plannen sowieso altijd een informele avond in juni, dan gaan we samen uit eten.”

Een aantal kringleden geeft aan dat voor of na de behandeling van het thema nog een rondje wordt gehouden, waarbij alle kringleden kort vertellen wat ze die maand hebben meegemaakt. De verschillende kringleden krijgen dan ook de gelegenheid problemen die ze hebben voor te leggen. Dit rondje wordt daarom ook wel ‘goede tijden, slechte tijden’ genoemd.

Het belang van gezelligheid

De serieuze onderwerpen en het bieden van ondersteuning, moeten in balans zijn met de gezelligheid, zo werd in de meeste interviews benadrukt. De meeste respondenten gaven dan ook aan dat gezellig praten en eventueel samen uitgaan ongeveer even belangrijk zijn als de thema’s. Ronald (23 jaar) zegt over het belang van gezelligheid het volgende:

“Of gezelligheid belangrijk is? Ja zeker. Het moet niet te treurig worden. Het gaat om evenwicht. Dat het toch serieus blijft, dat ieder zich kan uiten: waar hij mee bezig is, wat hem dwars zit en tegen welke problemen hij in het leven loopt, maar dat er tegelijkertijd ook gezellig samen een pilsje gedronken kan worden. En dan is de kring ook voltooid, wat stabiliteit betreft.”

Veel mensen benadrukken dat juist de combinatie van gezelligheid en de thema’s van belang is. Alleen gezelligheid blijkt voor hen niet voldoende te zijn. Maaïke (23 jaar) verwoordt het als volgt:

“Als het alleen maar gezellig is, dan leidt het nergens toe en met die thema’s hoor je gewoon nog eens wat. Als je alleen maar informatief bezig wilt zijn wordt het niet gezellig meer. Het is makkelijker om in die sfeer ergens over te praten. Dus de combinatie is het best.”

Voor Nick (19 jaar) geldt hetzelfde:

“Een beetje lol hebben. Ook nog een beetje leren. Gewoon gezellig bij elkaar zijn. Kletsen en leuke thema’s behandelen”

Een enkeling signaleert dat de gezelligheid ertoe kan leiden dat serieuzere zaken ondergesneeuwd raken. Frits (30 jaar) verwoordt dit probleem als volgt:

“Er is iets te weinig tijd voor ervaringen en verhalen van kringleden. Af en toe is er teveel borrelpraat in plaats van een goed, wat diepgaander gesprek.”

Sommige leden vinden het informatieve deel dan ook belangrijker dan de gezelligheid, zoals ook Pepijn (20 jaar):

“Een serieus gesprek, daarvoor kom ik toch wel naar de kring. Voor een gezellig avondje kan ik ook wel naar mijn buurman of een goede vriendin even lekker teuten. Maar voor een goed gesprek of een serieus onderwerp, daarvoor kom ik naar de kring.”

Bij de meeste mensen is er in de loop van het lidmaatschap een verschuiving te zien. Gezelligheid wordt belangrijker naarmate jongeren langer lid zijn van De Kringen. Ook in de paragraaf over verschuivingen in redenen om lid te blijven, zien we dat de ‘zwaardere’ redenen minder belangrijk worden. Pauline (27 jaar) had toen ze lid werd het doel om meer mensen te leren kennen om mee uit te gaan of misschien een relatie mee te krijgen. Ze leert inderdaad veel mensen kennen en ontmoet haar vriendin bij de kring. Op de vraag hoe belangrijk de gezelligheid bij de kring voor haar momenteel is antwoordt ze:

“Het belangrijkste. Dat we thema’s behandelen is ook voor informatie en ondersteuning, maar zeker ook voor de gezelligheid. Je kunt een heel serieus thema nemen, en dat doen we ook wel eens, maar als het dan niet gezellig is dan heb je ook niks aan dat thema.”

Verder zegt ze:

“Dat het gezellig is. Meer niet. Gewoon lekker kletsen en lol maken, het heeft geen diepere betekenis”

De gezelligheid van de kring zou ook buiten de kringavonden om tot uitdrukking kunnen komen. De meeste geïnterviewde kringleden blijken echter buiten de kringavond om weinig samen te doen met hun medekringleden. Alleen gaan de meeste kringen wel eens gezamenlijk uit. De kring van Erik (29 jaar) doet ook dat niet meer. Hij geeft daarvoor als reden:

“In het verleden gingen we nog wel eens uit met z’n allen, maar de kring wordt ook ouder, iedereen krijgt relaties, dus dat wordt allemaal stukken minder.”

Veel kringen gaan echter wel gezamenlijk uit. Een aantal respondenten geeft aan dat ze dit vooral leuk vinden, omdat je zo via de medekringleden andere homo’s leert kennen. Ook eten kringleden soms samen. Ton (24 jaar):

“Volgende week gaan we eten, dat is meestal eens in de drie maanden. Een ongedwongen sfeer en leuk gezellig en via die mensen weer anderen leren kennen, dus dat vind ik leuk.”

Tevredenheid over de kringavonden

Gezellig, redelijk informatief en ondersteunend. Dat is samengevat de mening van de meeste respondenten over de kringavonden.

De meeste kringavonden voldoen op het punt van de gezelligheid zeker aan de verwachtingen. 35 van de 106 geënquêteerde kringleden geven zelfs aan de avonden héél gezellig te vinden. Niemand zegt de avonden ongezellig te vinden. Mannelijke kringleden blijken de kringavonden gezelliger te vinden dan de vrouwelijke. Daarnaast is er een verband met leeftijd: hoe jonger, hoe gezelliger respondenten het vinden. Ook blijkt de grootte van de plaats waarin de kring wordt bezocht van invloed te zijn: in grotere plaatsen worden de kringavonden gezelliger gevonden.

Slechts enkele mensen blijken de kringavonden weinig tot geheel niet informatief te vinden, 37 geënquêteerde kringleden hebben ‘neutraal’ ingevuld, maar de meesten geven aan de avonden wel informatief te vinden. De omvang van de kring blijkt van invloed te zijn op hoe informatief de kringleden de kringavond vinden: in kleinere kringen worden de avonden informatiever gevonden. Wellicht bevordert een kleiner gezelschap het aan de orde stellen van onderwerpen die de betrokkenen zelf interesseren. Verder zullen discussies met een kleinere groep minder chaotisch zijn. Mensen uit kleinere kringen vinden het ook belangrijker om over homo-onderwerpen te praten. Ook is gevraagd naar hoe informatief de respondenten de thema’s vinden. Ook daarover zijn de respondenten zeer positief. Maar liefst 71 respondenten geven aan de thema’s informatief of erg informatief te vinden.

Ten aanzien van de mate van ondersteuning die de respondenten ervaren van de kringavonden zijn de meeste respondenten nog iets positiever dan ten aanzien van hoe informatief zij die avonden vinden. Vier respondenten vinden de kringavonden weinig ondersteunend. Dertig respondenten staan hier neutraal tegenover. De meeste respondenten geven echter aan de kringavonden als ondersteunend of zelfs als erg ondersteunend te ervaren. Er is apart gevraagd naar hoe ondersteunend de respondenten de thema’s vinden. Daarover zijn de respondenten ook behoorlijk positief: 64 van de 106 respondenten geven aan de thema’s ondersteunend of erg ondersteunend te vinden.

Overige activiteiten van De Kringen

Naast de kringavonden kennen de meeste kringen ook nog andere activiteiten. In het onderzoek is gevraagd welke activiteiten plaatsvinden, wat de kringleden ervan vinden en wat ze graag nog zouden toevoegen. Zoals uit tabel 11 blijkt, hebben niet alle kringen hetzelfde aanbod.

De meeste kringen doen aan avondjes uit. Een enkeling vindt dit vervelend, maar de meerderheid geeft aan dat ze het leuk vinden dat dit georganiseerd wordt. Van degenen die in een kring zitten die geen avondjes uit kent, zegt de meerderheid hier wel behoefte aan te hebben. Er is een samenhang met leeftijd: hoe ouder de kringleden zijn, hoe vaker zij avondjes uit willen.

Iets meer dan de helft van onze respondenten zit in een kring die dagjes uit organiseert. Zij waarderen deze activiteit positief. Van degenen die aangeven dat binnen hun kring geen dagjes uit worden georganiseerd, zou de meerderheid dit wel graag willen.

De meerderheid van de kringleden zit bij een kring die geen weekendjes uit organiseert. Van de helft van deze groep hoeft dat ook niet. Van degenen die het *wel* hebben meegemaakt heeft de meerderheid het heel erg leuk gevonden. Jongeren blijken deze weekenden hoger te waarderen dan oudere kringleden. Verder blijkt dat zowel kringleden uit grotere kringen als de jongere kringleden meer behoefte hebben aan weekendjes uit.

Ontmoetingen met andere kringen worden door de verschillende kringen ook vrij veel georganiseerd. De deelnemers zijn er over het algemeen enthousiast over. De meerderheid van degenen die nog nooit de mogelijkheid werd geboden mee te gaan, ziet zo'n ontmoeting wel zitten.

De meeste kringleden hebben nog nooit de kans gehad een kringencafé te bezoeken. Dat is iets dat in sommige plaatsen wordt georganiseerd. Alle kringen uit de buurt komen dan bij elkaar in een café om gezellig te kletsen en borrelen. Een groot deel van de respondenten zou graag willen dat die activiteit op het programma komt te staan, maar van een iets kleiner deel hoeft dit niet. De leden die wel eens een kringencafé hebben meegemaakt zijn hierover niet allemaal tevreden: redelijk veel mensen hebben 'neutraal' ingevuld.

Tabel 11: Overige activiteiten (uit de enquête)

	Wordt het aangeboden?	N	in %	Als het <i>wel</i> georganiseerd wordt, wat vind je er dan van?			Als het <i>niet</i> georganiseerd wordt, zou je het dan willen?	
				Vervelend	Neutraal	Leuk	Wel	Niet
AANBOD								
Avondjes uit	ja nee	89 13	87 13	3	9	76	9	4
Dagjes uit	ja nee	52 49	51 49	0	7	45	36	13
Weekendjes uit	ja nee	33 68	33 67	1	7	24	31	37
Ontmoetingen met andere kringen	ja nee	68 32	68 32	1	9	58	29	3
Kringencafé	ja nee	24 77	24 76	1	7	16	41	30

Een algemene conclusie is dat veruit de meeste kringleden, die één of meer van de verschillende activiteiten hebben meegemaakt, hierover erg tevreden zijn. Respondenten die in een kring zitten die geen dagjes uit en ontmoetingen met andere kringen op het programma heeft staan, noemen vooral die twee dingen als interessante nieuwe activiteiten. Alleen weekendjes uit zijn wat minder in trek.

Tevredenheid over het kwartaalblad 'Keerkring'

Van de geënuquêteerde kringleden zegt 86 procent (dit zijn in totaal 91 respondenten) het blad 'Keerkring' te ontvangen. In tabel 12 staat hun oordeel over het blad samengevat. Hieruit blijkt dat de meeste kringleden neutraal tot positief tegenover 'Keerkring' staan.

Tabel 12: Beoordeling van de 'Keerkring' (uit de enquête)

	N	%
Wat vind je van de 'Keerkring'?		
Leuk	28	31
Neutraal	47	52
Niet leuk	16	18
Vind je het informatief of juist niet?		
Informatief	37	41
Neutraal	37	41
Weinig informatief	17	19
Vind je het te weinig of juist te vaak verschijnen?		
(Te) weinig	33	36
Genoeg	57	63
Te vaak	1	1

Mensen die zichzelf meer als exclusief homoseksueel bestempelen vinden het blad leuker en zouden het liever vaker willen ontvangen. Het blad blijkt dus wat minder aan te spreken bij de biseksuelen en degenen die zich minder uitgesproken als homoseksueel betitelen. Ook de plaats waarin de kring wordt bezocht blijkt invloed te hebben: leden die een kring bezoeken in een kleinere plaats, blijken 'Keerkring' leuker en informatiever te vinden.

Vijf van de vijftien mensen die het blad nooit ontvangen hebben stellen toekomstige toezending wel op prijs. De overige tien gaven bij deze vraag geen antwoord. Van de vijftien respondenten die 'Keerkring' nooit hebben ontvangen, zijn er tien al langer dan drie maanden lid. Zij zouden dus zeker al een 'Keerkring' ontvangen moeten hebben. De verspreiding zou door de kringleiders moeten gebeuren, dus blijkbaar delen niet alle kringleiders het blad uit binnen hun kring.

De Kringen en de buitenwereld

De Kringen is geleidelijk gegroeid van een stichting die zich bijna uitsluitend inzet voor de eigen leden naar een organisatie die meer naar buiten treedt. In de enquête is gevraagd aan de kringleden hoe zij willen dat De Kringen zich naar de buitenwereld toe opstelt. Er waren drie antwoordmogelijkheden:

- (1) alleen richten op de kringleden
- (2) informatie aan de maatschappij verstrekken
- (3) naar buiten treden via acties en demonstraties

Slechts elf procent vindt dat De Kringen als organisatie zich uitsluitend moet richten op de kringleden. Een grote meerderheid van de respondenten (85 procent) is daarentegen van mening dat De Kringen informatie moet verstrekken aan de maatschappij. Dertien procent van de respondenten is van mening dat De Kringen (ook) naar buiten moet treden via acties en demonstraties. Lager opgeleide kringleden vinden het belangrijker dat er informatie aan de maatschappij wordt verstrekt, dan hoger opgeleide leden. Mensen die lid zijn van een kring in een grotere plaats vinden daarentegen vaker dat De Kringen zich alleen op de leden moet richten.

De ideale kring

Samenstelling van de kring

Degenen die zeggen dat hun kring goed loopt, geven daarvoor vaak als reden dat het klikt tussen de verschillende kringleden. Hiermee wordt bedoeld dat er een onderling vertrouwen bestaat, dat iedereen op een gepaste manier met elkaar omgaat en respect voor elkaar heeft, dat er onderling geen spanningen bestaan en dat de verschillende leden in grote lijnen dezelfde wensen en verwachtingen hebben. Verder geven de meeste respondenten aan dat te grote verschillen tussen mensen een negatieve invloed hebben op het functioneren van de kring. De belangrijkste verschillen komen hier aan de orde.

Leeftijd/levensfase

Jongerenkringen zijn kringen waar alleen mensen lid van zijn die jonger zijn dan dertig jaar. In de praktijk wordt deze regel soepel gehanteerd, wat tot resultaat heeft dat er ook leden van jongerenkringen zijn die ouder zijn dan dertig jaar. De meeste mensen geven echter aan dat de leeftijd van de kringleden ongeveer gelijk moet zijn. De reden daarvoor is dat mensen van dezelfde leeftijd dezelfde interesses hebben en elkaar daardoor beter begrijpen. Stephan (23 jaar) heeft bij zijn eigen kring gemerkt dat er problemen komen als die te ver uiteenlopen:

“Een keer toen kwamen ze met jongens van 15, 16, 17 aanzetten om bij ons in de groep te plaatsen. Dat paste helemaal niet. Als je jongens van 15 hebt en je hebt mensen van 34, 35, dan is dat een hele andere belevingswereld, lijkt mij.”

Maaïke (23 jaar) noemt als gewenste spreiding in leeftijd in haar kring:

“Van 18 tot 25 jaar. Ver daarbuiten zal het toch niet moeten liggen, want dan heb je veel minder binding met elkaar.”

De 29-jarige Erik is zelf kringleider. Hij is een stuk ouder dan de rest van zijn kring. Een voordeel vindt hij dat zeker niet. Zijn kring loopt niet altijd even goed en het verschil in leeftijd zou daar volgens hem wel mee te maken kunnen hebben:

“Als het gaat over uitgaan, kleding, gewoon de hele gedachtegang, dan kan ik het soms wel eens even niet bijwandelen. Qua interesses en gedachtegang zit ik heel ergens anders dan de rest van de groep. Dat is eigenlijk wel jammer. Zeker voor een jongerenkring is het belangrijk dat dat dicht bij elkaar zit. In een ouderenkring ben je allemaal boven de dertig en zit je allemaal makkelijker op één lijn. Ik heb echt zo'n idee dat zo'n kring makkelijker met elkaar praat over dezelfde onderwerpen. Misschien heeft levenservaring er wel iets mee te maken.”

Volgens sommigen is het niet zozeer de leeftijd die een rol speelt. Hoe men staat tegenover de eigen homoseksualiteit is een belangrijker aspect voor veel mensen en dat heeft niet alleen met de leeftijd te maken. Terwijl de een op zijn vijftiende de coming-out beleeft, kan een ander daar pas op zijn dertigste klaar voor zijn. Ronald (23 jaar) vindt leeftijdsverschillen dan ook niet zo belangrijk:

“We moeten in ieder geval zowel qua leeftijd als qua ontwikkeling over het gevoel van homoseksualiteit, op dezelfde golflengte zitten. Dat is voor mij heel erg belangrijk. De leeftijd zegt mij op zich niet zoveel.”

Ronald zat in het verleden bij een andere kring, en daar waren de verschillen tussen de leden volgens hem te groot.

“Sommige leden waren al dusdanig ver dat iedereen in hun omgeving het wist; die waren gewoon duidelijk al een hele stap verder. En dan kwamen er mensen, onder andere ik, die het nog aan niemand verteld hadden en het nog als een geheim met zich meedroegen. En als je daar eindelijk over begint, dan zitten zij zich te vervelen. Zij vertelden op hun beurt over problemen die op het werk spelen en dergelijke. Daar was ik dan weer helemaal niet mee bezig op dat moment. Die groep heeft maar een half jaar stand gehouden, omdat er iedere keer iemand afging.”

Ton (24 jaar) signaleert dat als er nieuwe mensen bij de kring komen die over hun coming-out willen praten, dat vervelend kan zijn voor leden die er al langer bij zitten. Ook in zijn eigen kring ziet hij dat mis gaan:

“Een paar mensen zitten er al heel lang bij dus die hebben al die verhalen wel een beetje gehoord op al die thema-avonden. Ik vind dat zij niet moeten vergeten dat er elke keer nieuwe bijkomen die dat allemaal nog niet meegemaakt hebben. Dus er moet gewoon een bepaalde cyclus in zitten, op een gegeven moment krijg je al die thema's weer. Als sommigen daar bij zitten die

het al drie keer hebben gehad en het niet meer willen, dan moeten ze of naar een andere kring of eruit stappen. Anders houd je de jongere generatie tegen.”

Slechts een paar respondenten geven aan dat het goed werkt wanneer er binnen één kring mensen van verschillende leeftijden zitten. Zoals Petra, zelf 27 jaar, die in een kring zit waarin de leeftijd uiteen loopt van 17 tot 30 jaar:

“Daar heb ik op zich geen problemen mee, eigenlijk. Officieel zeggen ze dat een jongerenkring er is voor jongeren vanaf de leeftijd dat het begint te dagen, 15/16 jaar, tot zo ongeveer 30 jaar. Maar wij hebben ook een periode een jongen gehad die toen hij bij De Kringen kwam al 31, 32 was. En hij paste perfect bij ons, dat ging hartstikke goed. Dus ik heb daar niet heel veel problemen mee.”

Anderen zien zelfs voordelen in het samenkomen van al die mensen met verschillende achtergronden en uitgangspunten. Eddy (24 jaar) zei over verschillende fasen het volgende:

“Je ziet mensen die nog in de beginfase zitten en mensen die al gesetteld zijn. Leuk om te zien.”

Ook Pepijn (20 jaar) die zijn coming-out al weer een hele tijd geleden had, vindt het geen probleem in een groep te zitten met mensen die hier nog volop mee bezig zijn. Hij denkt dat de ouderen hen juist tot steun zouden kunnen zijn:

“Ik zou het geen probleem vinden. Ik denk dat ze aan ons heel veel zouden kunnen hebben, aan iedereen die al een coming-out heeft gehad. Ik zou het niet belemmerend vinden. Het hoort er ook gewoon bij. De oudere mensen in de kring hebben het voor je over gehad om naar je te luisteren toen je zelf in die periode zat. Als je zelf wat ouder bent, dan moet je dat ook op kunnen brengen voor de jongeren.”

Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau blijkt op een aantal punten van invloed op hoe kringleden het lidmaatschap van De Kringen ervaren en op de wensen die zij hebben. Hoger opgeleide kringleden zijn over het algemeen meer tevreden over De Kringen. Ze hebben bijvoorbeeld meer het idee dat ze veel hebben in te brengen op een kringavond dan lager opgeleiden. De thema's worden door hen informatiever gevonden. Verder geven hoger opgeleide kringleden vaker aan dat zij door hun kring beter hebben leren omgaan met hun problemen. Zij voelen zich bovendien meer geaccepteerd binnen de kring dan degenen die een lagere opleiding hebben gevolgd. Tot slot zeggen hoger opgeleide kringleden vaker dat De Kringen hen hebben geholpen bij het leggen van sociale contacten.

De grotere tevredenheid van de hoger opgeleiden uit zich ook in het feit dat onder degenen die vaker met hun kring bij elkaar willen komen meer hoger opgeleiden voorkomen.

Bas (27 jaar), die zelf ooit met een HBO-opleiding begon maar die niet afmaakte, vindt het een goede zaak dat er mensen met verschillende karakters bij elkaar komen in een kring. Maar hij ziet wel problemen met de verschillen in opleidingsniveau:

“Als je allemaal hetzelfde bent, valt er zo weinig te zeggen. Je moet elkaar wel respecteren en elkaar in de waarde laten. In deze groep zitten toch wel vrij hoog opgeleide mensen, van universitair niveau. Dat merk je dan toch. Ik zit ook in een andere kring en daar zat een jongen van het lbo. Die kon niet meekomen qua gespreksstof. En een hoogleraar die er bij ons in zit, daarmee merk ik ook een verschil. Daar kan ik niet goed mee communiceren.”

Daan (27 jaar) vindt het opleidingsniveau op zichzelf geen interessant gegeven:

“Nee, ik denk dat dat ook heel verschillend is. Het opleidingsniveau dat zegt niet zoveel. Je hebt mensen met een behoorlijk hoge opleiding die beperkt slim zijn. Dat ze alleen maar dingen weten waarvoor ze opgeleid zijn, hun vakgebied. Die voor de rest complete nerds zijn. Of hartstikke wereldvreemd.”

Pepijn (20 jaar) is kringleider. Toen een meisje met een lichte verstandelijke handicap zich bij zijn kring aanmeldde leidde dat tot discussies:

“Aan de ene kant mag je mensen weigeren voor het groepsbelang. Want stel dat mensen heel vervelend zijn, of dat ze het niveau... Dat is misschien een verkeerd woord... Mensen die het gesprek een beetje vertragen of onderbreken, dat zou heel storend zijn voor de kringavond. Aan de andere kant moet je natuurlijk open staan voor iedereen. In deze regio is er eigenlijk niks anders en dan gooi je voor zo iemand de deur dicht. Die afweging is voor ons altijd heel moeilijk.”

Sommige laag opgeleide respondenten geven aan dat hun niveau een probleem kan zijn binnen de kring. Rian (27 jaar) voelt zich vanwege haar opleidingsniveau minder deel van de groep, al spreken mensen dat nooit letterlijk zo uit:

“Aan bepaalde dingen kan ik toch wel merken dat ze menen dat ze iets meer zijn dan ik, want ik heb een lager niveau, en dan hoor je er niet bij.”

De grootte van de kring

Wat is nu de omvang van de ideale kring? Daarover blijken mensen van mening te verschillen. Een deel van de geïnterviewden (bijna éénderde) vindt een kring

van vijf of zes personen al groot genoeg. Enkelen van hen hebben het liefst dat het daarbij blijft, anderen vinden het ook goed als het oploopt naar pakweg tien. Voor de meerderheid moet een kring toch wel minstens acht leden hebben. De helft van alle geïnterviewden legt de maximale omvang boven de tien. Er is één persoon die een kring van meer dan twaalf personen zelfs ideaal vindt. De huidige omvang van zijn kring (dertien leden) vindt hij precies goed.

De meeste geïnterviewden zitten in een kring die qua omvang aan hun eigen wensen voldoet. Slechts twee mensen willen liever een grotere kring. Zoals Ton (24 jaar), die nu in een kring van acht zit:

“Van mij mogen het er best iets meer zijn, twaalf of zo. Acht is weinig hoor. Twee daarvan zijn alweer begeleiders en dan zijn er heel weinig mensen die zelf vertellen over hun ervaringen. Tien of twaalf, daar zou ik voor gaan. Dat kan nog wel denk ik. Dan heb je meer kans dat mensen iemand treffen bij wie ze iets kunnen vinden. Dan is er eerder iemand die je misschien als vriend gaat zien. Begrijp je wat ik bedoel? Als je twaalf, dertien of veertien mensen hebt dan kunnen die nooit meer totaal verschillen, bij zes kan dat wel.”

Eddy (24 jaar) zou juist liever in een wat kleinere kring zitten. Daarmee behoort hij tot een kleine minderheid. Hij heeft wat moeite zich te uiten en denkt dat in een kleinere kring beter te kunnen. Vijf maanden geleden werd hij lid van een kring van acht leden. Hij kwam er als laatste bij:

“Af en toe waren we met z'n vijven of met z'n zessen. Dat vond ik zelf wel prettiger. Dat vond ik wel genoeg eigenlijk. Dan kun je ook meer je aandacht verdelen over de mensen. Iedereen kan toch meer z'n woordje doen dan wanneer je met acht of negen bent.”

In de toekomst hoopt hij dan ook op een wat kleinere kring:

“Een groep van vijf of zes mensen waarmee ik eens per twee weken iets doe. Een wat intensiever contact met mensen die toch iets beter bij je passen. Dat zou ik heel leuk vinden. Maar daar tegenover staat dat ik het op het moment ook wel heel erg leuk vind. Maar als ik mocht kiezen, dan kies ik toch voor dat kleine kringetje.”

De drie maanden geleden opgestarte kring van Anouk (18 jaar) telt slechts vijf leden. Van haar mag het daarbij blijven:

“Ik vind het goed zoals het nu is, er hoeft niet per se iemand bij te komen. Het kunnen er wel wat meer zijn, maar niet teveel. Ik vind acht wel genoeg. Want je zit natuurlijk ook bij elkaar thuis en dan wordt het zo onwijs vol en onoverzichtelijk. En dan heb je zo weinig tijd om dingen te bespreken.”

Dat praktische aspect, het moet in een huiskamer passen, speelt bij meer mensen een rol. De woonsituatie van sommigen is zodanig dat de kring sowieso nooit bij hen thuis kan zijn.

Kay (17 jaar) zit van alle geïnterviewden in de grootste kring, die dertien leden telt:

“Dat vind ik wel groot genoeg eigenlijk. Ja eentje erbij zou ik niet erg vinden maar zo gauw er twee, drie, vier bij komen, dan wordt het toch echt wel een hele grote groep. Natuurlijk kan ik geen keiharde getallen geven, zo van dan is het gezellig en dan niet meer. Maar voor mijn gevoel is de groep van ongeveer deze grootte het gezelligst. Komen er nog meer, dan kan je niet iedereen zo goed leren kennen. De anonimiteit wordt er wel groter door. Dat zou ik niet leuk vinden”

Frequentie kringavonden

De meeste kringen hebben één bijeenkomst per maand. Voor de meeste kringleden blijkt dat een goede frequentie te zijn (87 van de 106 respondenten geven in de enquête aan daarover tevreden te zijn).

Stephan (23) zegt hierover:

“Ik denk dat dat een goede periode is, die maand. Als je het twee keer zou doen, dan wordt het weer te vaak. Dan wordt het teveel een verplichting, een sleur. Als je er om de twee weken of iedere keer naartoe moet. Dat is gewoon te vaak, na een maand heb je in ieder geval al dingen meegemaakt. Dat vind ik een goede periode.”

Eddy (24 jaar) behoort tot de minderheid die aangeeft wel wat vaker kringavonden te willen:

“Als je elkaar eens per twee weken ziet en wat intensiever contact hebt, dan gaan mensen toch iets beter bij je passen.”

Nick (19 jaar) geeft het volgende aan over de gewenste frequentie van de kringavonden:

“De ideale kring zou twee keer in de maand zijn. En dan de ene keer een thema en de andere keer een lossere onderwerp.”

Ook Bas (27 jaar) wil best wat vaker een kringavond:

“Ja, zo eens in de twee of drie weken, maar ik denk dat het dan voor mensen een probleem wordt om iedere keer te komen. Voor mij zou de frequentie niet erg zijn, ik vind het wel leuk elkaar wat meer te zien. Maar ja, wie weet, dan

wordt het ook meer een gezelligheidsfeest. Je kan moeilijk om de twee weken een onderwerp gaan behandelen.”

Niemand wil minder dan eens per maand samenkomen. Vooral jongeren zouden wel meer kringavonden willen. Het opleidingsniveau maakt ook uit: hoe hoger iemand is opgeleid, hoe vaker men aangeeft een hogere frequentie te wensen.

Wegblijvers en het vertrouwen

Over weinig onderwerpen zijn de kringleden het zo eens als over de noodzaak de avonden trouw te bezoeken. Het opbouwen van een hecht contact blijkt belangrijk voor het creëren van het noodzakelijke vertrouwen. Er zijn regels over afbellen en het wordt niet gewaardeerd als iemand zonder opgaaf van redenen wegblijft.

Daan (27 jaar) vindt dat je wel een heel goede reden moet hebben om een keer te verzuimen:

“Ik vind dat je die verplichting bent aangegaan en dat je best de moeite kan nemen om die ene dag in de vier weken vrij te houden. En als je dan echt niet kan door werk of bruiloft, dan kan ik me voorstellen dat je een keer weg blijft. Maar als je het laat schieten voor een of ander lullig afspraakje of zo, dan vind ik niet dat je dat kan maken.”

Pepijn (20 jaar) zegt over dit onderwerp:

“Je bent toch een groepsband met elkaar aan het opbouwen. En als iemand niet komt hoort die een tijdje de verhalen niet en is dan niet op de hoogte van die persoon als die het verhaal vervolgt. Dus voor de groepsband is het heel belangrijk dat iedereen aanwezig is.”

Ronald (23 jaar) geeft aan dat aanwezigheid van de leden op kringavonden belangrijk is voor het vertrouwen binnen de groep:

“Ik vind dat je zoveel mogelijk aanwezig moet zijn. Dat is belangrijk voor de vertrouwensband met je kring. Als er een persoon bij zit die ik niet ken, dan beperk ik mijn verhaal. Dat gebeurt wel. Ik was al een keer of vier, vijf geweest en toen zat er ineens iemand bij die ik pas voor het eerst zag. Hij was een tijd niet geweest. En dat is toch wel een breuk voor de vertrouwensband met de groep.”

Bas (27 jaar) heeft dezelfde ervaring. Ondanks zijn onregelmatige diensten doet hij zelf juist grote moeite altijd aanwezig te zijn. Anderen nemen het wel eens minder nauw:

“Soms was er een opkomst van drie of vier man. Je meldt je aan en ik ben dan zo iemand, dan zorg ik ook dat ik kom. Maar goed, die verplichting is er niet. Soms zag je mensen vier of vijf keer achter elkaar niet. Dat betekende dus wel dat je ze vier of vijf maanden achter elkaar niet zag en dan waren ze er ineens weer. Dan zijn het vreemden voor je. Als je dan over intieme dingen praat is dat niet prettig.”

Ook Stephan (23) vindt het belangrijk voor het functioneren van de kring om met regelmaat dezelfde mensen te zien:

“Omdat dat toch wel een band geeft, wat meer vertrouwen in zo'n groep. Als het iedere keer zou wisselen, dan blijft het toch meer oppervlakkig. Je moet de mensen toch eerst wel een beetje leren kennen voordat er echt iets op tafel komt. Er moet toch iets van vertrouwen bij zitten.”

De kringleider/kringleidster

De 'kringleider' speelt een centrale rol in de kring. Het contact met de landelijke organisatie verloopt via de kringleider en hij of zij heeft een eerste gesprek met aspirant-leden. De verdere invulling van de functie is afhankelijk van wat de kringleider er zelf van wil maken. In sommige kringen is het een meer administratieve functie, bij andere kringen is hij/zij echt een 'leider'. De meningen over de gewenste functie-invulling lopen uiteen.

Het woord 'leider' geeft volgens een aantal mensen al een verkeerde suggestie ten aanzien van de inhoud van de taak van een kringleider. Bijvoorbeeld voor Bas (27 jaar) die in twee verschillende kringen zat en ook verschillende typen kringleiders meemaakte. Met de eerste was hij niet zo blij:

“Ik houd er niet van als iemand de macht heeft. Ik snapte het ook niet dat hij het zo aanpakte, want hij vond het zelf heel vervelend om onderwerpen te bedenken en mensen te stimuleren. Dan had hij iets gekozen dat een aantal mensen niet zo leuk vond en die gingen dan ook nadrukkelijk desinteresse vertonen.”

In zijn huidige kring gaat dat anders:

“Nu ben je regelmatig zelf aan de beurt om iets voor te bereiden. Je weet nu zelf hoe het is als iemand niet geïnteresseerd is. Je doet dat dan niet zo snel zelf. Dat vind ik op zich wel goed.”

Zijn huidige kringleider is 'meer een administratieve kracht achter de groep'. Zo ziet hij het ook liever. Maar het is goed dat hij in bepaalde situaties ook het heft in handen neemt:

“Iemand ging heel erg ver doorvragen bij een ander en je zag dat die persoon zich helemaal ging afsluiten. Ik zag dat ook gebeuren. Maar het is goed dat er

dan iemand is die zegt: kappen. En die ook voorkomt dat iedereen apart gaat zitten praten. Eigenlijk is dat de taak van degene die het onderwerp behandelt, maar ikzelf ben helemaal niet gewend om zo'n groep voor te zitten. Dan is het goed dat de kringleider het wel centraal houdt."

Pauline (27 jaar) nam na het vertrek van de vorige kringleidster haar rol over. Zij geeft er een heel andere invulling aan; een autoritaire kringleider ziet ze absoluut niet zitten:

"We zijn allemaal volwassen en ik denk niet dat de kringleider boven de rest moet staan. De reden waarom die kringleidster weg is gegaan is dat zij dat wel wilde zijn. Zij wilde echt alles regelen en alles beslissen voor ons. Het was een heel aardig mens hoor. Maar ze wilde echt een leidster zijn en dat ging niet. Wij wilden gewoon lol hebben met elkaar. Een kringleidster is volgens mij een kringlid die ook nog wat dingetjes organiseert."

Ook volgens Anouk (18 jaar) moet de nadruk op het organisatorische aspect liggen:

"We hebben dan wel een kringleider. Alleen je merkt op zich niet zo heel erg dat zij de kringleider is. Behalve als er informatie is, dan wordt dat toegestuurd naar de kringleider. Voor de rest beslissen we een beetje met zijn allen hoe het gaat."

De meeste mensen lijken de mening toegedaan dat een kringleider feitelijk een gewoon kringlid is met wat organisatorische taken. Er is echter ook een groep die veel meer verwacht. Mensen die meer verwachten zijn nogal eens ontevreden. Zoals Stephan (23 jaar):

"Kijk, een kringleider moet een zeker leiderschap hebben van: dit gaan we doen. Vanavond komen wij hier bij elkaar en dit is de hoofdzaak en dat gaan we zo doen'. En bij onze kring is het soms zo dat we een uur hier zijn en dat er dan nog niets van komt. Hij moet verder zorgen dat onderwerpen tijdig afgerond worden, dat voorkomen wordt dat we de hele avond ouwehoeren en er voor de rest niets van komt."

Daan (27 jaar) vindt zijn kringleiders te weinig serieus. Ze verwaarlozen in zijn ogen hun organisatorische taken. Dat iemand de leiding heeft vindt hij belangrijk:

"Anders krijg je een grote chaos en doet iedereen maar wat die wil. Je hebt altijd mensen in groepen die leiden. Maar ik vind wel dat zij zich ook helemaal moeten geven zoals de rest van de leden. Anders krijg je twee mensen die een beetje aan de zijlijn staan te kijken. Dat vind ik toch een minder prettig idee."

Maaïke (23 jaar) is wel enorm tevreden met haar kringleidsters:

“Het zijn toch wel echte kringleidsters. In het begin had ik het niet zo door, we waren gewoon een kring en die hadden zij toevallig opgericht. We zijn allemaal hetzelfde. Maar op een gegeven moment merkte ik toch wel dat zij toch wel gespitst zijn op het signaleren van een probleem of als iemand ergens mee zit of als een opmerking te hard aankomt. Dan doen ze daar wat aan. Ze letten heel erg op hun kringkindertjes.”

Voor sommigen is de kringleider zelfs buiten de vaste bijeenkomsten om een steun en toeverlaat. Pepijn (20 jaar) is zelf, samen met zijn vriend, kringleider:

“Mensen komen vaak bij ons langs. Bijvoorbeeld een jongen van in de dertig die het nog steeds niet tegen zijn ouders heeft verteld. Dat soort dingen ondersteun je dan.”

Nick (19 jaar) vindt dat hij met problemen, ook buiten de kringavonden, bij zijn kringleider terecht zou moeten kunnen:

“Ik zie hem als iemand die open staat voor vragen en antwoorden. Ook heel open voor de kringleden zelf. Dat je hem altijd kunt bellen als je problemen hebt. Dat is mijn ideale kringleider.”

Een kringleider is meestal een van de meest ervaren deelnemers in de kring. Ton (24 jaar) zit nog maar zes maanden bij zijn kring en heeft ook nog maar net zijn coming-out gehad. Toch, of misschien juist daarom, vindt hij zichzelf minstens zo geschikt als kringleider als degene die momenteel die functie heeft:

“Hij heeft al zoveel meegemaakt, hij denkt er niet meer over na. Het is een hele goede vent, maar ik denk dat hij er eigenlijk wel ver van af staat. Ik zou best, denk ik, een kring kunnen leiden met mensen die allemaal net homo zijn. Ja dat zou best kunnen. En als je dan toch iets wilt weten, dan kan je altijd nog naar een oudere kringleider stappen met de vraag: wat is de bedoeling, wat moet ik hiermee aan?”

De meeste kringleden zijn over het algemeen redelijk tevreden over hun kringleider. In de enquête is specifiek gevraagd hoe zij denken over diens deskundigheid. Meer dan de helft van de respondenten is van mening dat zijn of haar kringleider deskundig is, een derde heeft geen mening over dit onderwerp en zo'n tien procent van de ondervraagden vindt de kringleider niet deskundig.

Via informatie uit de interviews is iets meer te vertellen over het gesignaleerde gebrek aan deskundigheid bij een aantal kringleiders. Het blijkt terug te voeren op: het bestaan van vaagheid over de datum van de volgende

kring, het ontbreken van een serieuze aanpak, het ontbreken van de motivatie om activiteiten te organiseren, onervarenheid (geen kennis van zaken), gebrek aan leiderschap en te ver van de kring af staan. Degenen die signaleren dat hun kring niet goed loopt, wijten dat vaak aan het slechte functioneren van de kringleider.

Hoe tevreden zijn jonge kringleden?

Hier komt naast de vraag of de respondenten tevreden zijn over wat De Kringen hen te bieden heeft, ook aan de orde waarom zij eventueel zouden stoppen met hun kring en of zij het anderen aan zouden raden om lid te worden.

Wat heeft het lidmaatschap opgeleverd?

Voor de meeste mensen heeft het lidmaatschap van De Kringen tot nu toe veel betekend. Sommigen maakten er voor het eerst kennis met andere homo's en lesbo's, wat hun beeld van homoseksuelen veranderde. Anderen ondervonden steun, bij hun coming-out maar ook daarna, bijvoorbeeld bij problemen die ze in het dagelijks leven tegenkwamen.

Daan (27 jaar) heeft pas vier kringavonden meegemaakt. Zijn beeld van homo's is door de kring in positieve zin bijgesteld:

“Hier heb ik homoseksuele mensen leren kennen als mens. Ook bij mij leefde het clichébeeld: homo's zijn oppervlakkig en alleen maar gericht op party, party, party. Daar groei je mee op, dat zit er nou eenmaal in. Dat is het beeld dat naar buiten wordt gebracht. En dat is dus typisch iets dat je bij De Kringen niet meemaakt. Je leert daar een bepaalde groep mensen kennen op een andere manier. Het gevoel dat je door dat clichébeeld hebt is dat je een beetje alleen staat in je wereldje en nu kom je erachter dat dat natuurlijk niet zo is. De Kringen hebben voor mij bijgedragen aan die beeldverandering.”

Ivo (17 jaar) zegt iets dergelijks, ook hij heeft een nieuwe blik op homo's gekregen. Tot het moment van aansluiten bij De Kringen had hij weinig vergelijkingsmateriaal:

“Als je maar weinig homoseksuele jongeren kent, dan krijg je vrij snel het idee dat dat dezelfde soort mensen zijn. Als je dan bij zo'n kring zit dan merk je dat er een breed spectrum is van hoe mensen zijn. Dat heeft het lidmaatschap voor mij opgeleverd en sowieso een andere blik. Je leert mensen ook wel persoonlijk kennen op een basis die niet berust op een relatie, maar wel persoonlijk genoeg om echt over persoonlijke dingen te praten.”

Vijf geïnterviewde kringleden spreken expliciet uit dat zij van hun kring ondersteuning hebben ontvangen waardoor ze zich sterker zijn gaan voelen. Stephan (23 jaar) bijvoorbeeld:

“Ik denk dat je van zo’n kring best wel steun voelt. Bijvoorbeeld als je iets wil gaan doen waar je dan tegenop ziet. Ze proberen je toch een beetje... ik had er bijvoorbeeld moeite mee het tegen mijn beste vrienden te vertellen. Dat was een probleem. En toen heb ik dat verteld, en dan proberen ze je gewoon een beetje te overtuigen dat het wel goed komt en dat je je niet hoeft te schamen en dat zij die periode ook hebben gehad. Van dat soort dingen.”

Meer mensen zeggen dat hun coming-out door De Kringen is versneld. Ton (24 jaar) ging driekwart jaar nadat hij zelf beseftte dat hij homo was bij De Kringen. Op dat moment had hij slechts één vriend op de hoogte gesteld.

“Ik heb het mijn ouders al verteld en dat heeft wel met de kring te maken; dat had ik anders niet gedaan. Het heeft het allemaal wel versneld, het hele proces. Het was waarschijnlijk wel gebeurd ondertussen, maar dan had ik niet zo sterk in mijn schoenen gestaan. Kijk, als je alles zelf uit moet dokteren, dan duurt dat veel langer. Als je het van een ander hoort, dan weet je al welke kant je uit moet gaan zoeken en wat er kan gebeuren. Dus je wordt veel eerder met je neus op de feiten gedrukt.”

Lucien (27 jaar) is blij dat hij in de kring kon vertellen over problemen die hij had op zijn werk:

“Ik kwam er niet voor al mijn collega’s voor uit. Daar waren wat mannen bij..., ik had toch echt wel te maken met seksuele intimidatie. Mensen die mij pestten omdat ze zagen dat ik gewoon homo was. Mijn manier van kleden bijvoorbeeld. Ik had een keer een witte broek aan en een heel sexy blouse. Ik zag er heel netjes en verzorgd uit en ik werd gewoon gepest van: hé, daar komt je vriendje aan, dat soort uitspraken. En er was één man die de hele tijd met zo’n homofobe blik naar me zat te kijken. Daardoor kon ik zelf niet goed werken en ik ben toen naar mijn baas gestapt en toen is dat allemaal wel weer goed gekomen. Die man ontkende dat hij mij daarmee pestte. Maar mijn baas nam het gelukkig wel voor me op. Ja, als ik daar met de kring over praat... ja ze helpen me er wel mee. Ze geven hun mening van: goh, lullig. Volgens mij waren er ook wel wat bij die het zelf ook hadden meegemaakt en die er nou al weer uit zijn. Het doet me ook wel goed. Ik voelde me ook wel opgelucht dat ik het aan hen verteld heb.”

Zelfs als de verhalen die een jongere in de kring hoort heel dramatisch zijn, kan dat steun geven. Anouk (18 jaar) vertelt het volgende:

“Een meisje dat vertelde dat haar moeder helemaal gek werd en haar in elkaar sloeg en over haar heen ging spugen toen ze het vertelde. En dat ze ontferd werd, allemaal dat soort ongein. Toen dacht ik, nou dan valt het bij mij allemaal wel mee.”

Dankzij De Kringen werd Anouk zelf zekerder over haar lesbisch-zijn:

“Je ziet dat het niet alleen verbeelding is, dat je verliefd bent op een meisje, maar dat het ook echt kan. Want die anderen hebben het ook allemaal. En je kunt die gevoelens dan een beetje vergelijken. Toen ik het had over een meisje waar ik verliefd op was zagen ze het meteen: ‘ja, jij bent verliefd’. Dat was gewoon overduidelijk.”

Uitgaan is ook één van de punten die genoemd worden als het gaat over wat de kringleden tot nu toe aan hun kring hebben gehad. Door hun kring hebben ze mensen ontmoet om mee uit te gaan naar homogelegenheden. Pauline (27 jaar) geeft aan wat dit voor haar heeft betekend:

“Ik begeef me nu makkelijker in het uitgaanscircuit, in mijn eentje doe ik dat niet zo makkelijk want het is best wel een ons kent ons klikje.”

Stephan (23 jaar) denkt er ook zo over:

“Het uitgaan vind ik ook wel fijn, ik ga niet zomaar in mijn eentje op stap of ergens naar toe. Ik kan wel een huisgenoot mee slepen, maar die staat dan de hele avond maar van wat doe ik in deze homotent.”

Als de geïnterviewde kringleden opnieuw voor de keuze zouden staan, zouden ze allemaal weer lid worden van De Kringen. Ton (24 jaar):

“Als ik weer in dezelfde situatie zou zitten als toen ik lid werd, dan zou ik weer lid worden. Maar als ik dat nu nog zou moeten beslissen, nu ik ben zoals ik nu ben, dan niet meer. Ik denk dat ik het nu zelf allemaal wel red.”

Ook bij de enquête zegt maar liefst 97 procent van de respondenten dat ze weer opnieuw lid zouden worden

In tabel 13 staan de antwoorden die de geïnterviewden hebben gegeven op de open vraag: ‘wat heb je aan de kring gehad tot nu toe?’. Dit geeft een indicatie welke aspecten voor hen het belangrijkste zijn.

Uit de enquête blijkt duidelijk dat er bij de leden over het algemeen een grote tevredenheid is over De Kringen. Een groot deel van alle respondenten vindt dat er voldoende activiteiten worden georganiseerd door de kring, maar toch zou 20% wel meer georganiseerd willen hebben. Vrouwen blijken meer tevreden te zijn over het aantal activiteiten dat georganiseerd

wordt. Ook zou meer dan 35% van de respondenten willen dat er meer landelijke activiteiten georganiseerd worden.

Tabel 13: Wat respondenten aan De Kringen hebben gehad (uit de 18 interviews)

	Genoemd door aantal personen
Vriendschap/sociale contacten	12
Gezelligheid	9
Ervaringen uitwisselen	8
Uitgaan	6
Homowereld leren kennen	6
Ondersteuning/sterker voelen	5
Informativiteit van de thema's	4
Relatie	2

Mensen die al langer lid zijn, zijn over het algemeen meer tevreden. Twee dingen kunnen hierbij een rol spelen: een ervaren kringlid voelt zich mogelijk meer op zijn/haar gemak en gaat dus met meer plezier naar de kringavonden. Het verschil in tevredenheid kan ook veroorzaakt worden door het feit dat de minder tevreden mensen sneller afhaken en dus minder mee hebben gedaan aan het onderzoek. Daarnaast zijn mensen die een opleiding volgen meer tevreden dan mensen die een baan hebben.

Is aan de verwachtingen voldaan?

Het beeld dat mensen voor aanvang van hun lidmaatschap van De Kringen hadden, blijkt aardig overeen te komen met de realiteit. De meerderheid geeft aan dat aan hun verwachtingen is voldaan. Dat geldt zeker voor degenen met als belangrijkste verwachting de mogelijkheid ervaringen uit te wisselen, zoals de 20-jarige Pepijn:

“Ik ging net naar atheneum 6 toen ik bij De Kringen kwam en op dat moment had ik het erg moeilijk met het homo zijn. Op school kon ik het aan niemand vertellen. Die ene avond in de maand bij De Kringen was voor mij echt een uitlaatklep. Dan kon ik alles kwijt en dan zag ik weer homo's. Dan kon ik er gewoon weer tegen aan.”

De mensen die het behandelen van homo-onderwerpen (thema's) hadden verwacht zijn ook tevreden. Ze vinden het fijn dat er elke keer een homo-

onderwerp besproken wordt. Stephan (23 jaar) denkt dat dit ook bijdraagt aan de groepsband:

“Je kan elkaar best wel dingen vertellen en dan leer je mensen kennen en je weet waar ze mee bezig zijn. Ik denk dat dat wel heel belangrijk is.”

Bijna iedereen die bij de kring gezelligheid verwachtte, heeft dit ook gevonden. Petra (27 jaar) zegt:

“Ja, dat je gewoon gezellig onder elkaar bent, dat je elke keer een onderwerp hebt. Gewoon gezellig bij elkaar en dat het allemaal jongeren uit de buurt zijn en zo.”

De meeste mensen hebben de verwachte sociale contacten opgedaan binnen de kring. Eddy (24 jaar) vertelt:

“Nou, de eerste keer dat ik ging had ik natuurlijk verwachtingen. Ik hoopte leuke mensen tegen te komen en die ben ik dus tegengekomen. In ieder geval om ze één keer per maand te zien en sommigen wat vaker.”

Toch is dit ook een punt van ontevredenheid voor een paar mensen. Rian (27 jaar) had verwacht dat ze bij de kring mensen zou ontmoeten met wie ze ook buiten de organisatie om sociale contacten zou hebben. Ze voelt zich buitengesloten, omdat ze het idee heeft dat anderen met elkaar afspreken zonder haar te vragen:

“Ik had de verwachting dat je dus allemaal jongeren leert kennen waar je ook wel contacten mee krijgt buiten de kring om. Dat je eens gezamenlijk uitgaat, en dat is voor mij niet uitgekomen. Dat je wat meer contact hebt buiten de kring en dat je geregeld uitgaat met elkaar, dat mis ik heel erg.”

De meeste respondenten hebben de erkenning en/of herkenning gevonden die zij verwachtten. Ton (24 jaar) had echter verwacht mensen te treffen die meer op hem zouden lijken. Hij zegt daarover:

“Ik wilde mensen leren kennen die in hetzelfde schuitje zitten. Iedereen zit ook wel in hetzelfde schuitje in de zin dat we allemaal homo zijn, maar het zijn niet echt mijn types. Dat vind ik wel jammer. Ik zou graag iemand willen leren kennen die nog meer in dezelfde positie zit als ik. Natuurlijk is niemand helemaal gelijk, maar er zullen toch wel mensen zijn die meer in dezelfde situatie verkeren als ik.”

Even later legt hij uit in welke zin hij de overige jongens in de kring anders vindt. Ze zijn heel anders dan de leden van de studentenvereniging waar hij ook lid van is:

“Er zitten wel een paar Truusjes bij ons hoor. Goedendag zeg, denk ik dan af en toe. Daar kijk je wel doorheen, maar het is toch anders dan ik ben. In het begin had ik daar wel moeite mee, maar nu niet meer. Maar ik bedoel, ik zou zo niet kunnen zijn, nee zeg. Nee, nee, nee, ik weet niet waarom. Ik ben homo en ik val dus op jongens, dus op jongens en niet op halve jongens, een beetje hard geroepen. In het begin vroeg ik me dat heel erg af: waar zijn die jongens? Ze moeten er wel zijn natuurlijk. Een beetje dat machogedrag, zal ik maar zeggen, dat is toch meer wat ik zoek. Jongens waar je gewoon lekker stom mee kan ouwehoeren, gezellig een biertje mee kan drinken, gewoon lekker relaxed zijn. Gewoon de dagelijkse dingen die iedereen doet zal ik maar zeggen. In het dispuut doen ze dat ook.”

Stoppen met de kring

Bij een onderzoek onder leden van De Kringen krijgen we natuurlijk geen direct zicht op de redenen van mensen om hun lidmaatschap te beëindigen. Om hier toch een beeld van te krijgen hebben we gevraagd of respondenten meegemaakt hebben dat medekringleden ermee gestopt zijn en of ze de reden hiervoor wisten. Daarnaast kregen zowel de geïnterviewden als de geënquêteerden een vraag voorgelegd naar potentiële redenen die hen ertoe zouden kunnen brengen te stoppen. Ook is gevraagd of ze dat al ooit overwogen hebben, wat bij bijna de helft het geval bleek te zijn.

Slechts weinig mensen spreken nadrukkelijk uit dat ze altijd lid willen blijven. De meerderheid ziet het lidmaatschap toch als iets dat hoort bij een bepaalde fase in hun leven. De helft geeft aan nog minstens een jaar lid te blijven. Een aantal anderen zegt daar geen idee van te hebben.

Redenen waarom anderen weggingen

In tabel 14 is te zien welke redenen, volgens de geïnterviewden, een rol hebben gespeeld bij het vertrek van andere kringleden.

Soms ontstaan er relaties binnen een kring en dat kan ongewenst zijn, zo bleek uit de interviews. Het kan dan een beslissing zijn van de hele kring om iemand (of de beide verliefde leden) weg te sturen. Ronald (23 jaar) vertelt dat iemand wegging toen de relatie met een medekringlid verbroken was:

“Eén had een relatie gekregen met iemand uit de kring en toen dat fout ging was het niet meer te doen. Ja, de kringleden moeten niet onderling met elkaar liggen seksen. Dat is heel slecht. Echt waar. Dat is heel belangrijk. Geen relaties onderling.”

In de kring van Bas (27 jaar) is dat als regel opgenomen: één van de twee dient te verdwijnen als er binnen de groep een relatie ontstaat:

“Dat vind ik op zich wel goed, want bij de eerste kring waarin ik zat hadden we op den duur twee stelletjes en dat werkt niet. Je zit voor twee man te praten. En dan heb je het onderwerp relatie, dan zit je al vast, want ze durven allebei niet eerlijk te zijn. Ik zou dat dan ook niet zijn, dus dat werkt dan niet.”

Een andere persoonlijke reden om te vertrekken is het krijgen van een heterorelatie. Petra (27 jaar) maakte dat mee bij haar kring:

“We hebben wel eens een jongen gehad die zat nog in zijn coming-out periode. Eerst zei hij van: ‘Ik ben min of meer bi.’ Later was hij er heel onduidelijk over: ‘Ik heb nou een vriendin, en dat gaat heel goed, en ik moet nou geen jongens meer.’ En dat was allemaal een beetje vaag, die was nog niet helemaal zeker van zijn zaak. Die is dus bij De Kringen weggegaan, omdat hij zoiets had van: ‘Ik weet het nu wel een beetje zeker, dat wordt toch een heterorelatie.’ Die is dus daarom weggegaan.”

Een aantal mensen is, zo denken de kringleden die zich hierover uitspreken, weggegaan omdat het niet klikte met de overige leden. Bij de kring van Bas (27 jaar) ging iemand weg omdat er een groot verschil in kennisniveau was vergeleken met de rest van de leden:

Tabel 14: Redenen die anderen hadden om te stoppen (uit de 18 interviews)

	Aantal keren genoemd
Praktische redenen (o.a. verhuizen, tijdgebrek)	10
Persoonlijke redenen (o.a. relatie, te zwaar, ...)	7
Geen motivatie meer (o.a. geen zin meer, te vaak Absent, klaar met kring)	6
Onderlinge problemen binnen kring (o.a. gebrek Vertrouwen, klikt niet, verschillen)	4
Te oud voor jongerenkring	1
Weggestuurd	1
Weg om onbekende reden	1

“Bij één jongen zat het hem toch in het niveau. Daar merkte je het toch aan, hij kon niet mee. Van bepaalde woorden zoals ‘cruciaal’ wist hij niet wat het betekende. Dan wordt het natuurlijk moeilijk, want dan moet ik op mijn woorden gaan passen. Toen is hij weggegaan.”

Ton (24 jaar) maakte mee dat een kringlid stopte omdat hij ‘klaar’ was. Ook voor de kring zelf is dat volgens hem een goede zaak:

“Hij zei toen wel iets van: ‘Ik leer hier gewoon niets meer en het is voor mij gewoon genoeg geweest.’ Dat vind ik eigenlijk wel heel realistisch, dan houdt hij de rest niet tegen. Als je blijft hangen hou je de rest een beetje tegen.”

Het gebeurt ook wel eens dat iemand weggestuurd wordt. Als mensen onregelmatig verschijnen op kringavonden krijgen ze bijvoorbeeld te horen dat ze maar beter kunnen stoppen. Petra (27 jaar) geeft het voorbeeld van iemand die weg moest omdat ze niet zo vaak meer kwam en moeilijk deed over de contributie:

“We hadden een meisje dat op een gegeven moment ook bij een kring in een andere stad wou. Maar op een gegeven moment kwam ze heel weinig. Dan weer niet, dan weer wel. Altijd smoesjes: ze zei dat ze in die andere kring al contributie had betaald. Je hoeft maar één keer contributie te betalen al zit je in drie kringen. En in die andere kring zei ze: ‘Ik heb het echt al betaald.’ Dat was een beetje vaag. (...) Op een gegeven moment heb je inderdaad zoiets van: die hoeft niet meer te komen. (...) Dat hebben ze ook tegen haar gezegd.”

Waarom zou je zelf stoppen?

Redenen die te maken hebben met het functioneren van de kring zelf worden het meest genoemd als reden om te stoppen met de kring: onderlinge ruzie, het weggaan van leuke mensen of juist de komst van minder leuke nieuwe leden. Andere redenen die genoemd worden zijn: een groot verschil in levensfase bij de kringleden, gebrek aan motivatie, het ontstaan van groepjes binnen de kring, gebrek aan structuur, te weinig diepgang of te weinig kringleden. Daarnaast zouden praktische overwegingen een rol kunnen spelen, zoals een verhuizing.

Voor Marjolein (24 jaar) hoort de kring bij een bepaalde periode in haar leven: *“Als ik zou stoppen, zou dat zijn omdat ik in een ander wereldje zit. De kring hoort wel een beetje bij het studentenleven. Als ik daar uit ben dan hoeft het voor mij ook niet meer zo.”*

Stephan (23 jaar) noemt meerdere redenen voor een mogelijk vertrek: *“Ik denk dat zolang iedereen nog geïnteresseerd is in elkaar, ik die ene keer in de maand gewoon volhoud. Maar als er een heleboel mensen uitstappen en er komen steeds nieuwe bij, dan weet ik niet of ik er nog mee door zal gaan. Ik denk ook dat dat de basis is: dat je het leuk vindt met deze mensen en dat je er goed mee kan praten.”*

Volgens Ronald (23 jaar) is het onvermijdelijk dat de kring uiteindelijk uit elkaar zal vallen. Hij heeft dat gehoord van mensen die al langer bij De Kringen zitten:

“Op een gegeven moment komt er een scheiding binnen een kring...dat gebeurt altijd, echt bij bijna 99% van De Kringen. Dan worden het twee groepen en dan is het een ander verhaal. Op een gegeven moment gaan mensen elkaar opzoeken. Kijk, het clubje waar ik nu na elke bijeenkomst mee ga stappen, dat zijn toch wel een stuk of vijf mensen, daar heb je dan toch meer een band mee dan met degenen die na een paar uurtjes bij elkaar naar huis gaan. En zo groeit het uit. Uiteindelijk is dat voor de kring dodelijk. Want dan heb je het op een gegeven moment bij de volgende bijeenkomst heel uitgebreid over wat we die avond hebben meegemaakt en uitgespookt en hoe gezellig het wel niet was. Terwijl die anderen denken: ja, wat moet ik daar mee. Zij zijn duidelijk huiselijke types, die gewoon niet houden van uitgaan. Om welke reden dan ook. En dat is dus de scheiding die op een gegeven moment plaatsvindt.”

Pepijn (20 jaar) is al eerder lid geweest van een kring, waar hij na anderhalf jaar mee stopte. Ontevredenheid over De Kringen in het algemeen was voor hem echter geen reden, hij is nu zelfs lid van twee kringen:

“De kringavonden werden steeds drukker. We zaten op een gegeven moment met dertien man. Vaak ontstonden er op een kringavond twee aparte gesprekken en dat is heel erg storend. Toen er nog eens twee aanmeldingen kwamen hadden ik en mijn vriend zoiets van: misschien is het een idee zelf een kring op te richten.”

Een te groot aantal leden kan dus een reden zijn te stoppen. Als de kring te klein wordt zou dat voor veel mensen echter ook aanleiding zijn weg te gaan. Wat ‘te klein’ is verschilt van persoon tot persoon. En het heeft ook te maken met de trouw waarmee de leden opkomen dagen. Vaak gaat ‘te klein’ vooral wringen omdat de overgebleven mensen het nogal eens af laten weten en de kring in de praktijk dus nog kleiner is.

Verskillende kringleden geven aan dat zij zouden stoppen als anderen niet genoeg gemotiveerd zijn, niet meer betrokken zijn en als er geen wederzijdse acceptatie, vertrouwen, begrip en interesse meer bestaat. Anouk (18 jaar) noemt bijvoorbeeld als reden om te stoppen:

“Wanneer mensen zich binnen de kring niet veilig voelen en geen ruimte hebben om open te zijn. Het missen van onderling vertrouwen en acceptatie.”

Vooral vrouwen blijken de houding van medekringleden belangrijk te vinden. Sybille (25 jaar) geeft als belangrijkste reden om eventueel te stoppen:

“Als zou blijken dat we elkaar niets meer te vertellen zouden hebben, als iedereen steeds meer zijn eigen weg zou gaan.”

Het volgende citaat van Maaïke (23 jaar) duidt erop dat diepgang tijdens de kringavonden ook belangrijk wordt gevonden:

“Ik zou stoppen als het een gezelligheidsclubje wordt. Ik vind het belangrijk dat er steeds een thema is. Slap ouwehoeren kan ook in de kroeg.”

Dan zijn er nog kringleden die denken op een gegeven moment een levensfase te bereiken waarin De Kringen geen rol meer hoeft te spelen. Deze reden wordt door Lucien (27 jaar) verduidelijkt:

“Als je er geen behoefte meer aan hebt om over je eigen homoseksualiteit te praten. Op den duur leef je gewoon zoals je bent en is het niet meer belangrijk voor je.”

Naar een andere kring of organisatie

Als de huidige kring om een of andere reden zou stoppen, zou de helft van de geïnterviewden zeker lid worden van een andere kring. Anderen twijfelen daar

nog over. Slechts drie mensen zeggen met zekerheid dat ze niet van een andere kring lid zouden worden. Dat geldt bijvoorbeeld voor Erik (29 jaar):

“Een aantal jaren terug nog wel, maar ik zit nu nog bij De Kringen om de groep bij elkaar te houden, want ik zou het heel jammer vinden als de groep zou komen te vervallen. Mensen hebben het toch nog nodig. Het wordt wel minder, maar mijns inziens moet het gewoon blijven bestaan. Ik zit er echt alleen nog maar als kringleider.”

Voor een aantal mensen die niet in een grote stad wonen is deelname aan de Kringen de enige mogelijkheid om deel uit te maken van de homogemeenschap. Petra (27 jaar) zou het heel jammer vinden als haar kring zou stoppen:

“Want hier in de omgeving is al heel weinig en dan verlies je wel het contact...kijk, als je nou een autootje hebt en je scheurt eens hier en daar heen, dan heb je dat contact wel wat meer natuurlijk. Maar hier is al helemaal niets, dus dan is toch dat contact weg.”

Degenen die een verhuizing noemen als reden om te stoppen, gaan niet allemaal automatisch naar een kring in hun nieuwe woonplaats. Afgezet tegen de hoge tevredenheid die de meeste kringleden over De Kringen in het algemeen uitspreken, is dat een opvallend gegeven. Mogelijk is het een drempel om contact te zoeken met een nieuwe kring. Stephan (23 jaar) twijfelt of hij weer lid van een andere kring zou worden als hij moet verhuizen:

“Ik denk dat het eraan ligt. Ik denk dat het wel belangrijk is of je daar andere homo's om je heen hebt. Als ik dat niet zou hebben dan zou ik wel weer bij een kring gaan, zodat je wat vrienden en kennissen maakt en over dingen kan praten.”

De meeste geïnterviewden kennen geen andere organisaties die in aanmerking zouden kunnen komen. Alleen het COC is algemeen bekend, maar daar zijn de meeste kringleden niet echt enthousiast over. Het beeld bestaat dat het COC toch vooral op uitgaan is gericht. Petra (27 jaar) heeft al ervaring met die organisatie en het is voor haar geen alternatief voor De Kringen:

“Want ik heb daar al in een pottengroep gezeten en voor de rest organiseren zij alleen nog maar uitgaansavonden. Dat wil dus zeggen, als je daar lid van wordt, dan moet je wel een autootje hebben. Want dan gaan ze wel door tot twee, drie uur of zo, dan kun je met de trein niet meer thuis komen.”

De meeste geïnterviewde jongeren zijn niet van plan op zoek te gaan naar een andere organisatie als hun eigen kring zou stoppen. Een aantal mensen twijfelt

erover, twee zouden waarschijnlijk wel naar een andere organisatie gaan. René (30 jaar) zou dat zeker niet doen:

“Ik hou van mijn vrijheid en die krijg ik hier. Het is niet gedwongen, het is vrijblijvend.”

De Kringen, een aanrader?

De tevredenheid bij de kringleden is duidelijk groot. Maar zouden zij deze organisatie ook bij anderen aanbevelen? Iedereen antwoordt tijdens de interviews bevestigend op deze vraag. Verreweg de meeste kringleden uit de enquête (92 procent) zouden anderen ook aanraden lid te worden van een kring. De mate waarin zij zichzelf als homoseksueel definiëren speelt daarbij een rol: hoe meer homoseksueel een kringlid zich noemt, hoe zekerder hij/zij is dat hij/zij anderen De Kringen zal aanraden.

Slechts enkele respondenten maken tijdens de interviews een licht voorbehoud: voor mensen die hun draai als homo/lesbo al gevonden hebben zou De Kringen minder te bieden hebben. Ook René (30 jaar) vindt De Kringen vooral geschikt voor mensen die nog zoekende zijn:

“Iemand die moeite heeft met zijn seksualiteit zou ik De Kringen zeker aanraden. Of iemand die contact zoekt met andere homo's.”

Marjolein (24 jaar) weet uit ervaring dat een kring niet voor iedereen wat te bieden heeft. Ze heeft al een paar mensen aangeraden lid te worden:

“Onder andere een vriendin van me, maar die past er niet zo bij. Je moet er een beetje een type voor zijn. Zij is echt al een doorgewinterde pot. Het is meer iets voor starters.”

Ronald (23 jaar) meent dat De Kringen voor iedereen die zijn of haar homoseksualiteit begint te ontdekken een aanrader is:

“Ja, het is heel nuttig. Ik denk dat De Kringen voor iedere homo iets kan betekenen. Op de een of andere manier vind je toch je weg: je gaat bijvoorbeeld voor het eerst met je kring de kroeg in, zodat je dat ontdekt. De volgende keer kom je terug en zo leer je mensen kennen. Ik zou iedereen die met zijn gevoel bezig is, op welke manier dan ook, aanraden om lid van een kring te worden.”

Hoofdstuk 4

Conclusies en aanbevelingen

Het in dit rapport beschreven onderzoek heeft als doel een antwoord te geven op de vraag of het huidige aanbod van De Kringen voldoende aansluit bij de behoeften van jongere kringleden. In dit hoofdstuk wordt nagegaan of die vraag kan worden beantwoord. Om dat na te kunnen gaan, wordt eerst een overzicht gegeven van de belangrijkste elementen uit de resultaten. Vervolgens wordt een aantal aanbevelingen gedaan voor De Kringen.

Conclusies

De onderzoeksvraag is onderscheiden in twee onderdelen. In de eerste plaats is gekeken naar de ontwikkeling van jonge homo's en lesbo's en in de tweede plaats naar de rol van De Kringen daarbij. De manier waarop de homoseksualiteit van jongeren tot ontwikkeling komt, is onderzocht aan de hand van vroegere ervaringen (het homoseksueel worden) en huidige gevoelens, opvattingen en activiteiten (het homoseksueel zijn).

In deze paragraaf is voor een groot deel sprake van homoseksuele jongeren in het algemeen. De resultaten van dit onderzoek zijn echter niet altijd zomaar te generaliseren. Er is immers alleen onderzoek gedaan onder kringleden. Het zou heel goed kunnen dat de ontwikkeling van kringleden (voor een deel) verschilt van die van andere homoseksuele jongeren. Waar goede reden is om aan de generaliseerbaarheid van de gegevens te twijfelen wordt dat vermeld.

In tegenstelling tot wat Nederlanders vaak willen geloven, wordt in ons land niet door iedereen zomaar positief gedacht over homoseksualiteit. De ontwikkeling van jonge homo's en lesbo's wordt daar sterk door bepaald. Deze jongeren zijn zich maar al te bewust van problemen die hun homoseksuele voorkeur zou kunnen opleveren. Een gevolg daarvan is dat zij vaak lange tijd wachten voor zij met anderen over hun gevoelens praten. Meestal wordt daarmee gewacht tot de jongere absoluut zeker weet dat hij of zij homoseksueel is, en zelfs dan duurt het vaak nog een tijdje voor ze uit de kast komen.

Een ander probleem is een gebrek aan kennis over homoseksualiteit. Jongeren weten weinig over wat het betekent homo of lesbo te zijn. Dat moet iedereen maar voor zichzelf zien uit te vinden. Hierbij lijkt er een verschil te zijn tussen jongeren uit de stad en uit kleinere plaatsen. In de stad lijken meer mogelijkheden te bestaan om met homoseksualiteit of informatie daarover in

aanraking te komen. Jongeren stellen het vaak lange tijd uit om zelf informatie te zoeken, bijvoorbeeld in de bibliotheek. De angst dat andere mensen er op die manier achter zouden komen dat zij misschien wel homoseksueel zijn, speelt daarbij een belangrijke rol.

Een gevolg van die angst is dat homoseksuele jongeren onzichtbaar blijven. Ze maken daarom moeilijk contact met andere homo's en lesbo's, zeker van de eigen leeftijd. Daarnaast blijven op die manier de mogelijkheden om uitdrukking te geven aan de eigen homoseksualiteit beperkt. Het is niet, zoals vroeger wel het geval was, dat ze op dat moment een dubbelleven gaan leiden, waarbij homoseksuele activiteiten voor de heteroseksuele buitenwereld geheim worden gehouden. In tegenstelling daarmee houden de jongeren hun homoseksuele gevoelens juist helemaal voor zichzelf, zonder daar met anderen uiting aan te geven.

Het is ook niet helemaal onterecht dat homoseksuele jongeren zo voorzichtig zijn om iets aan anderen te laten merken over hun seksuele voorkeur. Op school wordt bijvoorbeeld vaak alleen maar negatief over homo's en lesbo's gepraat. Ook als de jongeren tegenover anderen voor hun homoseksualiteit uitkomen, reageert lang niet iedereen positief. Sommige ouders reageren nog altijd extreem op zo'n 'bekentenis'. Maar ook degenen die positiever reageren hebben in het begin vaak moeite om de homoseksualiteit van hun kind zomaar als vanzelfsprekend te accepteren. In dat kader is het opvallend dat niet één van de jongeren (een van) de ouders als eerste in vertrouwen neemt. Veel van de geïnterviewde jongeren kiezen een andere lesbo of homo uit om het als eerste te vertellen.

Als jongeren redelijk zeker zijn geworden over hun homoseksualiteit en tegenover de meeste mensen in hun (directe) omgeving uit de kast zijn gekomen, wordt de manier waarop zij hun homoseksualiteit vorm kunnen geven belangrijker. Veel jongeren zeggen dat, hoewel ze er meer uitdrukking aan geven, hun homoseksualiteit dan minder belangrijk wordt in hun leven. Het heeft dan meer een plaats in het leven gekregen.

In de manier waarop jongeren hun homoseksualiteit vormgeven willen zij zo 'normaal' mogelijk zijn. De meesten vinden dat er nauwelijks of geen verschillen zijn tussen hetero's en homo's/lesbo's. Voor zover er wel verschillen worden gezien, worden die meestal afgekeurd. Het gaat dan over stereotypen als verwijfdheid of seksgerichtheid. Verschillen tussen homo's/lesbo's en hetero's die wel positief worden geïnterpreteerd reflecteren een geromantiseerd beeld van homo's en lesbo's (bijvoorbeeld dat die zachtaardiger zijn dan hetero's). De media worden ervan beschuldigd alleen

maar 'extreme' homo's en lesbo's te tonen, waardoor mensen een verkeerd beeld krijgen van wat homoseksualiteit inhoudt.

Door meer 'normale' homo's in de media te laten zien zou volgens de meeste geïnterviewde jongeren ook de tolerantie tegenover homoseksualiteit toenemen. Zij denken dat op dit moment veel 'schijntolerantie' bestaat. Mensen zouden weliswaar zeggen homo's en lesbo's te accepteren, maar dat niet echt doen. Toch geven de meeste respondenten aan dat er zeker ook leuke kanten zitten aan hun homoseksualiteit. Zij houden bijvoorbeeld van de onderlinge sfeer of ze vinden het leuk om niet 'doorsnee' te zijn.

Stichting De Kringen blijkt een belangrijke rol te spelen in zowel de ontwikkeling als in de vormgeving van de homoseksualiteit van jongeren. Jongeren geven bijvoorbeeld aan dat het heel belangrijk is om andere lesbo's of homo's te leren kennen, zodat ze zich minder een uitzondering hoeven te voelen. Ook kunnen anderen een voorbeeld zijn van hoe homoseksualiteit op een positieve manier tot uitdrukking kan worden gebracht. Alle kringleden zeggen de contacten met andere lesbo's en homo's een positieve ervaring te vinden. Minder goede ervaringen zijn echter ook mogelijk. Uit ander onderzoek is gebleken dat veel (35 procent) homoseksuele jongens seksueel misbruikt worden door oudere mannen wanneer zij hun intrede doen in de homo-subcultuur³. De jonge kringleden hebben in dit onderzoek niets over misbruik verteld, maar daar is ook niet expliciet naar gevraagd.

Ten aanzien van De Kringen zijn de jonge kringleden erg enthousiast. Ze zijn in het algemeen erg tevreden over wat de organisatie hen te bieden heeft. Vooral de mix van serieuze gespreksonderwerpen en gezelligheid wordt erg positief gewaardeerd. De behoefte van jongeren lijkt in de loop van de tijd daarbij te verschuiven in de richting van meer gezelligheid en minder 'zware' gespreksonderwerpen. Dat de respondenten positief zijn over De Kringen is niet erg opvallend, omdat mensen die ontevreden zijn waarschijnlijk ook niet lang lid blijven en het onderzoek zich beperkt heeft tot kringleden. Om die reden is het van belang om vooral ook aandacht te besteden aan zwakkere punten die door de respondenten worden genoemd.

Volgens de meeste respondenten is De Kringen niet erg bekend. Vóórdat ze lid werden, wisten ze vaak niet goed wat de organisatie hen eigenlijk te bieden had. Vaak speelt het toeval dan ook een grote rol bij het in contact komen met De Kringen. De meeste respondenten geven aan dat zij

³ Gegevens die John de Wit op 15 februari 2000 heeft gepresenteerd op het congres 'Towards Better Practice: European partnership in HIV/aids research, policy, prevention and care' in Amsterdam.

zouden willen dat De Kringen zich meer nadrukkelijk naar buiten toe profileert. Zij zien bijvoorbeeld een rol voor de organisatie weggelegd in het informeren van de samenleving over homoseksualiteit.

Ook ten aanzien van het functioneren van kringen worden problemen gerapporteerd. De opvang bij een eerste kringavond is bijvoorbeeld niet altijd optimaal. Veel respondenten geven aan dat het een tijdje duurt voor zij zich deel van de groep voelen. Nieuwe leden, vindt men, moeten goed worden opgevangen, vooral omdat het zeker voor jongeren al heel spannend is om zo'n stap te zetten. Daarnaast wordt als probleem genoemd dat sommige kringleden te weinig komen opdagen op kringavonden. Ook zouden leden van één kring (vooral) wat leeftijd en opleidingsniveau betreft onderling niet te veel moeten verschillen. Met name lager opgeleide kringleden kunnen het gevoel hebben niet goed geaccepteerd te worden binnen de kring. In sommige kringen blijkt het moeilijk te liggen als er relaties tussen kringleden onderling ontstaan. De vraag is hoe de kring daar dan mee om moet gaan. Tot slot lijkt het aanbod van gespreksthema's voor sommige kringen te beperkt, waardoor thema's soms meerdere keren behandeld worden.

De Kringen lijkt op dit moment een organisatie die niet voor alle homojongeren even geschikt is. Doordat de nadruk tijdens een kringavond op het praten over je eigen ervaring ligt, zijn kringen vooral toegankelijk voor hoger opgeleide, autochtone lesbo's en homo's. Andere groepen jongeren zouden echter ook veel kunnen hebben aan het contact met andere homo's en lesbo's dat door De Kringen geboden wordt. Als De Kringen een organisatie is die voor alle homoseksuele jongeren toegankelijk wil zijn, moet er ook aandacht zijn voor jongeren die vanwege hun opleiding of culturele achtergrond misschien minder makkelijk over hun belevingswereld en behoeften praten.

Als er problemen zijn binnen een kring wordt meestal de kringleider aangewezen als degene die iets aan die problemen zou moeten doen. De kringleider blijkt die verantwoordelijkheid niet altijd te nemen. Sommige kringleiders zien zichzelf alleen maar als contactpersoon naar het landelijke bestuur toe. Zolang er geen problemen zijn, kan dat heel goed werken, maar als er wel problemen zijn, hebben de meeste respondenten behoefte aan een sterkere rol voor de kringleider.

Aanbevelingen

Op basis van de conclusies zijn een aantal aanbevelingen te doen. Allereerst gaat het daarbij om aanbevelingen ter verbetering van de situatie waarin homojongeren zich bevinden. Daarnaast worden aanbevelingen gedaan ten aanzien van het functioneren van de kringen en het beleid van de organisatie als

geheel. Tot slot bevelen wij aan op een aantal gebieden aanvullend onderzoek te verrichten.

Aanbevelingen ten aanzien van de situatie van homojongeren:

- Het eerder genoemde onderzoek over misbruik van homoseksuele jongens maakt duidelijk dat het erg belangrijk is dat een veilige omgeving geboden wordt om met andere homo's en lesbo's kennis te maken. Een kring kan zo'n omgeving zijn, maar ook buiten De Kringen zou die mogelijkheid gecreëerd moeten worden.
- Een andere factor die een positieve rol kan spelen in de homoseksuele ontwikkeling is informatievoorziening over homoseksualiteit. Relevante informatiebronnen zouden beter toegankelijk gemaakt moeten worden. Daarbij is het vooral belangrijk dat die informatie op zo'n manier wordt aangeboden dat jongeren er anoniem gebruik van kunnen maken. Media als teletekst en Internet zijn daarvoor erg geschikt, maar ook bibliotheken zouden erover na moeten denken hoe eventuele drempels verlaagd kunnen worden. De Kringen zouden zelf ook een rol kunnen en (volgens een groot deel van de jonge kringleden) moeten spelen in deze informatievoorziening.
- Het zou goed zijn als er op televisie meer positieve aandacht werd gegeven aan homoseksuele jongeren, zonder daarbij meteen de nadruk te leggen op 'extreme' types of problemen die jonge homo's en lesbo's kunnen hebben. Dit zou vooroordelen over homoseksualiteit kunnen tegengaan en tegelijkertijd rolmodellen leveren die homojongeren aanspreken.
- Tot slot zouden jongeren meer gesterkt moeten worden in het uitkomen voor hun homoseksualiteit. Zeker in een omgeving die niet bijzonder homovriendelijk is (zoals de meeste scholen), is dat een erg ingewikkelde, maar tevens noodzakelijke opgave. Alleen door uit de kast te komen kan de vicieuze cirkel van onzichtbaarheid, onzekerheid en eenzaamheid worden doorbroken.

Hoewel de geïnterviewde kringleden over het algemeen erg tevreden zijn over De Kringen zijn er een aantal kritiekpunten, waarvoor aandacht zou moeten zijn:

- Het is met name van groot belang dat kringen, en vooral ook kringleiders, met diversiteit binnen de kring leren omgaan. Aan deze problematiek moet meer aandacht besteed worden, zeker op het moment dat mensen minder betrokken worden bij de groep (zoals dat bijvoorbeeld wordt ervaren door lager opgeleiden). De cohesie binnen de kring en de betrokkenheid van de leden zou vergroot kunnen worden door het aanbod van activiteiten en

thema's diverser te laten zijn en beter aan te laten sluiten bij de uiteenlopende behoeften van leden.

- Dit vraagt een actieve houding van de kringleider in het betrekken van alle leden bij activiteiten en gesprekken van de kring. Ook zou iedereen betrokken moeten zijn bij het nadenken over waar de kring zich mee bezig wil houden. Er moet wat dit betreft gezocht worden naar een gezond evenwicht tussen wat gestuurd moet worden en wat zichzelf moet sturen.
- Er zou een duidelijk protocol moeten komen over de manier waarop met kringleden wordt omgegaan die voor het eerst bij een kring komen of met leden die aangeven dat ze willen gaan stoppen. Ook zou binnen de organisatie nagedacht moeten worden over hoe kringen ermee om zouden moeten gaan als leden een relatie met elkaar krijgen. Nu is het soms zo dat dan één van die leden moet vertrekken. De vraag is of dat gewenst is.
- Het zijn vooral de kringleiders die een verantwoordelijkheid hebben voor het groepsproces. Hun deskundigheid kan wat dat betreft verder bevorderd worden door hen daarin te trainen. Om die deskundigheid ook continu op peil te houden zouden dergelijke trainingen regelmatig aangeboden moeten worden.
- Bij de trainingen voor kringleiders zou voorop moeten blijven staan dat het gaat om vrijwilligers, niet om professionele gespreksleiders of hulpverleners. Daaraan is ook uitdrukkelijk geen behoefte onder de kringleden. Hierbij kunnen instanties (zoals bijvoorbeeld de SAD-Schorerstichting en Rutgers Consult) die veel ervaring hebben in het trainen en begeleiden van vrijwilligers in dergelijke situaties, een belangrijke rol spelen.

Het aantal kringen is de afgelopen jaren flink gegroeid. De vraag is daarom gerechtvaardigd hoeveel groei de organisatie 'aan kan', zonder dat de identiteit van De Kringen in gedrang komt. Ten aanzien van de organisatie als geheel zijn de volgende aanbevelingen te doen:

- De groei biedt mogelijkheden ten aanzien van de cohesie tussen kringen onderling. Het wordt bijvoorbeeld makkelijker om contacten tussen kringen te organiseren, iets wat de meeste kringleden erg op prijs (zouden) stellen. Door kringen en kringleiders meer met elkaar in contact te brengen kunnen bijvoorbeeld ideeën voor en ervaringen met diverse thema's worden uitgewisseld.
- De groei van de organisatie leidt tot veranderende eisen aan de manier waarop de organisatie bestuurd wordt. De vraag is hoe lang volgehouden kan worden dat die taken alleen door vrijwilligers worden uitgevoerd. Dit

kan betekenen dat op landelijk niveau overheidssteun noodzakelijk is om de organisatie sterk te houden en continuïteit van het aanbod te waarborgen.

- Tot slot zou De Kringen meer en duidelijker naar buiten moeten treden, zodat meer jongeren een idee krijgen van wat De Kringen voor hen zou kunnen betekenen. Een idee zou kunnen zijn om meer in jongerenbladen te adverteren, zoals de Hitkrant, Break Out!, Yes, Fancy en dergelijke. Ook zou de bekendheid van de organisatie bij hulpverleners moeten worden vergroot, zodat die jongeren beter kunnen doorverwijzen.

Het onderzoek waarvan in dit rapport verslag wordt gedaan, heeft zijn beperkingen. Daarom is aanvullend onderzoek gewenst:

- De meest belangrijke beperking is wel dat alleen onderzoek onder kringleden is gedaan. Om die reden kan niets gezegd worden over waarom mensen *geen* lid (willen) worden van De Kringen. Het zou goed zijn om onderzoek te doen onder niet-leden om zo ook inzicht te krijgen in hun behoeften bij de ontwikkeling en vormgeving van hun homoseksualiteit.
- Daarnaast zou het goed zijn om ook bij oudere kringleden na te gaan waarom zij lid zijn van De Kringen. De jongeren lijken namelijk het lidmaatschap sterk te koppelen aan behoeften die samenhangen met de coming-out. Voor ouderen zal dat geen of slechts een kleine rol spelen.
- Naast deze vragen die specifiek voor De Kringen van belang zijn, zijn er ook een aantal meer algemene kwesties die nader onderzoek verdienen. Zoals gezegd is de situatie voor homoseksuele jongeren niet optimaal. Ondanks de vermeende tolerantie in Nederland duurt het vaak lang voor jonge lesbo's en homo's uit de kast komen en aan hun homoseksuele gevoelens uiting durven geven. Het is de vraag wat de voorwaarden voor en de grenzen van 'tolerantie' zijn. Daarnaast is inzicht gewenst in hoe zich dat verhoudt tot de ontwikkeling en vormgeving van homoseksualiteit.
- De hang van homoseksuele jongeren naar het 'normale' is iets wat meer aandacht verdient. Weliswaar is dat iets wat homojongeren gemeen hebben met hun heteroseksuele leeftijdsgenoten, maar in tegenstelling tot hetero's is 'normaliteit' voor homo's en lesbo's problematisch. Het leidt namelijk tot onzichtbaarheid, wat gevoelens van eenzaamheid en isolatie tot gevolg kan hebben.
- Tot slot is het hier beschreven onderzoek beperkt tot homojongeren. Het zou goed zijn om vergelijkenderwijs naar homoseksuele en heteroseksuele jongeren te kijken. Op die manier is het mogelijk sommige van de hier gepresenteerde resultaten beter in perspectief te brengen, bijvoorbeeld de betekenis van 'normaal' zijn voor jongeren.